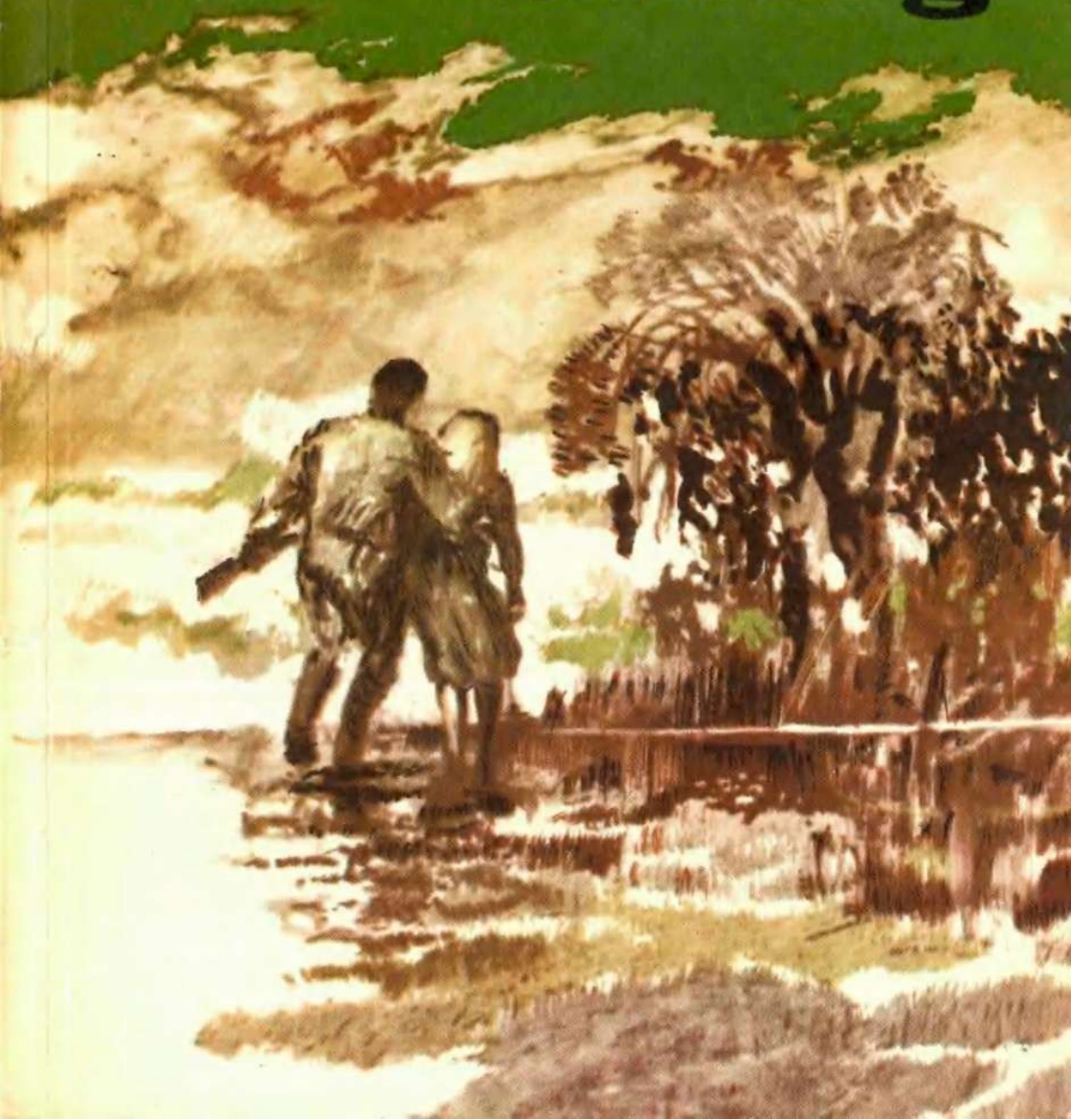

THEODOR CONSTANTIN

Cel mai lung amurg

THEODOR CONSTANTIN

Cel mai lung amurg

NUVELE

Coperta: FLORIN CREANGĂ

EDITURA MILITARĂ
1976

CUPRINS

Cel mai lung amurg.....	4
Se destramă noaptea.....	82
Ultima rafală.....	138

CEL MAI LUNG AMURG

Poate ațipise. Dar nu era sigur. De cînd o adusesem acolo deschisese doar de cîteva ori ochii, și de fiecare dată numai pentru o clipă. Respirația îi era ușoară, abia simțită. Poate că de aceea, la un moment dat, am avut strania impresie că murise. Și atunci m-a cuprins panica. Mai întîi panica. Murise și totul fusese zadarnic. Nu-i putusem fi de nici un folos. Constatarea mă deznădăjdui. Pentru prima dată în viața mea am simțit cît de cutremurător și de deplin este sentimentul neputinței în fața morții. Deznădăjduit am scrutat, instinctiv cerul. Luna mă privea ironică. Cît timp fusesem mic, tare mult îmi plăcuse să descopăr în lună chipul moșului care se uita de acolo, muștrător, la copiii neastîmpărați. Așa îmi spusese

4

bunica. Și unchiu Iancu, el, care niciodată nu mă mințea, confirmase spusele bunicii. Numai că de fiecare dată, în loc să-l văd pe „moș”, vedeam chipul unei femei cu părul despletit și blond, atîrnîndu-i pe umeri, un chip care se uita la mine cu ochi triști, atît de triști încît aproape îmi dădeau lacrimile. Și nu o dată, cu ochii înrouați de mila femeii triste din lună, mă trezeam întrebînd:

— Spune-mi, Luniță, de ce ești atît de tristă? Îți jur că n-am să spun la nimeni. Nici macar unchiului Iancu.

Acum cînd, privind cerul, descoperisem luna care se uita la mine — poate la noi — ironică, uitînd pentru o clipă că ea murise, am simțit cum se trezește în mine curiozitatea din copilărie de a descoperi pe „moșul” din lună. Dar oricît m-am străduit, timp de un minut, poate două, n-am izbutit. N-am izbutit să văd nici femeia din lună cu părul despletit și blond și cu ochi atît de îndurerați, de triști. N-am izbutit și atunci am înțeles că, într-un anumit fel, murisem și eu, în ziua cînd timpul ucisese în mine miracolul copilăriei.

„Oh, Luniță, dacă te-ai arăta pentru o clipă, măcar pentru o clipă, să-mi regăsesc copilăria!”

Cuvintele, propriile mele cuvinte, rostite tare, m-au speriat. Și iarăși mi-am amintit că ea murise și că eram acum singur, din nou singur în mlaștină. Pe aproape sunau trestii ca niște vaiete timide, de care își băteau joc broaștele, orăcîind bezmetice. Ascultînd vaietul trestiiilor, mi-am zis că ele plîng de mila femeii care murise și atunci nu mi s-a mai părut orăcăitul broaștelor hohot de rîs batracian. Mi s-a părut că pe femeia care abia murise o prohodeau trestiiile, văitîndu-se, broaștele hohotind în felul lor, vîntul ce începuse să sufle, norii ce veniseră de undeva dinspre răsărit, grăbiți să asiste și ei la sfîrșitul femeii care

5

murise fără îndoială din pricina rănii, a celei de-a doua răni, de sub omoplat. Numai eu nu participam, numai eu rămîneam disponibil, deși mai adineauri panica alunecase prin arterele mele ca un șuvoi de lavă fierbinte.

Și atunci m-am trezit murmurînd în gînd cuvintele cîntecului de înmormîntare:

*„Scoală și te roagă
Și la sfîntu soare,
Și la vînt de boare,
Să nu prea grăbească,
Zori să se ivească
Pîn' te vom griji,
Pîn te vom găti.”*

Am cîntat, în gînd, întreg bocetul pînă la sfîrșit. Pe urmă, deoarece mă ascultasem, cu toate că doar în gînd cîntasem, redescoperind liniștea, m-am cutremurat de o teamă superstițioasă. Ea murise, fără o lumîinare la căpătîi, cum cere datina, murise și nu aveam la mine o lopată ca să-i sap un mormînt, ca să n-o mănînce lupii, dacă or fi existînd în mlaștină. Lopată nu aveam, totuși trebuia să-i sap un mormînt: cu un ciot, cu unchiile, cu o piatră, cu nu știam ce, dar trebuia să-i sap un mormînt, în pămîntul ce mustea de apă, ce mirosea a clisă, a putred și a război, cu toate că, în mod sigur, prin mlaștină nu trecuse încă războiul și poate că nu avea să treacă nici de acum încolo.

Murise. Dar oare murise? Trebuia să mă conving. M-am aplecat și mi-am lipit urechea de pieptul ei. Și atunci am simțit mîna ei fierbinte de fierbințeala febrei pe obrazul meu și am auzit-o, pentru prima dată am auzit-o, vorbindu-mi:

6

— Nein, ich bin noch nicht gestorben.¹

— Gott lob!²

— Aber, ich werde sterben... Bis es tagt.³

Eram convins și eu că va muri. Pînă în ziuă. Palma ei pe obrazul meu frigea. Avea o palmă de flăcări. Și

¹ Nu, încă n-am murit.

² Slavă Domnului!

³ Dar am să mor... Pînă la ziuă.

flăcările îmi incendiau obrazul și nu puteam s-o ajut să nu moară!

— Lasă că n-ai să mori! am căutat eu s-o îmbărbătez, vorbindu-i în limba germană, bucuros că cel puțin ne puteam înțelege.

— N-am să mor? Crezi, într-adevăr, că n-am să mor?

— Nu se moare dintr-atîta! i-am replicat. Vocea mea suna convingător, în ciuda faptului că speranța în mine era ca o epavă pe o mare bîntuită de taifun.

— Dacă ar fi adevărat!... Dar o spui numai fiindcă ți-e milă de mine. În orice caz îți mulțumesc pentru tot.

Pentru tot? Nu înțelegeam ce putea însemna acel tot. Fusese, de fapt, un singur lucru. Trecuseră, cîte ore? Poate două? Mai mult de două în nici un caz. De opt zile de cînd fugisem din coloană nu mă hrănisem decît cu cartofi și dovlecei cruzi. Dar în ultimele douăzeci și patru de ore nu pusesem în gură nimic. Mă dureau creierii. Durerea mi-i strivea. Durerea îi plesnea întruna, tescuindu-i precum niște icre. Tîmplele îmi zvîcneau și, în ciuda greței și a durerii de sub țeastă, îmi era foame, eram mai hămesit decît un schimnic, în mlaștină mirosea a clisă, mirosea a mătasea broaștei, mirosea a putred dar mai ales a război. Și, cu toate acestea, mie îmi mirosea a cîrnați pe varză călită. De opt zile nu mîncasem decît cartofi

7

și dovlecei cruzi, satul era prea departe ca să ajungă pînă la mine miros de mîncare, și cu toate acestea îmi mirosea a cîrnați pe varză călită. Dumnezeuule, nimic nu-i mai de neîndurat decît să fii nemîncat de opt zile și să-ți miroasă a cîrnați pe varză călită. Foamea opera pe viu în pîntece, ciopîrtindu-mi măruntaiele.

Nu mi-am dat seama cînd am părăsit mlaștina. La un moment dat am știut că nu mai zac pe așternutul

de stuf și papură, ci că merg, e drept clătinându-mă, dar că totuși merg în direcția de unde mi se părea mie că vine mirosul de cîrnați pe varză. Era noapte, încă nu răsărise luna, dar fiindcă îmi mirosea a cîrnați pe varză, fiindcă doream să ajung cît mai repede la casa unde gospodina pregătise o asemenea mîncare, vedeam de parcă eram nictalop. Poate că și devenisem nictalop.

Am mers ca un lunatic, atras de mirosul care nu exista decît în închipuirea mea turmentată de foame, pînă am ajuns la un drum de țară. Nu m-am oprit o clipă. Primejdia parcă n-ar fi existat. Uitasem cu desăvîrșire de ea. Știam, din timpul zilei, că drumul acela de țară ducea spre un sat mare — abia mai tîrziu aveam să aflu că nu era un sat ci un orășel, orășelul K... — știam, eram totuși conștient că, mergînd pe drumul acela, riscam mult; totuși, continuam să merg, ignorînd primejdia. Și, fără voia mea, deși știam încotro merg și ce urmăresc, mă închipuiam cu patru ani în urmă, cînd pentru prima dată am pășit pe străzile orașului universitar C... ca să mă înscriu la facultate. Mergeam pe un drum de țară, dar mă vedeam pe strada care, de la gară, urca în pantă, noroioasă ca o uliță de tîrgușor, în schimb însă cu case de oraș mare, cum de fapt și era, înnegrite de funingine. La parterul acestor case existau prăvălioare de unde puteai cumpăra ceea ce nici nu-ți dădea prin minte că s-ar putea

8

găsi. Etajul de deasupra era locuit de familia negustorului. Prin sticla murdară a ferestrelor, de multe ori peticită cu hîrtie de jurnal, niște copii clorotici și ciufuliți priveau nostalgici strada noroioasă, mușcînd fără poftă din cîte o felie de pîine neagră unsă cu magiun. Cerul era de culoarea cimentului și numai departe soarele ca un ochi urduros se căznea, plictisit, să vadă ce se petrece dincolo de pînza afumată a norilor.

Mergeam pe drumul de țară și mă vedeam pe strada Bendela, mă vedeam în sufrageria lui Frau Mizzi, unde luam masa, la prînz și seara. O vedeam pe Frau Mizzi înaltă, planturoasă, aproximativ frumoasă, mirosind puternic a levănțică, asemenea unei ciudate plante de carne și sînge, mișcîndu-se sprintenă în jurul mesei, ca să ne servească extraordinara ei ciorbă de sfeclă dreasă cu smîntînă, după care urmau cîrnații, aromitorii și condimentatii cîrnați pe varză călită, pregătiți după o rețetă proprie și probabil secretă, de vreme ce nici pînă astăzi nu s-a mai întîmplat să mănînc, în altă parte, cîrnați atît de gustoși. Frau Mizzi se mișca sprintenă în jurul mesei, servindu-ne, și de fiecare dată cînd se apleca peste umărul cuiva îi vedeam sîinii albi care, în ciuda celor patruzeci de ani se păstrau frumoși și generoși, așa cum frumoasă și generoasă era, în general, Frau Mizzi. Și după ce îi vedeam sîinii albi și frumoși nu știu de ce, dar mîncarea pe care ea ne-o servea ni se părea mai gustoasă, și ne repezeam să înfulecăm cu o hămeseală de animale tinere.

Mergeam pe drumul de țară, mă vedeam în sufrageria lui Frau Mizzi, o vedeam pe ea, frumoasă și planturoasă, în ciuda celor patruzeci de ani ai ei, îmi era foame ca unui eremit și îmi mirosea a cîrnați pe varză călită meșteriți cu neîntrecută pricepere de Frau Mizzi, cînd deodată am auzit pornind din direcția

9

către care mă îndreptam o rafală, urmată apoi de alta. M-am aruncat la pămînt încă de la primele împușcături, înjunghiat și ciopîrțit pe dinăuntru de o frică înnebunitoare, așa cum niciodată nu simțisem o alta. Liniștea se statornici repede. Dar am rămas locului, incapabil să mă mișc, simțind cum se usucă, rece, transpirația ce mă inundase din creștet pînă în

tălpi, în clipa în care prima rafală spărsese fereastra de întuneric și liniște a nopții.

Norii se zdrențuiseră și luna, ca un zmeu rotund și galben, naviga leneșă, ba arătîndu-se, ba ascunzîndu-se. Abia acuma mi-am dat seama că, tot gîndindu-mă la Frau Mizzi, mă apropiasem binișor de ceea ce credeam eu că e un sat, dar care în realitate era orașelul K... Pînă la primele case dacă mai era un kilometru, un kilometru și jumătate.

Cînd mi-am revenit din spaimă — atîta frică nu mi-a fost nici cînd, pentru prima dată, am pornit la atac — am încercat să-mi dau seama de situație. Rafalele nu pe mine mă căutaseră, așa cum crezusem în prima clipă. Dar asta însemna că în sat erau cantonate trupe hitleriste sau poate mai curînd hortiste. Nu era o descoperire. O știam dinainte. Și, cu toate acestea, părăsisem mlaștinile în speranța că voi avea șansa să pătrund în oraș fără să fiu prins. Fusesse o hotărîre disperată, recunoșteam, dar îmi era atîta foame, încît, ca să mi-o potolesc, mizasem pe șansă, împotriva bunului simț și a prudenței de care dădusem dovadă în împrejurările grele prin care trecusem. Dar acum rafalele mă dezmeticiseră. Să merg mai departe era o adevărată nebunie. Și, cu toate acestea, eram hotărît să nu dau înapoi. Îmi era foame! Îngrozitor îmi era de foame!

M-am ridicat și am pornit mai departe. Numai că

acum, din prudență, n-am mai mers pe drumul de țară, ci de-a dreptul peste cîmpuri. Cît am mers nu știu. La un moment dat m-am oprit, făcîndu-mă una cu pămîntul, fiindcă am auzit un zgomot pe care, la început, nu l-am putut defini. Mi-am încordat auzul. Și iarăși am auzit zgomotul acela. Era, aproape nu aveam nici un fel de îndoială, un geamăt. Am bănuît că mă găseam în apropierea aceluia în care, mai

adineauri, trăsesse automatul. Norii iarăși se zdrențuiseră și, la lumina puțină a lunii, l-am descoperit la numai câțiva metri înaintea mea. În primele clipe, o mărturisesc, nici nu mi-a dat prin minte să-i vin în ajutor. Dealtfel, ce ajutor i-aș fi putut da? Nu eram decît un prizonier român, fugit din convoi, în pericol de a fi prins și împușcat. Cu toate acestea, pînă la urmă, tot mi-a venit în minte că poate i-aș putea fi, în vreun fel, de folos. Am început să mă apropii de el, tîrîndu-mă, și nu fără emoție. Îmi era teamă că, în cazul în care era înarmat, crezînd că am intenții dușmănoase, va trage în mine.

Cînd m-am apropiat binișor, i-am vorbit tare, doar atîta cît era necesar să mă poată auzi:

— Să nu-ți fie teamă! Vreau să te ajut.

I-am vorbit românește, gîndind că ar putea fi și el un prizonier.

Rănitul încetă să mai geamă. Încercă să se ridice în cot, dar nu izbuti. Pe urmă, probabil din cauza efortului, începu din nou să geamă.

— Nu-ți fie teamă! Sînt un prizonier român fugit, am continuat să vorbesc, de data asta în limba germană, apoi în franceză.

Și, tot vorbindu-i, am continuat să mă apropii, tîrîndu-mă. Cînd am ajuns lîngă el, la lumina puțină a lunii, drapată de zdrențele norilor, spre stupoarea mea, am constatat că rănitul era, de fapt, femeie.

11

Închipuiți-vă în ce situație mă găseam. Eram un prizonier, fugit dintr-un convoi, care timp de opt nopți — excluzînd cele două în care dormisem — nu făcusem altceva decît să merg susținut de o singură dorință: să ajung cît mai repede în zona frontului, ca să răzbat la ai mei. Și iată că, în plin cîmp, descopeream o femeie rănită. Era noapte, era întuneric, eu eram lihnit de foame, bolnav de foame.

Ce trebuia să fac? S-o las în plata Domnului și să-mi văd de drum? S-o ajut! Dar cum? În sat n-o puteam duce. Și în altă parte, unde? Nicăieri! Era pierdută, iremediabil pierdută, iar mie nu-mi mai rămânea altceva de făcut decât să-mi văd de drum și să încerc a pătrunde în sat.

Dar, în loc să procedez așa, am luat-o în brațe și am pornit înapoi spre mlaștini. Acolo, am culcat-o pe așternutul pe care mi-l făcusem.

— Unde ești rănită? Am întrebat-o în românește, în franceză, în germană. Nu mi-a răspuns. N-a deschis ochii. Gemea tot timpul. Luna, limpezită din nou dintre nori, îmi ajută să descopăr rănila. Un glonte nimerise în coapsa piciorului stîng, altul în umăr. Rana din coapsă nu părea a fi gravă. Glonte intrase și ieșise fără să atingă osul. În schimb, cealaltă rană, aceea din umăr, era periculoasă. După toate probabilitățile, glonte îi sfărîmase clavicula. Dar cel mai grav era că pierdea sînge din ambele răni.

„Cu ce s-o pansez? m-am întrebat. Dacă n-am s-o oblojesc, va pierde tot sîngele și va muri”.

M-am gîndit să mă dispensez de cămașă. Mi-am amintit însă că era murdară, neagră de murdărie și scoartă de transpirație. Dacă îi legam rănila cu fîșii din cămașă, cu siguranță că rănila aveau să se infecteze.

Și totuși trebuia s-o pansez.

12

— Te rog să mă ierți. Nu vreau decât să-ți ajut.

Am rupt bretelele combinezonului, după care i l-am scos, trăgîndu-l în jos, de la genunchi. Din combinezon am făcut un fel de feșe cu care i-am bandajat mai întîi umărul, pe urmă coapsa piciorului. Ea, docilă, se lăsa pansată de mîinile mele atît de puțin dibace.

„Ei, și de acum încolo ce se va întâmpla?” am întrebat. Și tot eu mi-am răspuns: „Nu știi! Mai întâi să se facă ziuă”.

Mi-am rezemat spatele de trunchiul sălciei, hotărât să aștept, treaz, lumina dimineții. Nu-mi mai era foame, și nici somn. I-am pipăit fruntea. Frigea. Am muiat ce mai rămăsese din combinezon în apa stătută de baltă și i-am pus o compresă pe frunte. Când a simțit-o, rece și umedă, a oftat o dată adânc și cîtva timp n-a mai gemut. Pe urmă iarăși a început.

— Tut es dir weh? ⁴

Nu mi-a răspuns nici acum. Timpul trecea încet. Broaștele concertau neobosite. Din cînd în cînd se auzea țipînd o pasăre de apă, cine știe ce fel de pasăre. Din stînga mea, dinspre șosea, de partea cealaltă a mlaștinei, se auzea dудuit de motoare, corbii claxoanelor croncănind neobosiți. Rănita gemea întruna.

Și, dintr-o dată, n-a mai gemut. Atunci m-a înhățat teama și m-a scuturat disperarea că murise, atunci mi-am lipit urechea de pieptul ei, să mă conving dacă nu cumva totuși mai trăiește.

Trăia. Îmi vorbise. Acum iarăși tăcea. Nici nu mai gemea. Se uita la mine. Rezemat în cot și aplecat deasupra ei o priveam și eu. Cerul se limpezise, iar stelele parcă urcaseră și mai sus. Cerul era grav, misterios și de emoție, așa cum se întâmpla de fiecare dată cînd îl priveam, inima începu să-mi bată tare. Rănita mă

13

privea cu niște ochi triști, așa cum nu-mi mai fusese dat să văd alții.

„Suferă fiindcă știe că are să moară”, mi-am spus și mila a țipat în mine sălbatic și deznădăduit, așa cum sălbatic și deznădăduit țipa o pasăre de apă, din cînd în cînd, pe aproape, poate dintr-o salcie, la fel ca

⁴ Te doare?

aceea sub care ne aflam. Pe urmă abia mi-am dat seama că suferința nu era proprie numai privirilor ei îndurerate, ci și chipului. Să fi avut cel mult douăzeci și cinci de ani. Nu știu în ce măsură era numai frumoasă sau foarte frumoasă. Caracteristica chipului era nu frumusețea și nici urîțenia, ci suferința. Suferința țipa din fiecare trăsătură a chipului, din paliditatea frunții, din abia perceptibila crispăre a sprîncenelor, din ridurile premature ale pleoapelor, din proeminența obrazilor supti, din arămiul părului tăiat scurt.

— Cred că ai suferit mult! i-am vorbit, cu toate că era de fapt o constatare numai pentru mine, rostită, fără voia mea, tare și într-o altă limbă.

Ea închise ochii și două lacrimi, ca două mărgăritărele, se prelinseră spre tîmple. Mai tîrziu, cînd îi redeschise, ochii îi erau tulburi, din cauza lacrimilor, dar și din alt motiv, poate din cauza disperării.

— Cine ești? mă întrebă în germană.

— Sînt prizonier român. Am fugit și vreau să ajung înapoi la ai mei.

— Dacă te prind, te împuşcă.

— Știu.

— Și eu care te încurc!... Acuma ai fi fost departe dacă mă lăsai acolo...

— Nu mai am putere să merg mai departe. De opt zile n-am pus în gură o bucată de pîine. Voiam să mă

14

strecor în sat, să caut ceva de mîncare.

— Acolo nu-i sat, ci orășel. Dacă te duceai, sigur te prindeau nemții. Pe străzile orașului circulă patrule. Fac percheziții prin case. Pesemne caută pe cineva. Poate pe dumneata?

— Pe mine în nici un caz.

— Oricum, eu te încurc... Cred însă că numai în noaptea asta. Pîină dimineața, cel mai tîrziu. Pîină se va

întîmpla, te rog să nu pleci de lîngă mine. Mi-e tare frică să mor singură.

A închis ochii și din nou două lacrimi s-au prelins spre tîmple. Pe urmă mi-a căutat mîna, mi-a strîns-o și a păstrat-o într-a ei. A ei era fierbinte, fierbinte. Pasărea de apă iarăși țipă, de spaimă parcă. Cerul se urcase și mai sus și inima mea bătea tare, cutremurată de imensitatea spațiului. Femeia murea lîngă mine, pasărea de apă țipa speriată, și în imensitatea care se întindea de la mine și pînă la bagdadia înstelată și iluzorie, timpul curgea calm și indiferent. Murea ea, mureau pesemne atîția, pe toate fronturile, în noaptea care nu avea să se sfîrșească nici după ce va răsări soarele, nopți care dura de cinci ani și care urma să se risipească abia cînd aveau să tacă tunurile, toate tunurile de pe toate fronturile. Mult pînă atunci nu mai era. Poate numai cîteva luni. Ce păcat că ea nu va apuca ziua aceea. Dar eu? Eu aveam s-o apuc? Doamne, și cît de mult doream să trăiesc! Pentru cîteva minute închipuirea mea o luă razna: m-am văzut întors acasă. Acasă! „Casa” mea era o cameră. Nimeni nu mă aștepta acolo. Poate carii. Poate urîtul cuibărit prin unghere. Poate singurătatea încăperii dornică să se însoțească cu singurătatea mea iremediabilă, fiindcă pretinsesem vieții mai mult decît poate ea oferi. Am pășit pe ușă și ușa a scîncit de mirare că cineva o deschide după atîta

15

timp. Am ridicat storul și lumina s-a mirat de cît praf se strînsese pe birou, pe pian, pe cărți, pretutindeni.

- Te-ai întors, maică?
- M-am întors, Sfîntă Vinere.
- S-a terminat războiu, maică?
- S-a terminat, Sfîntă Vinere.
- Și alde matale n-ai murit?

— Precum vezi, n-am murit, Sfîntă Vinere.

— E bine că n-ai murit, maică, nu-i bine la vîrsta matală să mori. Thii, ce de-a mai colb! Păi de, dacă n-ai vrut să-mi lași cheia. Ai fi găsit acuma casa lună...

— Camera, Sfîntă Vinere.

— Casa! că pentru alde matală, *momental*, asta-i casa. Pînă te-i însura, că acum, dacă ai scăpat de moarte, musai să te însori. Și-i musai să fac un pic de curățenie. Nu vezi? Te dă praful afară din casă.

— Bine, Sfîntă Vinere, fă curățenie. Eu mă duc să fac o baie. Dumneata să iei efectele astea și să le dai foc. Cred că vreo cîțiva păduchi au mai izbutit să se ascundă pe la încheieturi.

Intru în baie și dau drumul la apă. Fierbinte, să fie cît mai fierbinte. Mă vîr în cadă și gem de plăcere. Îmi caut o poziție potrivită și cît mai comodă, ca apa să-mi ajungă pînă la gît. Porii auie de plăcere. Fiecare parcă e o scoică în care auie marea. Apa miroase a esență de brad. Mă săpunesc și încep să mă frec tare cu buretele. Să iasă din pori mirosul de tranșee, mirosul de praf de pușcă, mirosul de moarte. (Cei care au făcut frontul — poate că nu mulți, dar sînt destui aceia care știu — că după cîteva luni de linia întîi, de atacuri și de bombardamente, cînd oamenii mor în jurul tău, la dreapta, la stînga, înainte sau în spate, mirosul morții, nu de mort, ci mirosul morții ți se îmbibă în pori). Stau în baie o oră, două, stau mai mult,

16

scufundat pînă la gît în apa fierbinte și spumoasă. Dincolo, Sfînta Vineri, bătrîna pe care am angajat-o ca „menajeră”, deretică. Șterge praful și cîntă cu vocea ei puțină și tremurată.

În sfîrșit, ies din baie. Mă șterg cu prosopul. Sfînta Vineri nu mai cîntă. A terminat treaba și a plecat. Mă așteaptă primeneli curate. Ele miros a alb. Miros a săpun de rufe. Miros a leșie. Apropii primenelile de

nas și le miros ca pe o floare. Dar cu primeneli curate, spălate de Sfînta Vineri, fierte și clătite cu sineală, cu așa ceva nu se întîmplă să te întîlnești pe front. Îmi îmbrac pijamaua curată și gem de satisfacție. Cu ce se poate compara plăcerea de a îmbrăca o pijama curată după ce te-ai reîntors teafăr de pe front? Mă vîr în așternut. Așternutul miroase a levănțică. Mă tăvălesc în așternut și aspir adînc mirosul de levănțică. Mîngîi așternutul cu palmele, cu obraji. E răcoros și moale. Aș vrea să uit pămîntul rece al tranșeelor, tare rece, dușmănos. Te pătrunde perfid cu răceala lui, cu umezeala lui, cu neființa lui. E gelos pe tine că ai sînge, că ești cald și el e rece. Și dacă dormi pe el, perfid, vrea să-ți fure căldura ca să se încălzească și el. De aceea, dacă nu-l simți și nu te trezești la timp, adesea se întîmplă să-ți fure toată căldura și somnul să se transforme în moarte. Dar gata! Am scăpat. De acum încolo niciodată n-am să mai dorm pe pămîntul gol, învelit doar în foaia de cort. De acum încolo, niciodată n-am să mă mai trezesc, fiindcă în timpul nopții hoțul de pămînt m-a sărăcit de căldură. De acum încolo voi dormi numai în pat, cu cearșafuri curate care vor mirisi a levănțică. Și, ca să simt, din plin, atît satisfacția prezentă cît și cea viitoare, mă tăvălesc în așternut, îl mîngîi și mă simt fericit. Pe urmă mă astîmpăr. M-a cuprins o moleșeală plăcută. Acum am poftă să citesc. Biblioteca e acolo. Sfînta

17

Vineri a șters de praf cărțile. Toate cărțile din bibliotecă îmi sînt dragi. Viciul meu. Incurabilul meu viciu pe care îl iubesc atîta. Cînd mă gîndesc, numai, că s-ar fi putut să nu am viciul acesta mă cutremur. Dumnezeuule, ce ar fi însemnat viața mea fără acest viciu? întind mîna și iau la întîmplare o carte. Mi-e indiferent ce, fiindcă în bibliotecă nu păstrez decît

cărțile cărora le voi rămîne credincios pînă la sfîrșitul vieții.

„Palida mea prietenă, Moartea izbăvitoare, a poposit în luna august, cu nopțile ei scăldate de razele argintii ale lunii, la gospodăria căpitanului Ugglă. N-a cutezat totuși să pătrundă în casa lui ospitalieră, știind bine că nimeni n-ar fi fost bucuros de vizita ei. Palidei mele prietene nu-i lipsește curajul. Îi place să cutreiere văzduhul călare pe ghiulelele de tun. Pune mîna pe grenadele vîjîitoare și rîde cu poftă cînd se sparg și le zboară schije — Joacă dansuri macabre prin cimitire și nu ocolește sălile infectate ale spitalelor. În schimb o cuprinde teama cînd se apropie de casa unui om drept ori cînd se află la poarta unui om bun. Ea nu vrea să fi e întîmpinată cu lacrimi, ci cu o bucurie liniștită, conștientă că mîntuie sufletele de lanțurile durerii și de povara lutului pămîntesc...”

Citesc în închipuire pasaje întregi din „Povestea lui Gosta Berling”. Mi-a plăcut atît de mult cartea, încît am citit-o de nenumărate ori în anii adolescenței mele. Îmi amintesc și acum pasaje întregi. Mulțumesc hazardului că mi-a dat o memorie bună. Pe front memoria mi-a ajutat să nu mi se degradeze spiritul. Închipuiți-vă un adăpost individual, în prima linie. Închipuiți-vă că plouă cu găleata, ploaie care te pătrunde prin foaia de cort, închipuiți-vă că stai culcat într-o băltoacă și aștepți zorile ca să pornești la atac. Închipuiți-vă că, în

18

ciuda ploii, a frigului și a umezelii, pe dedesubt te mănîncă păduchii. Somnul e hașîșul. Somnul e uitarea. Dar dacă nu poți să dormi, ce trebuie să faci? Dacă simți că starea de fapt te alterează, în ceea ce ai devenit tu datorită civilizației de milioane de ani a speciei tale, ce trebuie să faci ca să te salvezi, fără să faci pași înapoi spre bezna începutului? Ei bine, eu mă

salvam datorită memoriei, spunându-mi pe dinafară pasaje întregi din cărțile pe care le citisem...

— Cum te cheamă? mă întreabă rănita.

Și se uită la mine. S-a scuturat de tot păpădia închipuirii. Mă regăsesc lângă ea, în mlaștină, murdar și lihnit de foame.

— Horia mă cheamă. Dar pe dumneata?

— Milada!

— Milada? Ce fel de nume e acesta?

— Ceh.

— Va să zică ești cehoaică!

Aș fi vrut s-o întreb cum a ajuns în Ungaria, dar îmi iau seama. Femeia murea și curiozitatea mea, dacă era curiozitate, mi se păru inumană.

— Român, da?

— Român. Ți-am mai spus.

— Da, mi-ai mai spus...

Și nu mai întrebă nimic. Iarăși închise ochii. În mlaștini era acum liniște. Pasărea de apă tăcuse. Tăcuseră și broaștele. Numai în dreapta, pe șosea, zgomotul motoarelor nu mai contenea.

Ascultam uruitul necurmat al motoarelor și deodată mi-am adus aminte de tizul meu, Horia Bîrgăzan. Mai precis, de sfîrșitul său tragic și, dintr-un anumit punct de vedere, neobișnuit.

Curînd după ce am căzut prizonier, la numai două

19

zile, noaptea am fost pus să car, împreună cu alți prizonieri, morții și răniții de pe poziție. Mai precis, de pe fosta poziție, fiindcă în cursul zilei pozițiile lor fuseseră mutate mai înainte cu vreo cinci sute de metri.

Tovarăș de targă mi-a fost dat un cavalerist, căzut prizonier înaintea mea cu vreo cîteva zile. Cavaleristul era Horia Bîrgăzan. În viața mea nu mai întîlnisem un

om ca el. Era înalt cît un stog. Părul, fără exagerare, de culoarea tutunului Virginia. De culoarea tutunului Virginia îi erau sprîncenele și mustățile. Ochii de culoarea albastrului de Voroneț priveau tot timpul dușmănos. Dușmănoasă și repezită îi era și vocea. Pînă a nu-l cunoaște bine, auzindu-l vorbind, sigur îți spunea: „Ăstuia nu e bine să-i stai în drum. E omul dracului!” Dar după ce izbuteai să-i dibui sufletul, îți dădeai seama că nici nu se putea un contrast mai mare decît acela dintre înfățișare și firea lui cea adevărată.

Cînd am plecat cu targa să cărăm morții și răniții, prima întrebare pe care mi-a pus-o aceasta a fost:

— Pe tine cum te cheamă, măi române?

— Horia!

— Horia? Uite, mă, cum se potrivește. Pe mine tot Horia mă cheamă. Pifan?

— Pifan! din 27.

— Eu mi-s roșior. Dar ce nevoie e să ți-o mai spun. M-ai citit după pîteni. Bun, mă tizule. Horia tu, Horia eu! Dar cel mai bine e că se brodi să fim la înălțime deopotrivă. N-ai idee ce bine îmi pare de treaba asta.

— Are vreo importanță că sîntem deopotrivă de înalți? l-am întrebat.

— Lasă că ai să-ți dai seama singur, tizule, acuși.

Am înțeles în ce consta avantajul că eram de aceeași înălțime cînd am început să cărăm morții și

20

răniții: greutatea brancardei se repartiza în mod egal între noi doi, fără a mai fi nevoie ca unul să depună eforturi mai mari decît celălalt.

Am cărat toată noaptea morți, dar mai ales răniți. Dimineața ne-au pornit spre un lagăr de prizonieri situat undeva pe teritoriul Ungariei. La început nu eram mai mult de treizeci de români. Pe drum ne-am înmulțit. Coloana noastră se îngroșa cu alte grupe

cantonate provizoriu prin satele pe unde treceam. La un moment dat, coloana ajunsese să aibă un efectiv de o sută treizeci de prizonieri. Ne escortau douăzeci de hitleriști, comandați de un Zugführer.⁵ Plutonierul călărea în fruntea coloanei, pufăind tot timpul dintr-o lulea uriașă și încovoiată.

Ce fiară de om și plutonierul ăsta! Era de statură potrivită, dar lat în spate. Avea o față rotundă, buclălată, de culoarea racului fiert. Ochii îi erau atît de bulbucați și cu atît de multe vinișoare roșii, încît aveai impresia că acuși-acuși îi vor plesni și te vor împrôsca în față cu zeama lor rîncedă. Din cauza ochilor bulbucați îl poreclisem „Broscoiul”. „Broscoiul” ne obliga să mărșăluim ore întregi fără nici un fel de repaus. Și era cald, era praf, iar noi eram frînți de oboseală, rupti de foame și cumplit de însetați. Repausul ni-l dădea — atunci cînd ni-l dădea — numai în apropierea unei fîntîni. Niciodată chiar la fîntînă. Bineînțeles ne interzicea să ne potolim setea. Ca să-și bată joc de noi, ne explica, rîzînd, că o face spre binele nostru ca nu cumva, încălziți, cum eram, să căpătăm aprindere de plămîni. În schimb el bea pe săturate. Pe săturate beau și oamenii lui, cîte doi-doi, în timp ce ceilalți ne păzeau cu automatele pregătite. Mai mult decît atît, la fiecare popas „Broscoiul” se dezbrăca pînă la brîu și se spăla. Ca încheiere, își turna în cap o găleată cu apă rece.

21

Nu cred că există ceva mai cumplit decît chinurile pe care ți le pricinuieste setea. Să mergi zeci de kilometri prin arșiță și praf; să fii doborît de trudă și totuși să mergi, să izbutești să mergi, fiindcă știi foarte bine, că, dacă ai să cazi, vei fi împrușcat; să ți se dea repaus la numai treizeci de metri de o fîntînă cu apă

⁵ Plutonier (n.a.).

minunat de bună și mai ales minunat de rece, și totuși pentru tine apa să fie *Verboten*.⁶

— Țsta nu e om, e fiară! spunea de fiecare dată Horia Bîrgăzan.

Eram o sută treizeci de prizonieri. Rupti, murdari, bârboși. După înfățișare, epave omenеști, care cu greu ne puteam deosebi unul de celălalt. Cu toate acestea ochiul expert al „Broscoiului” izbutea să ne diferențieze. Numai așa ne explicam de ce față de unii se arăta mai îngăduitor, iar față de alții se purta așa cum îi era firea: ca o bestie! Pe Horia Bîrgăzan îl dușmănea. Asupra nici unuia dintre noi nu se abătea atît de des „Broscoiul” cu cravașa, asupra nici unuia dintre noi nu curgeau atît de multe pedepse.

— Ce are, măi Horio, cu tine? l-am întrebat odată.

— Ce are nu știu! Știu însă ce am eu cu el. Măi, tizule, află de la mine că pînă la urmă am să-l achit.

— Vezi-ți de treabă! Au să te împuște. Nu în felul acesta trebuie să le venim noi de hac.

— Lasă, nu-mi purta tu de grijă!

— Ba îți port! m-am răstit la el supărat.

De cînd cărasem împreună morții și răniții, ne împrietenisem. Ne simțeam atît de legați unul de celălalt, încît fiecare și-ar fi dat bucuros viața ca s-o salveze pe a celuilalt. Totuși, sînt împrejurări în care, chiar dacă ești hotărît să plătești un asemenea preț, nu-ți stă în putință. Și cînd spun aceasta mă gîndesc la

22

moartea lui.

Horia a murit fără să-mi stea în putință ca, riscîndu-mi viața, s-o salvez pe a lui.

Era în a șasea zi de cînd ne porniseră spre lagăr. O zi neobișnuit de caldă. În ajun, seara, poposisem la

⁶ Interzis.

marginea unui sat; am dormit sub cerul liber, păziți cu strășnicie de santinele. În cursul nopții iarăși încercaseră să evadeze doi dintre noi, dar fuseseră prinși și împușcați. În fiecare noapte se întâmplase la fel. Mereu avuseseră loc încercări de evadare, dar toți plătiseră cu viața. Cu toate acestea, nu exista unul printre noi care să nu se gândească la fugă.

În dimineața celei de-a șasea zile, eram aproape tot atât de obosiți, dar în orice caz mult mai flămânzi decât când ne culcasem. În ceea ce mă privește mă țineam binișor. Horia Bîrgăzan în schimb era aproape sleit de puteri. Suporta greu de tot setea și de aceea marșurile îl istoviseră mai mult decât pe mine.

Încă de dimineață, ziua se anunța deosebit de călduroasă. Horia Bîrgăzan, după numai o oră de marș, începu să se vaite:

— Cumplită sete mi-e măi tizule!

— Nu te gîndi, Horio! închipuie-ți că...

— Asta-i bună! mă întrerupse el furios. Ce, parcă mă gîndesc? Mi-e sete și fără să mă gîndesc. Mi s-a umflat limba în gură de cîtă sete îmi este.

Am tăcut. Ce i-aș fi putut replica? Când setea începe să te chinuie, nu mai poți scăpa de ea.

După cîteva minute iarăși l-am auzit.

— Mi-e sete! Cumplit mi-e de sete!

„Numai să nu cadă”, m-am neliniștit.

Dar Horia Bîrgăzan nu căzu. Se ținu bine pînă cînd

23

„Broscoiul”, după patru ore de marș, ne dădu repaus. Bineînțeles, hotărî repausul tot în preajma unei fîntîni.

După ce ne văzu pe toți așezați pe marginea șanțului, istoviți de oboseală și de sete, porni de unul singur spre fîntînă. Mai întîi își adăpă calul. Pe urmă se dezbracă pînă la brîu și începu să se spele îndelung, gemînd și mormăind de satisfacție.

Ceremonialul se încheie cu nelipsita găleată, plină ochi, turnată pe cap. După ce se șterse cu prosopul, scoase din fîntînă încă o găleată, de data asta ca să-și potolească setea. Bău îndelung, cu ochii pe jumătate închiși de satisfacție. Și tot de satisfacție plescăi din limbă după ce se săturase.

Aproape o sută treizeci de perechi de ochi îi urmăriră avizi fiecare mișcare. Nouă ne era o sete cumplită, iar el și-o astîmpăra gemînd de satisfacție...

Și iată că se întîmplă ceva la care nimeni dintre noi nu s-ar fi așteptat. Fără să-l observ, Horia Bîrgăzan se ridică de lîngă mine și porni cu pas hotărît spre fîntînă. Cînd l-am observat, la început nu mi-a dat prin minte ce se întîmplase cu el. Abia ceva mai tîrziu am bănuț adevărul. M-am ridicat și am alergat după el. L-am ajuns cînd era pe punctul de a depăși pe cei din capul coloanei dinspre fîntînă.

— Horio, ce faci? i-am strigat apucîndu-l de braț. Vino înapoi, că are să te împuște „Broscoiul”.

Dar Horia Bîrgăzan parcă nici nu m-ar fi auzit. Și-a smuls brațul din mîna mea și a pornit mai departe. Nu a ascultat nici ordinul unui hitlerist care l-a somat să se întoarcă în coloană. Am alergat după el și iarăși l-am tras înapoi.

— Ia mai du-te în moașă-ta! m-a înjurat el, izbindumă cu pumnul în bărbie încît m-am prăbușit.

„Broscoiul”, care tocmai se săturase de băut și

24

acum își ștergea gura cu dosul mîinii, fu în așa măsură surprins de ceea ce se întîmpla, încît, de mirare, începu să clipească mărunț ca un miop. Se îndoia parcă de propriile sale simțuri. Nu-i venea să creadă că un prizonier are cutezanța să-i nesocotească ordinul. Se dezmeteci abia cînd Horia Bîrgăzan ajunsese la numai cîtiva pași de el. Atunci, devenind dintr-o dată stacojiu la față, urlă în limba lui o comandă care,

între timp, chiar și cei care nu cunoșteau limba germană învățaseră ce înseamnă:

— Stînga-mprejur! Și adăugă imediat: Idiot!

Dar Horia Bîrgăzan, în loc să-i dea ascultare, apucă găleata cu ambele mîini și, aplecînd-o puțin, începu să bea cu lăcomie.

Pentru a doua oară „Broscoiul” fu uluit cîteva clipe de cutezanța prizonierului. Pe urmă, revenindu-și, izbi furios cu piciorul în găleată. Lovitura fu atît de năprasnică, încît ciutura zbură din mîinile lui Horia Bîrgăzan. Zburară, rupți, și cîteva din dinții acestuia. Atunci, cu gura însîngerată, el se repezi la „Broscoi”. Cu un singur pumn îl culcă la pămînt și, prăbușindu-se deasupra, îl apucă de beregată.

— Fiară!...Fiară!... Îl auzirăm urlînd.

Cîteva hitleriști se repeziră să-și scape comandantul. Cel care ajunsese primul, apucîndu-l pe Horia Bîrgăzan de gulerul vestonului, încercă să-l smulgă de pe „Broscoi”, dar fără să izbutească.

— Fiară!... Fiară!... continua să strige Horia Bîrgăzan și să strîngă în menghina degetelor gîtul „Broscoiului”.

Atunci un alt hitlerist, punîndu-i țeava automatului în tîmplă, apăsă pe trăgaci. Horia Bîrgăzan se prăbuși alături. Împușcîndu-l, hitleristul nu-și salvă totuși comandantul. Acesta murise între timp, sugrumat de degetele încleștate ale lui Horia Bîrgăzan.

25

Cînd hitleriștii din escortă se convinseră că Zugfiihre- rul nu mai era în viață, toți deodată, ca la comandă, și-au îndreptat asupra noastră automatele, poruncindu- ne să ne culcăm la pămînt. Ca să ne intimideze, unul dintre ei a tras în aer cîteva rafale scurte. La început, am crezut că procedează astfel ca să le fie mai ușor celorlalți să ne împuște pe toți. Dar

nu se întâmpla așa. Temându-se de o revoltă, voiseră doar să ne intimideze.

Comanda o preluă un Korporal înalt, deșirat, cu fața toată numai pistriui. Korporalul fusese acela care îl îm- pușcase pe Horia Bîrgăzan. Preluînd comanda, ca cel mai mare în grad, chemă oamenii să le transmită ordinele. Dar, ca să nu slăbească paza, nu-i adună pe toți odată, ci pe rînd, în grupe de cîte cinci.

După ce hotărîrile sale fură cunoscute de toți cei ce ne escortau, Korporalul ne aduse la cunoștință că ne îngăduia să ne potolim setea. Bineînțeles nu era un gest de clementă, ci o dovadă de slăbiciune. După cele în- tîmplate, îi era teamă să întindă coarda mai tare. Grupă după grupă, în deplină ordine, ne-am astîmpărat setea. Mai mult decît atît, cînd am plecat mai departe, aveam cu toții bidoanele pline. Repausul durase aproape o oră.

Seara am poposit într-o comună mare. De cum am ajuns, Korporalul s-a făcut nevăzut. (Mai tîrziu am aflat că plecase să raporteze, telefonic, superiorilor săi cele întîmplate și să ceară instrucțiuni). În noaptea aceea am dormit în sat, tot sub cerul liber pe o toloacă, strînșî unul lîngă altul ca să ne încălzim, deoarece, în ciuda temperaturii ridicate din timpul zilei, nopțile erau reci.

Dimineața, o motocicletă cu ataș aduse pe noul comandant.

26

Noul comandant avea gradul de Feldwebel. N-a trebuit să treacă mult ca să ne dăm seama că Feldwebelul era o fiară mult mai crudă decît Zugfuhrerul sugrumat de Horia Bîrgăzan. Și dacă pe plutonier îl poreclisem „Broscoiul”» pe Maximilian Frymann — acesta era numele noului comandant — l-am poreclit „Frankenstein”.

E de mirare cu cîtă repeziciune faima premerge omul. La numai cîteva ore de la venirea sa, știam cu toții o mulțime de lucruri despre Herr Feldwebel Maximilian Frymann. Aflasem că avea mîna stîngă anchilozată; că făcuse parte din divizia de tancuri SS de tristă faimă „Cap de mort”; că fusese grav rănit în Rusia în timp ce încerca să se salveze dintr-un tanc incendiat; că zăcuse multe luni la un spital, plutind între viață și moarte, dar că, pînă la urmă, se vindecase; că după aceea fusese utilizat numai în lagărele de prizonieri din spatele frontului; că, în fine, Herr Feldwebel era cam aspru. „Cam aspru” era o exprimare eufemistică. Curînd, aveam să ne convingem că îl întrecea în cruzime pe „Broscoi”.

„Frankenstein” era altfel decît „Broscoiul”. Nu urla niciodată la noi în timpul deplasării, nu galopa de-a lungul coloanei ca să cravașeze pe acei care, din cauza oboselii, nu izbuteau să țină pasul. Nu ne interzicea să ne potolim setea cu apa din fîntînilor pe care le întîlneam în drum. Aparent, „Frankenstein” era mărinimos în comparație cu „Broscoiul”. În realitate, era o fiară mai crudă și mai rafinată decît celălalt.

Frankenstein cunoștea bine itinerarul pe care îl aveam de parcurs. Pe harta lui, Frankenstein avea însemnate locurile unde urma să ne oprească pentru odihnă. Și cu vreo doi kilometri înainte de fiecare

27

haltă, ne silea să mergem în pas de defilare. Închipuți-vă ce însemna pentru niște oameni istoviți, ruși de foame și chinuți de sete, cel puțin doi kilometri de pas de defilare obligatoriu, prin pustă, pe o căldură mai ca în toiul verii. De fiecare dată cădeau cîtiva, fără să se mai poată ridica. Bineînțeles toți aceștia erau împușcați pe loc. Dar erau destui și din aceia care, deși nu cădeau, în schimb nu puteau să

țină pasul, stricînd alinierea. Or, ce farmec poate să aibă pasul de defilare fără aliniere?

Frankenstein nu se enerva, nu urla, nici nu utiliza cravașca, așa cum ar fi procedat „Broscoiul”. Cei ce stricau alinierea erau trimiși la coada coloanei. Pînă să ajungem la locul de popas se forma acolo un grup numeros, pe care „Frankenstein” îl denumise, în bătaie de joc, „plutonul neputincioșilor”. Ceilalți, cei care găseau în ei resursele fizice necesare ca să străbată toată distanța în pas de defilare, aveau dreptul, primii, să-și astîmpere setea. „Neputincioșii” la urmă. Dar era un „drept” mai mult teoretic. Repausul dura maximum douăzeci de minute. Precis după douăzeci de minute, „Frankenstein” ducea la gură fluierul și fluiera prelung, în cîteva secunde trebuia să fim încolonați. În douăzeci de minute, practic, era imposibil să-și potolească setea circa o sută de oameni, chiar dacă această treabă s-ar fi desfășurat într-o ordine perfectă. Dar întrucît la fîntînă „Frankenstein” nu pretindea ordine, cine să impună unor oameni însetați ca într-o Sahară acel dram de disciplină? În împrejurările acelea, cei mai mulți erau obsedați de gîndul că minutele vor trece mai înainte ca ei să ajungă la fîntînă. De aceea, cînd ni se dădea repaus, cei puternici se repezeau la fîntînă ca niște sălbatici, înjurîndu-se, împingîndu-se, disputîndu-și aprig ciutura. În această groaznică

28

dispută, apa se vărsa inutil, se pierdea timp și, cînd se auzea fluierul lui „Frankenstein”, nici măcar toți cei care rezistaseră pasului de defilare nu izbutiseră să-și potolească setea. Nici vorbă de „neputincioși”, din categoria căroră, în mod regulat, mă număram și eu. De fiecare dată cînd „Frankenstein” ne dădea repaus, eram atît de istovit, încît mai imperioasă decît setea era nevoia de a-mi odihni trupul sleit, măcar cele

douăzeci de minute, care treceau ireal de repede. Să mă odihnesc, să prind cât de cât puteri, ca să nu cad pe drum și să fiu împușcat în cap, așa cum se întâmplase cu atîția alții. Voiam să trăiesc, teribil de mult voiam să trăiesc, să supraviețuiesc.

— Georg!

Milada, ea vorbise. De cîtva timp n-o mai auzisem gemînd și crezusem că adormise. Sau poate chiar dormise, dar acum se trezise?

— Georg, mă auzi?

Delira, fără îndoială, delira din cauza febrei. Oare cine era acel Georg pe care îl striga?

— Georg, de ce nu răspunzi? Lasă-mă să-ți explic, Georg. Te rog, lasă-mă.

„Explică-mi, Milada!”

Dar cuvintele le-am rostit numai în gînd. Da, ea delira din cauza febrei. Din cauza febrei își închipuia că sînt Georg. Mă implora s-o las să-mi explice, habar nu aveam ce. Și, cu toate acestea îmi era atît de greu să mă substitui acelui Georg! Aveam sentimentul că aș comite o mare ticăloșie dacă i-aș spune: „Explică-mi, Milada! Te ascult”.

Într-un fel trebuia să mă hotărăsc, fie să-i atrag atenția că nu sînt Georg, fie să mă substitui lui. Dar n-a mai fost nevoie. Milada deschise ochii și se uită lung la mine, ca și cînd ar fi încercat să-și aducă aminte cine sînt.

29

— Ah, dumneata ești. Prizonierul român.

— Da, eu sînt. Cum te mai simți?

— Constat că mai trăiesc. Înțelegi? Constat!

Nu prea înțelegeam ce vrea să spună.

— Nu, nu înțeleg.

— Pesemne că adineauri am adormit și am visat că am murit. În vis mă miram cît de ușor este să mori. Murisem pe nesimțite. Mi se părea în vis, așa, cînd și

cînd, fără să-mi dau seama, că trecusem frontiera dintre două țări. Nu aveam nici un fel de regrete și mi se părea caraghioasă teama mea dinainte. Iar acum, cînd încă n-am murit, iarăși mi-e teamă. Mi-e tare teamă. Nu vreau să mor!

Și începu să plîngă.

— Nu-ți fie teamă. Ai să te faci bine.

— Să nu crezi că sînt lașă. Nu mi-e frică de moarte așa, în general, doar fiindcă vreau să trăiesc, cu orice preț. Am un motiv pentru care nu vreau să mor...

Și conțeni. Oare tot mai delira?

— Da, bineînțeles. Fiecare avem un motiv să nu ne dorim moartea.

Replica mea era stupidă, dar ea îmi scăpase de pe buze aproape fără voie.

— Motivul meu... Trebuie să dau o anumită explicație cuiva.

— Lui Georg?

Ea tresări și mă privi cercetător, dar în același timp cu spaimă. Sau poate numai indignată.

— Ce știi de Georg!

— Nimic!

— Chiar nimic, nimic? insistă ea.

— Nimic.

— Atunci n-am delirat?

— Nu!

30

— Ai spus doar atît: „Georg, lasă-mă să-ți explic! Te rog, Georg!”

Milada răsufală ușurată.

— Slavă Domnului!... Apoi, după o pauză: am să te rog ceva. Mult, mult de tot.

— Te ascult. Pentru dumneata fac tot ce-mi stă în putință.

— Dacă am să încep să delirez, dacă am să vorbesc din nou cu Georg, te rog să nu asculți. Să te îndepărtezi. Îmi promiți?

— Bineînțeles! Nu-ți face griji din pricina asta.

— Ba da!... Ba da!...

Și începu iarăși să plîngă. Plîngea cu lacrimi multe, iar din cînd în cînd scîncea ca un copil.

— Te doare? am întrebat-o, deși știam că nu de aceea plînge.

— Mă doare! minți ea. De aceea plîng. Tare mă mai doare rana din umăr!

Și abia acum, pentru prima dată, mi-a sărit în ochi straniul împrejurării în care ea fusese împușcată. Nu în oraș, ci în afara lui, la o depărtare de un kilometru, dacă nu mai mult. De ce tocmai acolo, și de către cine? De o patrulă hitleristă? Posibil! Dar nu sigur. Vreau să spun că nu era singura presupunere pe care o puteam face. În primul rînd rafalele fuseseră trase de unul și același automat. În al doilea, o patrulă ar fi arestat-o în loc s-o împuște. Și, în fine, în al treilea rînd, patrula ar fi încercat să se convingă dacă este sau nu moartă.

Într-adevăr, întîmplarea era mai mult decît stranie. În definitiv, ce căutase Milada în plin cîmp, la ora aceea din noapte, și îmbrăcată așa cum era îmbrăcată? Oare îi dăduse cineva întîlnire, în afara orașului? Greu dacă nu imposibil de presupus. Atunci?

31

Ce căutase ea în plin cîmp, îmbrăcată într-o rochie de seară? Dacă, așa cum afirmase ea, orașul mișuna de patrulare, cum de izbutise să-l părăsească neobservată și abia acolo, la un kilometru depărtare, să fie împușcată?

Presupuneri se puteau face multe. Dar care era adevărul? Numai ea îl cunoștea. După cîte îmi puteam da seama însă, nu era dispusă să mi-l dezvăluie. Poate

fiindcă nu avea încredere în mine sau poate dintr-un alt motiv numai de ea știut?

Eram doi oameni străini pe care întâmplarea, oarbă și inexorabilă, îi apropiase, acum, în noaptea care se dilata, doi oameni străini care, după toate probabilitățile, eram sortiți morții. Ea, Milada, până în ziuă, poate în timpul zilei, eu în următoarele zile. Doi oameni străini, din păcate doi oameni străini, în ciuda faptului că destinul nostru, teoretic același, ar fi trebuit să ne determine să nu ne mai simțim așa.

— Ești supărat pe mine? mă întrebă ceva mai târziu, când conteni cu plînsul.

— De ce să fiu?

— Cred că ai avea motive să fii, de vreme ce ți-am spus să te îndepărtezi dacă voi începe să delirez. Ai putea crede că nu am încredere în dumneata.

— Ți-am spus că nu trebuie să-ți faci griji din pricina asta.

— Totuși, să știi că nu-i vorba de neîncredere. E altceva...

— Bine!... Bine!... Ce ar fi dacă ai încerca să dormi puțin?...

— Nu vreau să dorm. Și, imediat, parcă fără nici un fel de legătură: De când mă știu m-a persecutat norocul. De când mă știu. Poți să înțelegi?

— Da!... Firește.

— Și acum... De ce trebuie să fii un prizonier român? Un om hăituit!...

— Dar ce ai fi preferat să fiu?

Milada nu răspunse. Se mulțumi doar să ofteze.

— Dar ce ai fi preferat să fiu? am insistat.

— Orice altceva în afară de ceea ce ești.

— Să zicem că aș fi fost un soldat hitlerist. Ți-ar fi convenit?

— Nu știu ce gîndești despre mine!

— Ți-ar fi convenit? am repetat întrebarea.

— Poate. Dar te rog să nu gîndești rău despre mine.

— Poate! Va să zică, nu ești sigură?

— Nu!

— Poate, dacă n-ar fi neapărat o fiară. Așa-i că la asta te-ai gîndit?

— (!)

— Spune-mi, cum aș putea să te ajut, Milada?

— Dar cum îți poate trece prin minte că m-ai putea ajuta?

— Spuneai că nu vrei să mori. Da?

— Da, am spus-o... Și?

— Aș putea să te ajut să nu mori.

— Ce bine ar fi! Dar nu poți.

— Nici dacă aș încerca să pătrund în oraș?

— Nu văd în ce fel m-ai putea ajuta. Să anunți „Salvarea” să vină să mă ia de aici din mlaștină?

— Desigur că nu în felul acesta te-aș putea ajuta. Dar dacă mi-ai spune unde să mă duc, dacă mi-ai da o adresă în oraș, m-aș putea întoarce pînă în ziuă, în cel mai rău caz cu pansamente, medicamente...

— Nu cunosc pe nimeni în oraș. Și apoi, cum îți închipui că aș accepta să-ți primejduiești astfel viața, ca să mi-o salvezi pe a mea? Dacă te prind, te împușcă. Nu?

33

— Da, dacă mă prind mă împușcă.

— În acest caz sacrificiul dumitale ar fi inutil.

— Dar nu e sigur că au să mă prindă. Dacă nu te-aș fi găsit pe cîmp rănită, tot aș fi încercat să pătrund în oraș. Spune-mi, Milada, la cine să mă duc, și cum trebuie să procedez ca să ajung acolo unde trebuie.

— Nu cunosc pe nimeni în oraș care ar putea să mă ajute.

— Doar nu vei fi vrînd să mă faci să cred că nu locuiești în oraș!

— Ba da. Dar acolo unde am stat, și la cine am stat, nu te poți duce.

Și închise ochii. Trecură cîteva minute fără să ne mai vorbim. În mlaștină era liniște. Numai de partea cealaltă, pe șosea, animația nu slăbise. Un torent continuu de vehicule, din ambele direcții.

— Dumneata ai idee cam pe unde o fi frontul? întrebă ea ceva mai tîrziu.

— Exact nu știu. Acum zece zile nu era mai departe de o sută de kilometri. Cred că între timp ai noștri au reluat ofensiva. Presupun că acum frontul este din nou în mișcare.

— Crezi? se îndoie ea.

— Presupun. Ascultă puțin ce se întîmplă pe șosea. Acest du-te-vino ar trebui să ne bucure.

— De ce? Crezi că se retrag?

— Așa cred.

— Dar dacă nemții pregătesc o ofensivă? Animația de pe șosea poate să însemne și asta, nu?

Observația era judicioasă și denota că Milada avea o oarecare rutină a frontului.

— Desigur, poate să însemne și asta. Numai că eu nu cred că nemții dispun de forțe suficiente pentru o contraofensivă, în acest sector mai ales.

34

— Atunci s-ar putea ca în cîteva zile ai tăi sau sovieticii să răzbată pînă aici.

— În două-trei zile, sau poate chiar mai curînd.

— Da, poate chiar mai curînd! Și pe chipul ei suferința se întipări și mai pregnant. Oare de ce nu e posibil ca omul să supraviețuiască dacă vrea cu tot dinadinsul?

— Parcă există cineva care vrea să moară! Iar dacă moartea ar depinde de liberul arbitru al fiecăruia, cu foarte mici excepții, oamenii ar fi nemuritori.

— Totuși... cum să-ți explic? Una e să nu vrei să mori și alta e să vrei cu tot dinadinsul să trăiești. Și eu vreau cu tot dinadinsul să trăiesc, fiindcă e absurd să mor tocmai acum. Apoi după câteva clipe: ...Va să zică, s-ar putea ca pînă în două zile să treacă frontul peste noi?

— N-ar fi deloc exclus.

— Știi ce mi-e teamă? Să nu se infecteze rănile pînă în două zile.

— Nu, n-au să se infecteze, am asigurat-o, vorbind cu convingere, cu toate că în sinea mea, eram încredințat tocmai de contrariu.

— Să nu se infecteze, fiindcă două zile cred că am să pot rezista. Apoi, din nou întrebarea: Dar ești sigur că în două zile ajung aici ai voștri?

— Sînt sigur!

— Pe ce te bazezi? insistă ea.

— Ți-am spus că acum zece zile frontul era doar la o sută de kilometri.

— Acum zece zile erai prizonier, cum de cunoșteai situația reală de pe front?

— De la radio.

— Nu vei fi vrînd să mă convingi că nemții v-au

35

instalat un aparat de radio în lagăr, ca să nu vă plictisiți.

— Bineînțeles că nu. Dar exista în lagăr un aparat de radio clandestin, confecționat dintr-o cutie de chibrituri.

— Cum dintr-o cutie de chibrituri?

— Vreau să spun că piesele lui erau montate într-o cutie de chibrituri.

— Așa!

— Grozav aparat!

Din ziua în care fugisem de sub escortă, acum, pentru prima dată, îmi aminteam de minusculul aparat de radio, montat într-o cutie de chibrituri.

...În lagăr am ajuns mai târziu.

Vestea neliniștitoare ne-a întâmpinat chiar de la poartă:

— În lagăr bîntuie tifosul.

Nici nu era de mirare. Mizeria și murdăria erau de nedescris. Mîncarea insuficientă și imposibilă. O sută de grame de pîine pe zi, mazăre furajeră sau varză putrezită și cu viermi. Cei pe care i-am găsit în lagăr arătau ca niște cadavre ambulante, îmbrăcate în zdrențe.

Dimineața ne-au scos la lucru. Trebuia să săpăm un șanț anticar. Ritmul de muncă era infernal. Paznicii noștri erau înarmați cu automate, dar și cu un fel de harapnice. Totuși izbuteam să-i păcălim. Cei vechi, mai ales, căpătaseră o îndemînare deosebită în a mima efortul. Fiindcă secretul în aceasta consta. Din păcate, minutele pe care izbuteam să le furăm, mimînd efortul, reprezentau doar o infimă parte din timpul de odihnă necesar ca să putem rezista. Și fiindcă nu reprezenta decît o- infimă parte, mulți dintre noi, chiar dintre cei care căpătaseră o dexteritate uimitoare în a-i păcăli pe călăii noștri cădeau istoviți. Și pentru totdeauna.

36

Paznicii noștri aveau fiecare cîte o poreclă. Unuia i se spunea „Hiena”, altuia „Molia” sau „Vampirul”. Pe comandantul lagărului, maiorul Hans Wolzagen, îl porecliseră „Linxul”, din cauza mersului și a ochilor săi tulburi. Unul nu scăpase fără poreclă. Dintre toți cel mai ticălos se dovedea „Hiena”.

Din lagăr plecam la lucru dimineața și ne întorceam seara. Mîncarea de prînz ni se aducea

acolo, în marmite. „Hienei”, după ce se îmbuiba, îi venea chef să se distreze. Și se distra poruncind prizonierilor să-și tragă palme. Dacă unul refuza joaca, viu nu se mai întorcea în lagăr. Pînă seara îi găsea un motiv și-l împușca. Nu trecea o zi fără să auzim în timpul lucrului, măcar o singură dată, răpăind automatul. De cîte ori auzeam împușcături, știam că unul dintre noi a fost răpus. Dar cine anume aflam abia seara, cînd ne întorceam în lagăr.

Cel mai îngrozitor lucru în lagăr nu era munca aceea istovitoare, nici sadismul călăilor noștri, ci acțiunea sistematică și permanentă de anihilare a demnității umane. Căci se mai poate vorbi de demnitate cînd, ca să-ți distrezi călăii, te iei la palme cu altcineva la fel de nenorocit ca și tine? Există o graniță a compromisului pe care, dacă ai trecut-o, înseamnă că ai coborît înapoi spre animalitate.

Munca istovitoare îndobitocește. Foamea permanentă îndobitocește. Îndobitocește acțiunea sistematică de teroare, de oprimare, de extirpare a demnității. Epuizării fizice îi urma moartea fizică. Dar moartea fizică era precedată de moartea spiritului. Am observat fenomenul acesta la mulți dintre tovarășii mei de suferință. Reducerea la biologic, existența bazată pe funcțiile elementare care asigurau supraviețuirea biologicului. De asta mi-a fost frică cel mai mult atîta vreme cît am stat în lagăr. Să nu-mi

37

moară spiritul înainte de a mi se slei forța fizică. Și ca să nu se întîmple așa, în timp ce lucram sau cînd aveam o clipă de răgaz — de cele mai multe ori noaptea în baraca sufocantă din cauza mirosurilor pestilențiale — făceam exerciții de conservare a spiritului. Reciteam versuri, îmi reaminteam conținutul cărților care îmi plăcuseră cel mai mult, expuneam în fața unui auditoriu închipuit prelegeri.

Cu cît trupul îmi era mai istovit, cu cît promiscuitatea, arbitrarul și acțiunea sistematică de dezumanizare, asemenea unei mlaștini, încerca să mă înghită, amorțindu-mi spiritul, cu atît mai disperat mă luptam biciuindu-l să nu lenevească, să nu se dea bătut. Regii se întîmplă să abdice siliți sau, mai rar, de bunăvoie. Dar eu nu voiam să abdic de la prerogativele spiritului. Pe pămînt, cu un cui, pe fiecare bucată de hîrtie găsită și cu un ciot de creion încercam să rezolv ecuații sau să demonstrez nu știu ce teoremă din geometria euclidiană. Pe scurt, pentru a nu mă prăbuși, pentru a nu coborî în subumanitate, așa cum voiau călăii noștri, mă străduiam să-mi păstrez spiritul activ, silindu-l, în ciuda amorțelii sale, datorită subnutriției și a istovirii fizice, să rămînă activ, să lucreze.

În felul acesta încercam să mă salvez. Nu eram singurul. Fiecare — sau aproape fiecare — încerca, în felul său, să nu se prăbușească. Dar aveam momente de slăbiciune cînd mi se părea că sîntem niște viețuitoare lipsite cu desăvîrșire de orice fel de aptitudini de apărare, care, dezorientate și în panică, făceam eforturi disperate, fiecare pe cont propriu, spre a ne salva, indiferent dacă în vederea atingerii acestui scop sacrificam pe ceilalți. E drept, existau printre noi și ticăloși în stare să neguțeze viața celorlalți, ca să supraviețuiască ei. Existau și ticăloși

38

care, de dragul unor meschine avantaje — ele însă însemnau enorm sub raportul supraviețuirii —, erau gata să se ia la întrecere cu călăii noștri în cruzime. Dar aceștia constituiau excepțiile. La o primă și superficială vedere, în lagăr existau două categorii de oameni. Comandantul: „Linxul”, cu subalternii săi: „Hiena”, „Molia” și ceilalți stăpîni absoluți, cu drept de viață și de moarte asupra noastră — și noi,

prizonierii. În realitate lucrurile se prezentau puțin altfel. Nu exista numai voința călăilor noștri. Există și o voință a lagărului. Voința aceasta nu se realizase în mod spontan. Ea fusese insuflată, inoculată sub diverse forme și acționa în diferite împrejurări. E drept, nu toată lumea din lagăr era conștientă de această forță. Vreau să spun că nu absolut toți își dădeau seama că există în lagăr oameni care conduc într-altfel, conspirativ, luptînd împotriva pasivității, împotriva apatiei, a abandonării totale în fața terorii și arbitrarului. N-aș putea explica, fiindcă nici astăzi nu mi-e foarte clar, în ce fel se realiza aceasta. Cert este însă, că atunci cînd împrejurările o cereau, marea majoritate a prizonierilor acționa în conformitate cu indicațiile date de către acei ce conduceau și care reprezentau, de fapt voința lagărului. De pildă, sabotarea sistematică a lucrului, sprijinirea în timpul marșului și la locul de muncă a celor sleiți de puteri, fie preluînd sarcinile lor, fie dîndu-li-se spre îndeplinire acele munci care necesitau cît mai puțin efort, și încă multe altele.

Pe măsură ce am căpătat vechime în lagăr, am înțeles că nu eram niște frunze pe care vîntul — citește comandantul și garda lagărului — le poate spulbera în toate părțile. E drept, călăii noștri cu pistoalele lor automate, cu cruzimea lor, care în definitiv constituiau pentru ei tot o armă, erau mai puternici decît noi. Dar

39

în felul nostru eram și noi puternici. Nu luați fiecare în parte. În parte, fiecare era un biet om — din care călăii noștri se străduiau să facă un subom — ce dorea să supraviețuiască. Cu toții însă la un loc eram puternici. E drept nu ne puteam opune ca hitleriştii să nu ucidă după bunul lor plac. Nu ne lăsam însă doborîți de disperare, adică exact ceea ce doreau ei — în vederea cărui scop acționau așa cum acționau —

fiindcă toți, fără excepție, credeam că nu mai este departe ziua în care suferințele noastre vor lua sfârșit.

De multe ori oamenii iau drept realități propriile lor dorințe. Nu era însă cazul cu noi. Deși eram într-un lagăr de prizonieri, eram la curent cu mersul operațiunilor de pe toate fronturile datorită aparatului de radio construit într-o cutie de chibrituri.

Al cui era aparatul și când aveau loc audițiile clandestine nu putusem afla. Secretul era apărat cu strășnicie. Probabil că Nichita știa. Acest Nichita era un pifan din Divizia Tudor Vladimirescu, căzut prizonier înaintea mea cu câteva săptămîni. După moartea lui Horia Bîrgăzan cel mai mult cu el m-am împrietenit.

Prin Nichita aflam veștile de pe front, recepționate de minusculul aparat de radio. Bineînțeles, pînă la urmă, prin cozile lor de topor, hitleriștii au aflat de existența aparatului și au început să-l caute cu disperare. Dar, în ciuda eforturilor, în ciuda perchezițiilor inopinate — ziua, noaptea, tocmai când te așteptai mai puțin — n-au izbutit să-l descopere.

Nu l-au găsit, probabil fiindcă investigau după un aparat de radio propriu-zis, nu după o cutie de chibrituri. (Astăzi, după atîția ani, îmi aduc aminte cu admirație de tovarășii necunoscuți din lagăr care, în condițiile acelea vitrege, au fost atît de ingenioși să-i găsească ascunzători sigure).

Cu toate că datorită „cutiei de chibrituri” luam cu-

40

noștință de dezastrele succesive ale hitleriștilor, totuși nu exista unul dintre noi care, dacă i s-ar fi ivit prilejul, să refuze să fugă. Spun, dacă i s-ar fi ivit prilejul, fiindcă o evadare din lagăr era o imposibilitate. Paza era organizată perfect și, în plus, dotată cu cîini de urmărire, pentru cazul în care vreunul dintre noi, cine știe prin ce întîmplare extraordinar de favorabilă, izbutea să se strecoare dincolo de sîrma ghimpată. (Cît

timp am stat în lagăr au fost trei încercări de evadare, toate nereușite. Doi au fost împușcați între rețele, iar al treilea, după ce l-au dibuit cîinii, a fost împușcat în fața întregului lagăr adunat pe „Appellplatz”.⁷⁾

Frontul era mereu în mișcare, diviziile noastre și cele sovietice înaintau neconținut, dînd peste cap punctele de rezistență ale trupelor hitleriste și hortiste, încît nu ne-am mirat cînd, într-o zi, s-a zvonit că lagărul va fi mutat mai în interior. Zvonul s-a confirmat. Ordinul de evacuare a lagărului ne-a fost adus la cunoștință, în mod oficial, la raportul de dimineață. Numai că acel „mai în interior” de care se vorbea în ajun, aflam acum că însemna Germania. Vestea ne-a deprimat și nu puțini am fost aceia, care, îngroziți de perspectiva prizonieratului în Germania, ne-am gîndit să evadăm înainte de a ajunge acolo.

Pregătirile de plecare s-au făcut în mare grabă, și, după numai patru ore, întregul efectiv al lagărului, pe barăci, era pornit în marș. „Frankenstein” pe care nu prea îl văzusem prin lagăr, își făcu din nou apariția și, spre ghinionul meu, el preluă comanda coloanei din care făceam și eu parte. Cu meticulozitatea care îl caracteriza, folosind și vechea experiență, „Frankenstein” își luă toate măsurile ca să împiedice în timpul deplasării orice tentativă de fugă.

Cu toate acestea eram hotărît să fug.

Prilejul s-a ivit trei zile mai tîrziu și atît de pe ne-

41

așteptat, încît n-am mai avut timp să mă înțeleg cu Nichita. Am acționat pe cont propriu. Poate că a evadat și el. Dar de întîlnit nu ne-am întîlnit după aceea. Ce bine ar fi fost dacă acum, în mlaștină, ar fi fost și el cu mine. Poate că, fiind doi, am fi găsit o posibilitate s-o salvăm pe Milada. Eram aproape convins că nu va

⁷ Platoul unde se făcea apelul, dimineața și seara (n.a.).

putea rezista încă două zile. Muriseră atîția lîngă mine, încît știam cît de perfidă izbutea să fie moartea cînd nu voia ca victima ei să prindă de veste că i se află la căpătîi.

Milada credea că va putea rezista două zile. I-am pus mîna pe frunte. Frigea. Dacă cel puțin aş fi avut cîteva sulfamide sau altceva contra infecției. Nici măcar nu deschisese ochii. Poate adormise. Norii se adunaseră din nou, dar erau tot atît de zdrențuiți.

„Numai să nu plouă! m-am neliniștit pentru Milada. Dar pe urmă, tot eu mi-am zis: De vreme ce moare, ce importanță mai are dacă plouă sau nu!”

Milada ațipise, probabil toropită de febră. Oboseala mă ajunsese și pe mine. Mi-am luat o poziție comodă, hotărît să dorm pînă s-o lumina. Dar în loc să dorm, am început să mă gîndesc la peripețiile fugii mele.

...Era înspre prînz. La un moment dat ne-am încrucișat pe șosea cu o lungă coloană hitleristă. După cît mi-am putut da seama era vorba de un regiment întreg. Deplasarea se efectua în camioane. Pesemne era absolut nevoie de ei, ca să astupe vreo breșă. Și iată că, în timp ce coloana încă mai trecea pe lîngă noi, am auzit mai întîi un huruit puternic și imediat după aceea s-a ivit parcă din nori o escadrilă de bombardiere sovietice. Zburau sus de tot, protejate de cîteva avioane de vînătoare.

În primele clipe am crezut că ne vor lăsa în pace,

42

avînd altă misiune de îndeplinit, mult mai importantă. Dar m-am înșelat. Mai întîi, un avion de vînătoare s-a abătut din drumul său. A trecut pe deasupra coloanei, ca o străfulgerare, mitraliind, apoi a revenit în formație. Imediat întreaga escadrilă de bombardiere a virat spre șosea și, de sus, au început să curgă bombe, lovind în plin camioanele.

„Frankenstein”, încă mai înainte de a începe bombardamentul, ne ordonase să ne culcăm în șanțul șoselei. Șansa noastră a fost că pînă să se abată din drumul lor bombardierele, coloana de camioane hitleriste depășise cu puțin pe a noastră. Pînă la noi nu ajungeau de cît schije. Totuși, din cauza avioanelor de vînătoare, care evoluau deasupra noastră și mitraliau, eram obligați să stăm cu capul la pămînt. Eu unul le-am auzit piuind și le-am văzut înfigîndu-se în pămînt în jurul meu ca niște picături de ploaie. Pînă a nu cădea prizonier, fusesem tot timpul în prima linie, luasem parte la nenumărate atacuri și nu o dată se întîmplase să mă găsesc sub tirul artileriei. Niciodată nu mi-a fost atîta frică ca acum cînd bombardau avioanele grele și mitraliau cele de vînătoare.

Și, cu toate că îmi era atîta frică, mi-am dat seama că se ivise totuși un prilej, unic poate, să evadez. Acum, pînă nu se sfîrșea bombardamentul. L-am căutat cu privirea pe „Frankenstein”. Stătea cu capul la pămînt și nici nu sufla. Ceilalți din escortă, la fel. M-am tîrît mai întîi afară din șanț, pe urmă am rupt-o la fugă de-a bu-șilea. Pînă să se dumirească hitleriștii că evadasem, eu și ajunsesem într-un lan de porumb încă necules. E drept, cîteva gloanțe de automate mi-au fluierat pe la urechi, dar am avut șansa să nu mă găsească nici unul dintre ele. La adăpostul pădurii de

43

porumbi am răsuflat ușurat, dar am continuat să alerg în direcția inversă către care se îndrepta coloana noastră. Cu toate că știam că „Frankenstein” nu avea posibilitatea să mă urmărească, am fugit pînă cînd nu mi-am mai putut trage sufletul.

Opt zile, mai precis opt nopți, am mers în direcția frontului, ocolind satele. În tot acest timp m-am hrănit cu dovleci și cartofi dezgropați de pe cîmp. În cea de-a

opta zi am nimerit în mlaștină. Eram atât de istovit, încît am dormit patruzeci și opt de ore continuu. Cînd m-am trezit, fața și mîinile îmi erau umflate din cauza înțepăturilor de țînțari. Cît timp dormisem nu simțisem nimic. Acum înțepăturile mă usturau și îmi era foame și sete. Mi-am strîns centura pe pînțece și am început să chibzuiesc. Deocamdată scăpasem. Dar mă afluam într-o țară străină. Prudența mă îndemna să nu mă bazez pe șansă. Dealtfel acesta și fusese motivul pentru care ocolisem pînă atunci satele. Prudent era ca și de acum încolo să le ocolesc. Față de zilele precedente aveam avantajul că prin mlaștini puteam merge și ziua, cel puțin deocamdată. Dar, după ce am mers o zi întreagă, nu parcursesem mai mult de șase kilometri. Constatarea mă deprimă. Dar nu aveam încotro.

Foamea mă chinuia cumplit. Pe cîmp, în ultimele douăzeci și patru de ore, nu mai găsisem nici dovleci, nici cartofi și nici știuleți de porumb, în ciuda faptului că în loc să-mi continui drumul, pierdusem toată noaptea cutreierînd pe cîmp după mîncare. Dimineața, cînd s-a luminat, m-am retras iarăși în mlaștină. Dar nu ca să merg mai departe. În primul rînd fiindcă la lumina zilei descoperisem că la o depărtare nu mai mare de zece kilometri era un sat, de fapt orașelul K..., cum aveam să aflu de la Milada în noaptea următoare. Nemaiputînd îndura foamea, eram acum hotărît ca, la

44

noapte, cu orice risc, să încerc să pătrund în oraș. În al doilea rînd, stomacul îmi era bolnav din cauza dovlecilor. Căci, spre ghinionul meu, nefiind fumător, nu aveam măcar o brichetă cu care să aprind focul. Mîncasem și dovlecii și cartofii cruzi.

...Și cînd a venit din nou noaptea, foamea a fost mai puternică decît prudența. În mlaștina care exala iz de vegetale descompuse, de mîl și de război, dintr-o dată

mi s-a năzărit că miroase a cîrnați pe varză călită. Și, asemenea unui halucinat, am pornit spre ceea ce luam eu drept sat și care în realitate era orașelul K... să-mi astîmpăr foamea cu niște închipuiți cîrnați pe varză călită, aidoma aceloră cu care ne hrănea în primul an al studenției mele frumoasa și planturoasa Frau Mizzi.

*

Pîna la urmă, tot am adormit. M-am trezit dimineața, cînd abia se luminase. Milada dormea. Dacă pieptul nu i s-ar fi mișcat în ritmul respirației, aș fi putut crede că murise în timpul nopții. Dar dormea și o puteam privi în voie. Era fără îndoială frumoasă. La lumina zilei și frumusețea era evidentă, nu doar suferința parcă fără margini, care în nici un caz nu era numai a chipului — poate cel mai puțin a lui —, ci a întregii sale făpturi. Acum, la lumina zilei, reflectînd la cele întîmplate, încercam să înțeleg ceea ce încercasem și în timpul nopții, dar fără rezultat.

„În definitiv, cine este femeia aceasta?” m-am întrebat, vorbindu-mi tare, în ciudat, iritat aș spune. Să nu mă întrebați de ce. N-aș putea să vă explic. Judecați și dumneavoastră. Eram un prizonier fugit de sub escortă. Umblasem zile întregi, mai precis nopți întregi ca să ajung în zona frontului. Zile întregi nu mă hrănisem decît cu dovleci și cartofi cruzi, fiindcă

45

nu îndrăzneau să mă apropii de sate, bănuindu-le ticsite de trupe. Din cauza foamei însă, pîna la urmă prudența mă părăsește. Vine din nou noaptea și atunci mă hotărăsc să mă strecor în „sat”, ca să fac rost de ceva mîncare. Pornesc la drum, dar la un moment dat cîteva rafale de automat mă încremenesc locului. La început cred că automatul a tras în mine. Dar mă dumiresc repede că, nu prea departe de locul în care

mă afluam cineva a fost rănit. Și atunci ce fac? În loc să-mi văd de drum sau să mă retrag, caut să mă apropiu de rănit, riscînd să mă trezesc cu un glonte în cap dacă, spre ghinionul meu, ar fi fost înarmat. În fine, cînd ajung lîngă el constat, spre marea mea stupefacție, că nu e vorba de un bărbat, ci de o femeie. Și atunci, fără să mai stau o clipă pe gînduri, o iau și o aduc în mlaștină. Samariteanul din biblica parabolă care a salvat pe călătorul atacat de tîlhari avea la el untdelemn cu care i-a pansat rănilor, avea asinul cu care l-a putut transporta pînă la o casă de oameni. Eu nu aveam nici măcar un pansament individual și de transportarea ei undeva unde să primească îngrijirile necesare nici nu putea fi vorba. Totuși, în ciuda faptului că, la rîndul meu, eram un om hăituit, o iau și o aduc în brațe. Deosebirea — esențială — dintre mine și cel din parabolă era că nu-i puteam fi de nici un folos și că singurul lucru ce-mi stătea în putință era să asist la agonia ei.

Hotărît, făcusem o mare prostie că mă încurcasem cu ea.

De fapt, iritarea mea avea o cauză foarte precisă. Neîncrederea în Milada datorită rochiei de seară pe care o purta. O victimă a nazismului, îmbrăcată în rochie de seară, împușcată în afara zidurilor orașului! Era o întîmplare nu prea ușor de crezut. Numele nu era un argument. Fără îndoială, Milada era un nume

46

ceh. Dar dacă era, într-adevăr, cehoaică, de ce în timpul delirului vorbise în limba germană și nu în limba ei maternă? În mod normal ar fi trebuit să se întîmple exact contrariul. Așa cum oamenii, în o sută de cazuri dintr-o sută, oricît de multe limbi ar cunoaște, socotesc numai în limba maternă, la fel se întîmplă și în timpul unui delir. Cel care delirează vorbește limba poporului din care face parte. Or,

Milada delirase în limba germană. Pe de altă parte, persoana cu care își închipuise în timpul delirului că stă de vorbă nu avea nume ceh, Georg! Georg era un nume nemțesc. Nu cumva Milada mă mințise că este cehoaică? Dar în acest caz...

N-am mai avut timp să trag nici o concluzie, fiindcă Milada tocmai se trezea. Deschise ochii și se uită la mine cu o privire cercetătoare și uimită, de parcă încerca să-și amintească cine sînt. După cîteva minute își aminti. Și atunci se întîmplă cu ea ceva care-mi spori neîncrederea. Vă amintiți că la Milada, mai izbitoare decît frumusețea, dealtfel de necontestat, era suferința care, în ciuda faptului că o oglindea chipul ei frumos, era a spiritului. Ei bine, în clipa în care își reaminti cine sînt și ce rol jucasem în viața ei în ultimele zece ore, cu o sfortare, abia vizibilă, izbuti să alunge de pe chipul ei suferința. Acum Milada era o femeie frumoasă care, chiar dacă suferea cumva, aceasta se datora doar rănilor. Talentul acesta extraordinar de a se metamorfoza mă uimi, sporind, așa cum am mai spus, neîncrederea.

— Guten Morgen!⁸ i-am urat.

— Guten Morgen! Dar ce s-a întîmplat cu dumneata? mă întrebă.

— Nimic! De ce crezi că mi s-a întîmplat ceva?

— Ești schimbat. Ai o privire aspră. Pînă și trăsăturile ți s-au înăsprit.

47

Teribila intuiție femeiască!

— Te asigur că te înșeli. Cum te mai simți?

— Durerile sînt suportabile. Cred însă că am febră mare.

I-am pipăit fruntea. Ardea. Temperatura nu era în nici un caz mai mică de treizeci și nouă de grade.

⁸ Bună dimineța.

— Mda! Ceva temperatura ai. Poate treizeci și opt de grade, am mințit-o. În orice caz nu trebuie să te alarmezi.

— Da, poate că n-ar trebui să mă alarmez de vreme ce îmi este foame. Auzi, să-mi fie foame! Ai la dumneata ceva de mâncare?

— Nimic! Absolut nimic.

— Păcat. Dacă aș mânca ceva, poate că aș prinde puțină putere. De necrezut cât de foame îmi este!... Vrei să-mi dai puțină apă? Mi s-a făcut sete. Și apoi, se spune că apa ține loc de mâncare.

Am luat gamela și i-am adus apă din mlaștină. Apa era tulbure, gălbuie și mirosea urât a nămol și a vegetale putrezite. I-am ridicat capul ca să poată bea.

— Nu-i grozavă, dar alta mai bună pe aproape nu există.

Cînd văzu ce fel de apă îi dau să bea, renunță.

— Mulțumesc! Cred că nu mai mi-e sete.

— Chiar nu-ți mai este sete?

— Nu în așa măsură încît să beau apă din mlaștină.

— Te cheamă, într-adevăr, Milada? am întrebat-o aproape fără voie.

— Milada mă cheamă.

— Și ești, cu adevărat, cehoaică?

— Sînt. Curios! Dar ce rost avea să te fi mințit? Cînd ți-am spus cum mă cheamă, eram sigură că voi

muri. Și apoi... și apoi nu aveam nici un motiv să mă tem de dumneata. Se cunoștea că nu ești omul căruia să-i stea în putință să-mi facă vreun rău.

Pe buze îmi flutura întrebarea: Bine, ești cehoaică, te cheamă Milada, dar cu nemții ce ai avut de împărțit? Totuși n-am întrebat-o, fiindcă încercînd să mă convingă că nu avusese nici un motiv să se teamă de mine, din nou chipul ei trădă suferința înscrînenată

dinăuntru ei. Iritarea mea se risipi, se risipi și de asemenea neîncrederea și din nou am simțit cum pune stăpânire pe mine mila.

— Da, într-adevăr, nu aveai motiv să te temi de mine.

După aceea Milada a închis iarăși ochii. Nu ne-am mai vorbit. Soarele începuse să urce. Și, pe măsură ce urca, foamea îmi chinuia cumplit măruntaiele. Tare îmi mai era foame!... Poate fiindcă îmi era atât de foame mi-am amintit dintr-o dată de filmul „Goana după aur”. Am revăzut scena când Chariot se așază la masă, pre- gătindu-se să mănânce șireturile, închipuindu-și că sînt macaroane și să sugă, ca pe niște oscioare de pasăre, cuiele pingelelor. Și, dintr-o dată, am început să rîd, să rîd în hohote. Milada deschise ochii și se uită la mine mai întâi nedumerită, apoi speriată, probabil închipuindu-și că înnebunisem:

— Pentru numele lui Dumnezeu, de ce rîzi?

Dar eu am continuat să rîd. Nu mă puteam opri. Era fără îndoială un rîs isteric, pe care numai cu mare greutate mi l-am putut înfrîna.

— Mă duc să caut niște apă mai bună!

Am luat bidonul și am plecat.

— Stai! Te rog nu pleca. Te rog nu mă lăsa singură.

— N-ai nici o teamă. Mă întorc îndată.

— Dar crede-mă că nu mai mi-e sete.

— Are să-ți fie mai târziu.

49

Și am plecat. Rîsul de adineauri mă neliniștea. Nu cumva în creierul meu avea loc un proces de dereglare? Și apoi încotro o pornisem? Doar nu exista în mlaștină apă mai bună. Simțeam însă nevoia să mă mișc, să fac neapărat ceva.

Am mers prin mlaștină pînă cînd, la un moment dat, m-am trezit la marginea dinspre orașelul K... Ogoarele începeau chiar de acolo. Ogoare cu miriști

sau lăsate pîrloagă din cauza războiului. În pămîntul uscat nu exista nimic de mîncare. Nici dovleci, nici cartofi, nici măcar sfeclă. Priveam cîmpul întins fără nici un fel de ridicătură, indiferent și negru, cu o furie neputincioasă. Îmi era potrivnic, fiindcă nu voia să mă hrănească. Am simțit că îl urăsc. Miriști și pîrloagă. Nimic altceva. Și tot privind așa, peste cîmpuri, am descoperit o fîntînă, departe, la vreo doi kilometri.

„Măcar niște apă curată de fîntînă să-i aduc.”

Am pornit-o într-acolo, fără să mai stau pe gînduri. Dar nu de-a dreptul, ci cu ocoluri, ținîndu-mă cît mai aproape de mlaștină ca, în caz de primejdie, să am unde mă refugia. Din cauza ocolului, drumul a durat mai mult. Fîntînă nu era în plin cîmp, așa cum mi se păruse de departe, ci în apropierea unui drum de țară, care și el ducea în orășel. De la fîntînă pînă în K... să fi fost cel mult șase-șapte kilometri.

Am scos o găleată cu apă să-mi potolesc setea. Parcă niciodată nu gustasem o apă mai bună. Am băut pînă n-am mai putut. Mi-am umplut apoi bidonul și am vrut să plec. Dar deodată n-am mai putut rezista ispitei. Mi-am scos jerpelitura de veston, cămașa și am început să mă spăl. Ce senzație minunată! Să fii murdar, năclăit de transpirație și, în sfîrșit, să te poți spăla. Să torni apă rece pe tine și să te freci cu palmele, cu unghiile și iarăși să torni apă pe tine. Apă multă, curată și rece.

50

După ce m-am spălat mult, mult, mi-am mai turnat pe cap o găleată plină. Pe urmă, cînd m-am îndreptat de șale și, fericit, am deschis ochii, în fața mea, la o depărtare nu mai mare de trei pași, un hitlerist mă privea.

„De unde dracu a apărut așa, dintr-o dată?” m-am întrebat mai mult în ciudat decît speriat. Pesemne, plăcerea pe care mi-o produsese baia era atît de mare,

încît nu puteam trece, dintr-o dată, la o altă stare sufletească, exact opusă. Răspunsul la întrebare l-am găsit imediat, descoperind bicicleta rezemată de un copăcel. De portbagaj era prinsă cu curele un fel de tolbă din piele galbenă nouă. Fiind dezbrăcat pînă la brîu, trăgeam nădejdea că hitleristul nu-și dădea seama cine sînt. Dar a fost o nădejde numai de o clipă. Din privirile lui am înțeles că știe. Neamțul rînjea la mine, și rînjetul mă convinse că nu mă puteam aștepta la nimic bun din partea lui. Mai ales că-și pregătise carabina pe care pînă atunci o purtase în bandulieră.

„Și Milada?” mi-am amintit de ea. Ce se va face? Ce va crede cînd va vedea că nu mă mai reîntorc? Va fi convinsă, desigur, că o părăsisem. Gîndul că Milada ar putea crede că, în mod deliberat, o părăsisem mi-a ajutat să-mi regăsesc nu numai calmul, dar și energia necesară de a nu mă da prins.

Neamțul rînjea la mine. Ei bine, eu, prefăcîndu-mă că nu înțeleg tîlcul rînjelui, i-am zîmbit și l-am salutat. Pe urmă calm, am mai scos o nouă găleată cu apă. După aceea, ținînd găleata în mînă, ca să creadă că-i ofeream să bea, am făcut un pas spre el și, în clipa următoare, i-am azvîrlit în față conținutul. Totul s-a petrecut fulgerător. Cînd, orbit de șuvoiul de apă, neamțul a plecat capul, m-am repezit la el și l-am apucat de gît. Pînă să se dezmeticească, era mort. Îl sugrumasem. Am răsuflat ușurat.

51

Scotocindu-i prin buzunare am găsit un pachet de țigări „Armonia” și o brichetă. Deși nu eram fumător, tare mult mi-ar fi plăcut să aprind o țigară. Dar nu mi-am îngăduit plăcerea aceasta. Acum cînd era mort, altceva mă preocupa. Să-l dezbrac de uniformă. Mă gîndeam că poate ea mi-ar putea fi de folos. N-a mers prea ușor, dar pînă la urmă am izbutit. După aceea a trebuit să mă descotorosesc de cadavru. Nu-l puteam

lăsa la vedere, acolo la fîntînă. Dacă dădeau de el? Nu era exclus ca nemții să facă o razie prin mlaștină.

Pe o foaie de hîrtie, ruptă dintr-un carnet găsit în portharta hitleristului, am scris cu majuscule, în limba germană:

**VERBOTEN, BRUNNEN MIT
VERGIFTETEN WASSER⁹**

Înștiințarea am agățat-o de un cui, după care am azvîrlit cadavrul în fîntînă. După aceea am încălecat pe bicicletă și am pornit înapoi spre mlaștină. Cînd am ajuns, am descălecat, curios să aflu ce conține tolba. Nutream speranța să găsesc ceva de mîncare. Și într-adevăr am găsit, dar — culmea ironiei — o cutie cu marțipan.

Îmi era foame de pîine, de o bucată de slănină, de o mîncare gătită. M-aș fi mulțumit chiar și cu o fiertură de arpacaș. Și cînd colo... o cutie cu marțipan. Am fost atît de furios, încît puțin a lipsit să nu arunc cutia în apă. M-am oprit la timp, doar fiindcă mi-am adus aminte de Milada.

„Poate că ei îi va prii marțipanul, lua-l-ar dracu!” mi-am zis.

Cînd Milada văzu că m-am întors, se bucură. Se bucură atîta, încît, timp de cîteva clipe, ochii nu-i mai fură triști.

— Credeam că n-ai să te mai întorci!

52

— Ți-e sete? Uite, am apă proaspătă. Ți-am adus și ceva de mîncare.

— Ce?

— Marțipan!

— Marțipan? Cred că glumești.

— Ba nu glumesc defel. Poftim, servește-te!

⁹ Interzis. Fîntînă cu apă otrăvită.

Și i-am întins cutia. Luă o bucată de marțipan. În timp ce-l ronțaia se uita la mine. Îi râdeau ochii. Se bucura de marțipan. Am gustat și eu. Dar pe mine mai mult mă leșina. Dar am continuat să mănînc. Stăteam unul lîngă altul și mîncam marțipan.

— E grozav. Și cînd mă gîndesc că nu mi-a plăcut niciodată! Nici măcar cînd eram mică. Dar dumitale?

— Cînd eram mic, habar n-am avut că există pe lume marțipan. Iar acum aș fi preferat o bucată de pîine.

— Nu-mi povestești?

— Ce?

— Cum ai făcut rost de marțipan, de carabină, de uniformă, de bicicletă?...

I-am povestit toată întîmplarea. Ea mă asculta cu gîndul parcă în altă parte. Cînd am tăcut se uită după bicicleta pe care o rezemasem de o salcie și o examinează cu atenție, de parcă încerca s-o recunoască. Abia pe urmă mi-am dat seama că, de fapt, nici n-o vedea, ci se gîndea la cu totul altceva.

— Ai încercat uniforma? mă întrebă. Ți se potrivește?

— Cred că da.

— E bine să fii sigur.

— Am să încerc mai tîrziu.

— Nu, acum. Te rog!

53

— Bine!

M-am tras mai deoparte și m-am îmbrăcat.

— Îmi vine, am anunțat-o.

— Vino să te văd și eu.

Mă examinează cu un ochi critic.

— Mda! Un pic mai largă dacă ar fi fost la umeri...
Vezi dacă-ți vine și capela.

Îmi venea.

— Încaltă și cizmele.

Cizmele îmi erau cam mari, dar de ieșit nu-mi ieșeau din picioare.

— În regulă? am întrebat-o.

— Dacă n-ai avea barba asta oribilă, ai semăna cu un neamț foarte chipeș.

Am fost convins că glumește.

— Cu barba nu-i o problemă. Am în sacul de merinde ce trebuie pentru bărbierit.

Toată averea mea erau o mașină de ras, un pământ, un săpun de bărbierit și o pereche de ciorapi, pe care, tocmai fiindcă era singura pereche și curată pe deasupra, nu mă îndurasem s-o folosesc. În ciuda faptului că aceia pe care îi purtam se ferfenișeră.

— În cazul acesta ai făcut o achiziție grozavă.

— Da, s-ar putea să-mi fie de folos. Dar acum să scot de pe mine uniforma asta. Parcă mă frige.

Am dezbrăcat-o, punându-mi din nou jerpeliturile. Am păstrat doar cizmele. Bocancii mei aproape că nu mai aveau pingele. Ea ronțăia întruna marțipan, privind printre gene cerul acum spălat de flenderițele de nori. O simțeam preocupată de ceva, dar nu-mi puteam da seama ce se petrece cu ea. Din când în când deschidea ochii și se uita la mine lung, lung și enigmatic. Parcă voia să-mi spună ceva, dar nu se putea hotărî.

54

— Ei? am întrebat eu la un moment dat.

— Ce?

— Nu ai să-mi spui nimic? Atunci mă duc să fac rost de ceva mâncare. Poate împrușc vreo pasăre.

— Nu crezi că împrușcăturile...

Și nu mai continuă, ca și când și-ar fi dat singură seama că nu avea motiv să se teamă.

— Într-o zonă ca aceasta, unde mișună trupe, cine se sinchisește de o împușcătură, două...

— Să nu întârzii mult.

— În orice caz fără vînat nu mă întorc. Trebuie să mîncăm ceva. Nu?

Ghinion n-am avut. Am împușcat o rață. Cînd m-am reîntors, nu trecuse nici jumătate de oră.

— Bine că ai venit. Tare mi-e rău!

Temperatura nu era mai mare ca în ajun. Dimpotrivă, dacă nu mă înșelam, măcar cu cîteva liniuțe tot coborîse. Cu toate acestea se simțea rău.

— În orice caz, temperatura a mai scăzut.

— Atunci probabil că nu mă simt bine din cauza marțipanului... Am mîncat cu lăcomie.

Vorbea puțin mai greu ca de obicei.

— Fără îndoială că din cauza marțipanului. După ce ai să mănînci un pic de carne ai să te simți mai bine.

M-am apucat de treabă. M-am căznit mult pînă ce am jumulit rața, pînă ce am pîrlit-o. Am fript-o la proțap ca pe crap. Carnea nu era chiar atît de tare ca pingelele lui Chaplin din filmul „Goana după aur”, așa că am putut-o mîncă, și încă plăcîndu-mi. În schimb Milada abia dacă a ciugulit dintr-un copan. Se simțea rău.

— Cred că n-am să pot rezista, îmi spuse. Mi-am făcut doar iluzii.

55

— Ascultă, Milada. Te întreb încă o dată dacă nu pot face ceva pentru dumneata. Am o uniformă pe care o pot îmbrăca și o bicicletă cu care mă pot deplasa pînă în oraș. Vorbesc și limba germană. Vreau să spun că acum șansele de a nu fi prins sînt mai mari ca înainte. Dacă îmi spui la cine să mă duc în oraș, într-o oră pot fi înapoi cu ceva medicamente.

— Nu există nici o șansă pentru mine, fiindcă nu cunosc pe nimeni în oraș în stare să mă ajute... Singurul care ar putea s-o facă va refuza.

— Cine? Acel Georg?

— Ce importanță are cine! Dar te rog, te rog să nu gîndești rău despre mine. Dealtfel mi-ai promis.

— Nu gîndesc în nici un fel despre dumneata, Milada, fiindcă nu-mi dai posibilitatea să gîndesc nici bine, nici rău. Dar asta nu mă împiedică să mă simt jignit că nu ai încredere în mine.

— Vezi, vezi că totuși mă judeci! mă muștră ea. Te rog, nu insista. Spune-mi mai bine, poți să-ți închipui?

— Ce?

— În general dacă ai facultatea să-ți închipui. Orice! Chiar și ceea ce pare imposibil?

— De închipuit pot să-mi închipui. Numai că în asemenea împrejurări nu uit o clipă că este vorba de ceva închipuit.

— Dar nu poți să-ți închipui ceva ce dorești mult și să crezi că lucrul acela se întîmplă în realitate?

— Dumneata poți?

— Eu? Desigur. De multe ori, cînd mi-a fost mai greu, mi-am putut închipui că nu mai e război și că eu sînt acasă, la Praga. Cunoști Praga?

— Nu.

— După război să te duci neapărat s-o vezi. Nu se

56

poate să nu-ți placă. Cu sufletul pe care îl ai, nu se poate să nu-ți placă.

— Dar ce fel de suflet am, Milada?

— Un suflet... de om. Știi, sînt atît de puțini cei cu suflet de om!... Cel puțin în război. Ție, fiindcă ai un astfel de suflet, sigur că are să-ți placă Praga... Are să-ți placă mai ales cartierul în care m-am născut... Îi spune Malá Strana... Un cartier vechi, romantic. Și tu

ești un pic romantic. Romantismul înseamnă noblete... Și sufletul tău este nobil, de vreme ce te găsești lângă mine și nu în altă parte. M-ai adus aici, în mlaștină... Nu m-ai părăsit, deși te stînjenesc... Tăcu. Să se odihnească. Acum, pentru prima dată cînd vorbea, obosea.

— Cînd îmi era foarte greu, ca să-mi fie mai ușor, ca să pot îndura, îmi închipuiam că sînt acasă, că am un bărbat care e poet, și un băiat cu numele de Petka, de cincisprezece ani, cu care cîntam concertul la două viori de Bach. Și să știi, de cîte ori îmi închipuiam lucrurile acestea, după aceea îmi era mai ușor.

— Dar din ce motiv îți era așa de greu, Milada?

— Cînd e război, cui îi este ușor! Tuturora ne e greu, caută ea să se eschiveze.

— Știi să cînți la vioară, Milada?

— Nu. Dar îmi închipuiam că știu... Cînd ți-e greu e bine să-ți poți închipui. Uite și acuma mi-e tare greu și vreau să-mi închipui.

— Ce-ai vrea să-ți închipui, Milada?

— Aș vrea... aș vrea să-mi închipui că sînt sănătoasă și că sînt nu aici într-o mlaștină cu țînțari, rău mirositoare, ci undeva pe malul unui rîu, poate Vltava sau poate un altul din țara ta... Spune-mi numele unui rîu din țara ta.

— Eu sînt dintr-un oraș de pe malul Dunării. Și mai frumos decît pe malul Dunării nu cred să fie în altă parte.

— Bine, pe malul Dunării. Aș vrea să-mi închipui că stau pe malul Dunării, culcată așa ca acum și că privesc cerul, minunîndu-mă cît de înalt este. Lîngă mine să fii tu și să fii iubitul meu. Să te iubesc fără bătrînețe și moarte... Să-ți spun, mîngîie-mi trupul și dumneata să mă mîngîii... Să-ți spun, ia-mă în brațe și dumneata să mă iei în brațe... Să-ți spun, haide,

dragul meu, să facem dragoste și apoi să ne pierdem unul într-altul pînă la uitare... Să uităm că sîntem două ființe, pînă la capătul zilelor noastre.

Și iarăși tăcu, să se odihnească.

— Ai vrea sau chiar îți stă în putință să-ți închipui, Milada?

— Chiar îmi închipui, dragul meu... Te iubesc de mult, dragul meu drag. Poate că de aceea m-am născut, ca să fiu dragoste pentru tine. Niciodată n-am să obosesc să te iubesc, niciodată... Și sînt atît de fericită că mă iubești și tu... Cum au trecut anii!... Anii războiului au rămas departe... Cei tineri, cînd ne aud vorbind de război, strîmbă din nas plictisiți: Ia mai slăbiți-ne cu războiul vostru!... Ce-a fost a trecut... Noi, tinerele generații, nu ne vom bate niciodată... Da, s-au scurs mulți ani de la război.. Amîndoi am trecut aproape de moarte, dar amîndoi am scăpat... Îți amintești cum ne-am cunoscut?... Îți amintești de mlaștina în care m-ai adăpostit cînd am fost rănită, grav rănită? Dacă n-am murit, e numai datorită ție; îți datoresc viața. E drept, nici eu n-am vrut să mor...

— Ca să-i explici lui Georg?

— Și pentru asta... Era foarte important să-i explic. Dar pe urmă, cînd mi-am dat seama ce fel de om ești, am vrut să trăiesc ca să te pot iubi... Și fiindcă mi-am dorit atîta să nu mor, n-am murit... Am vrut să trăiesc și am trăit... Dragul meu, eu cred că, dacă oamenii ar

58

iubi atîta cît te-am iubit eu atunci, și ar fi în primejdie să moară, moartea nu ar avea ce să le mai facă... S-ar da bătută și le-ar amîna sorocul... Eu, cel puțin, știu că o dată am învins-o... Și anii au trecut. N-am obosit niciodată să te iubesc în toți acești ani... Nici tu n-ai obosit să mă iubești... Sîntem amîndoi atît de fericiți!... Și cum să nu fim dacă avem esențialul! Iată, am început să încărunțim, dar ne simțim tineri. Nici

nu ne vine să credem că avem un băiat atît de mare: şaisprezece ani! Băiatul îţi seamănă ție. Are ochii tăi... Are — ştiu — şi sufletul tău romantic... Sufletul tău de om... Nu-i așa că sîntem mîndri de fiul nostru? Dar cîteodată mă cuprinde frica... Atunci cînd mă gîndesc la mai tîrziu, cînd va păşi în viaţă... De cînd e lumea lume, oamenii cu suflet de oameni au avut de suferit din pricina oamenilor fără suflet de oameni... Cîteodată mă cuprinde teama ca nu cumva băiatul nostru să aibă de suferit de pe urma oamenilor fără suflet de oameni... Totuşi sînt fericită că are astfel de suflet, chiar dacă mai tîrziu va avea de suferit.

Iarăşi conţeni. Iarăşi simţi nevoia să se odihnească, închise ochii numai pentru cîteva clipe. Cînd îi deschise, din nou începu să vorbească.

— Dragul meu, e atît de frumoasă dimineaţa aceasta de toamnă!... Cerul e atît de pur şi atît de albastru, de parcă ar fi împrumutat, gelos, culoarea ochilor băiatului nostru... Băiatul nostru are ochii albaştri ca un scandinav... Ca ai tăi, scandinavul meu drag! Şi soarele, ce cuminte e soarele în dimineaţa asta frumoasă.. Înainte aproape că nu băgăm de seamă dimineţile frumoase... Înainte trăiam, dar nu degustam viaţa... De cînd am fost atît de aproape de moarte şi mi-ai salvat-o tu, am început s-o degust ca pe o băutură rară şi subtilă... Înainte o aveam, o beam cu nepăsare, nu-mi dădeam seama de gustul ei, nu-i

59

ştiam preţul... Dar de cînd am învins moartea preţuiesc fiecare clipă... şi-ţi mulţumesc... De fapt, eu am vîrsta fiului nostru... Şaisprezece ani, cu toate că după vîrsta mea biologică sînt mult mai mare decît el. Dar, vezi, eu am început să trăiesc abia de şaisprezece ani, de cînd te-am cunoscut. Poate de aceea, cîteodată, îmi vine poftă să mă joc cu păpuşile sau să sar coarda...

În clipa aceea, departe, se auzi ca un tunet. Parcă ocale de fier, în chip de mingi uriașe, se rostogoleau pe o pardoseală sonoră. Am crezut, mai întâi, că acolo, înspre est, tună. Dar numai o clipă, poate două. Pentru că eram deșcă bătrînă și nu puteam confunda o canonadă de artilerie cu tunetul. Numai încăpea nici o îndoială. Ceea ce auzeam eu era o canonadă de artilerie. Va să zică frontul era atît de aproape, încît se auzea duelul artileriilor.

— Milada, auzi? i-am atras atenția.

— Aud cum clipocește apa cînd peștii ies la suprafață... Cum vîntul se dă în scrînciobul sălciilor pletoase... Aud...

— Ascultă, Milada, ascultă! Lasă visul și ascultă. Ascultă canonada. Frontul s-a apropiat atît de mult, încît se aud tunurile. Ascultă, Milada!

Și Milada ascultă.

— Da, le aud!

— Acolo are loc o bătălie, Milada. Nu este exclus ca pînă diseară să ajungă aici avangărzile române sau cele sovietice.

— Pînă diseară!

— Nu-i exclus, Milada! Sau cel mai tîrziu în cursul zilei de mîine.

— Mi-e rău, mi-e tare rău! Și mă doare, mă arde. Zvîcnește și mă arde în umăr... Cred că acolo se adună pui.

60

I-am luat mîna. Temperatura crescuse. Pulsul galopa ca un bezmetic.

— Adineauri spuneai că prin voință omul poate învinge moartea.

— Prin dragoste spuneam... Dar atunci cînd visam... Sîntem atît de nenorociți, încît ar trebui să mulțumim destinului că ne-a lăsat facultatea de a visa.

— Haide, curaj! Acum sînt convins că va fi bine și că nu trebuie să-ți fie frică de moarte, Milada. Trebuie numai să vrei și tu cu tot dinadinsul să rezisti pînă ajung ai mei aici.

— Vreau cu tot dinadinsul... Vreau!

— Atunci e în regulă, Milada. Ascultă canonada și ai să te simți mai bine. Canonada este leacul cel mai eficace pentru tine, crede-mă.

— Acolo are loc o mare bătălie, vorbi ea, glasul îi tremura puțin de emoție.

Fără voie, m-am întrebat cum de se pricepe ea să recunoască o mare bătălie după canonadă?

— Într-adevăr, acolo are loc o mare bătălie. Dar tu cum de știi? Ai fost pe front?

— Acolo mor oameni, murmură ea, ca și cînd n-ar fi auzit întrebarea. Totuși o auzise, însă nu voia să răspundă. Mor atîția acolo... Dintr-un anumit punct de vedere, ei mor ca să trăiesc eu... Nu-i așa?

— Dintr-un anumit punct de vedere, da, am convenit.

Pe urmă nu ne-am mai vorbit. Eu ascultam canonada. Nu știu dacă o asculta și ea. Închisese ochii și respira greu. Totuși starea ei nu mă îngrijora. Canonada îmi insufla un optimism pe care nu-l găseam deloc exagerat. Va rezista. Pînă diseară sau chiar mai devreme, cînd aveau să ajungă primele unități din avangardă, va rezista. Ce bine ar fi dacă

61

tocmai regimentul meu ar răzbi încoace. Ce au să se mai bucure băieții, cîți vor mai supraviețui pînă diseară. Îi vedeam înaintea mea pe toți și știam că mulți dintre ei nu mai erau în viață. Dar ce înseamnă moartea în război!... Unii cred că cei de pe front ajung să se obișnuiască cu moartea, să nu-i mai impresioneze. Nu-i adevărat. Pe front, moartea nu-i o abstracție. Pe front, moartea e poate singura realitate

implacabilă, care te invadează, care se împlîntă în tine, pe care n-o poți ignora și împotriva căreia nu există nici un fel de mistificare. Cînd moare unul lîngă tine, mori și tu puțin. Pe urmă mai moare unul, și încă unul. Aceste morți parțiale, adunate toate la un loc, reprezintă o bună parte din viața ta, redusă astfel la jumătate din pricina morții celorlalți, tocmai fiindcă, reducîndu-se numărul celor care înfruntă moartea, ți se reduc și ție șansele de a supraviețui. Ca atunci la Oarba de Mureș. Mulți au mai murit. Pînă și generalul brigăzii a fost rănit și internat la spitalul militar din Sibiu. Atunci am căzut și eu prizonier. Inamicul contraataca, sprijinit de artilerie și aruncătoare. De trei ori pătrunsese pînă în pozițiile noastre și de trei ori fusese respins. De-a dreapta și de-a stînga noastră situația era mai puțin bună. Ambele flancuri se repliaseră, luptînd, pe poziții mai avantajoase. Noi însă nu știam. Neprimind vreun ordin, continuam să rezistăm, consumînd, cu zgîrcenie, puțină muniție ce ne mai rămăsese. Robu, comandantul plutonului, fusese rănit și evacuat. Fiind încheietor de pluton, preluasem comanda și mă descurcasem binișor pînă atunci. Situația însă era gravă. Muniția pe terminate. În foarte scurt timp nu aveau să ne mai rămînă decît grenadele, și ele puține. Legătura cu punctul de comandă al companiei fusese întreruptă. Pe de altă parte, n-o putusem restabili nici prin agenți.

62

Încercasem în două rînduri, dar amîndoi oamenii fuseseră omorîți. Eram cu desăvîrșire izolat și, fără ordin, îmi era greu să mă retrag. Abia cînd primejdia de a fi încercuit n-a mai putut fi înlăturată, am permis supraviețuitorilor să se replieze pînă la linia unde speram că se găseau resturile companiei noastre.

Eu am rămas pe poziție să le acopăr retragerea. Am izbutit, epuizînd ultimele trei încărcătoare ale

puștii- mitraliere. Abia după aceea am încercat să mă salvez și eu. M-am tras înapoi, tîrîndu-mă, cu intenția să ajung la liziera satului unde urmau să mă aștepte ceilalți. Dar tocmai cînd începusem să mă consider scăpat, o grupă de hitleriști, care se infiltrase pe la flancul drept al companiei noastre, mă înconjură. Au tăbărit pe mine, m-au dezarmat și m-au dus în liniile lor. Un locotenent care știa binișor românește mi-a luat interogatoriul. Văzînd că nu poate scoate nimic de la mine, m-au legat cu mîinile la spate de un copac și m-au ținut așa toată noaptea. Înspre ziuă am leșinat. Cînd mi-am revenit, artileriile se duelau cu furie. Hitleriștii se pregăteau să reia contraatacul. L-au dezlănțuit la răsăritul soarelui. Dar nici pînă la prînz n-au izbutit să realizeze mare lucru. În schimb pierderile lor au fost mari. De lucrul acesta mi-am dat seama în cursul nopții cînd am fost puși să cărăm cu târgile răniții și morții de pe poziții. Am cărat toată noaptea, fără să ni se îngăduie o clipă de odihnă.

Canonada continua. O ascultam și mă bucuram. Milada nu mai deschisese ochii. Răsufla tot atît de greu.

— Cum te mai simți, Milada?

— Mă arde!... Rău mă mai arde!

— Trebuie să vrei, Milada, să trăiești. Curaj!

Nu mi-a răspuns. A încercat numai să zîmbească, fără să izbutească. Într-o salcie croncănea o cioară,

63

întruna, neobosită, speriată parcă. Pe șosea circulația devenise parcă mai intensă.

— Ești aici? întrebă ea fără să deschidă ochii.

— Sînt! Vrei ceva, Milada?

— Voiam numai să știu dacă mai ești aici... Să nu pleci, să nu mă lași singură.

— Nu pleci nicăieri.

— După război, să te duci neapărat la Praga... Îmi promiți?

— Dacă n-am să mor pînă s-o face pace, am să vin să te văd la Praga. Să-mi dai adresa.

— Pe mine n-ai să mă mai găsești acolo... Eu am să mor... Aș vrea, după moarte, să mă preschimb într-o salcie plîngătoare, ca să plîng atunci, de vreme ce acum nu pot plînge... Să te duci neapărat la Praga, în Malá Strana... Să cauți strada Hellichova... Pe strada aceasta am locuit... În fața casei e o grădină mică plină, plină de flori... Numai flori roșii și albastre... Să treci prin fața casei și să te gîndești că acolo am trăit eu, Milada...

— N-am să trec numai. Am să deschid poarta și am să intru în curte. Un cîine are să mă latre. Aveți acasă un cîine?

— Avem un pudel. Îl cheamă Tarzan.

— Tarzan are să latre și tu ai să ieși să vezi cine a venit. La început n-ai să mă recunoști și atunci eu am să te întreb: îți mai place marțipanul, Milada? Ți-am adus din România niște marțipan. Atunci ai să te bucuri și ai să...

— N-ai să mă găsești. Acuma văd că e rîndul tău să visezi... Eu nu mai pot... Prea tare mă arde rana, ca să mai pot visa... Dar nu-i nimic. Visezi tu și pentru mine... Visează cu glas tare... Te rog... Poate că, ascultîndu-te, îmi va fi mai ușor... Spune mai departe.

64

Am să mă bucur... Și pe urmă ce se va întîmpla?

— Pe urmă ai să mă îmbrățișezi... Pe urmă ai să mă inviți în casă... Pe urmă o să ronțaim marțipan...

— Și pe urmă?

— Pe urmă o să plecăm să-mi arăți orașul.

— De ce să ți-l arăt eu? Nu, trebuie să-l descoperi singur... Cînd ai să te duci la Praga, așa să faci... Să nu cumperi nici un fel de ghid, să nu-ți iei nici un fel

de însoțitor. Să pornești în explorare de unul singur... Praga iubește turiștii singuratici și are grijă să-ți dezvăluie, succesiv, toate frumusețile ei... Și pe urmă ce vom mai face?

— Pe urmă...

Hotărît, nu mă pricepeam să visez. Mai departe nu știam ce să-i spun.

— Pe urmă, vom lua masa. Tu mă vei duce la un restaurant vechi. Există asemenea restaurante?

— Cum să nu! O mulțime... Eu am să te duc într-aceia unde obișnuia să vină Hasek... Și pe urmă?

— Canonada a încetat, Milada, am căutat eu să schimb vorba.

— Da, a încetat... Asta înseamnă ori că atacul a fost oprit, ori că frontul a fost spart.

— Frontul a fost spart, asta-i, Milada!

— Înseamnă că vin.

— Vin! Nu știu cum, dar presimt că vor ajunge aici încă în cursul acestei zile.

Milada zîmbi trist și închise din nou ochii. M-am uitat la ea. Îmi dădeam seama că situația ei se agravase. N-o consideram totuși disperată. Mai exact, nădăjduiam că nu va deveni disperată pînă la sfîrșitul zilei.

— Milada, trebuie să te las cîtva timp singură. Trebuie să văd ce se mai întîmplă pe șosea. N-am să lipsesc mult.

65

— Bine, dacă trebuie, consimți ea apatică.

Am străbătut mlaștina de-a latul, și, cînd am ajuns aproape de capătul dinspre șosea, m-am urcat într-o salcie. Era un bun post de observație. De acolo puteam vedea tot ce se întîmplă pe șosea. Circulația era acum și mai intensă. Dar aproape numai dintr-o singură direcție. Dintr-aceea de unde se auzise canonada. Ceea ce vedeam îmi umplea sufletul de

bucurie. Camioanele, în marea lor majoritate nemțești, transportau trupe, bagaje, muniție. Nu mai aveam nici un dubiu că frontul era din nou în mișcare. După ce m-am săturat privind spectacolul jalnic al unei retrageri precipitate, am coborât și m-am întors la Milada. În drum am mai împușcat o rață, fiindcă din nou mi se făcuse foame.

— Ce se întâmplă? se interesă ea, când m-am așezat lângă ea.

— E clar, Milada. Se retrag. O retragere generală și zorită.

Timpul înaintase pînă spre inima nopții. Miladei îi era din ce în ce mai rău. Aproape îmi pierdusem orice speranță. Frontul se mișcase, dar probabil nu în măsura în care sperasem. Toată ziua se scurseseră coloanele hitleriste și acum, spre miezul nopții, încă mai continuau să se scurgă. În vreo cîteva rînduri auzisem canonade, scurte canonade, mereu mai aproape, ceea ce însemna că punctele de rezistență, lăsate de inamic în urmă, ca să întîrzie înaintarea alor noștri, erau repede lichidate. Și, cu toate acestea, trecuse o zi întreagă și jumătate din noapte, fără ca frontul să ajungă pînă la noi. Așteptarea, chinuitoarea, neliniștitoarea așteptare nu luase sfîrșit.

Milada trăia, încă trăia. Aveam impresia că asistam la o lungă, implacabilă și dureroasă agonie. Gemea și se văita. Și eu nu-i puteam fi de nici un folos. Stam

66

lângă ea, neputincios, îi puneam comprese pe frunte și o încurajam, invariabil, cu aceleași cuvinte:

— Curaj, Milada! Nu te da învinsă. Încă puțin, doar cîteva ore, și totul se va sfîrși cu bine.

Ieșise luna și cerul crescuse ca un imens cozonac cu stafide. În mlaștină țipau, din cînd în cînd, păsări de apă. Țipau parcă a disperare și a moarte. De fiecare dată Milada tresărea.

— De-ar veni mai curînd dimineața!
— E trecut de miezul nopții, Milada. Nu mai avem mult.

— Să nu mor noaptea, auzi?

Se ruga de mine, ca și cînd de mine depindea ca ea să mai trăiască orele cîte mai rămăseseră pînă la ziuă.

— N-ai să mori, Milada.

— Să nu mor noaptea. Vreau să mor pe lumină. Să privesc lumina pînă în ultima clipă. Poate voi putea păstra amintirea ei cînd voi ajunge dincolo unde nu-i decît întuneric. Auzi? Să nu mor noaptea asta! Să nu mă lași să mor, pînă nu va fi din nou dimineață!

— Nu, nu vei muri. Vei trăi și te vei vindeca.

Nu eram convins deloc. Dar speranța era singurul antibiotic împotriva prăbușirii moralului.

— Dă-mi mîna, te rog! I-am dat-o. Acum, dacă te țin de mîna, știu că n-ai să mă lași să mor pînă nu se face din nou dimineață.

Febra crescuse. Organismul ei se lupta împotriva infecției. Viața din ea se lupta. Dar cît timp încă? Tare mai eram nefericit! Am mîngîiat-o pe păr cu un fel de duioșie care era și altceva, poate deznădejde. Pe urmă, m-am lungit alături de ea și am continuat să-i mîngîi părul.

— Milada!

— Te ascult, dragul meu!

— De ce a trebuit să ne cunoaștem într-o astfel de

împrejurare?

— Nu, te rog!... Dacă pui asemenea întrebări, viața mi se va părea atît de absurdă, încît n-aș mai regreta că mor... Iar eu vreau să regret... Vreau să privesc lumina și, murind, să regret că n-am s-o mai văd nicio dată... Ridică-mi capul și culcă-l pe brațul tău... Și fiindcă ești atît de aproape de mine, poate, poate voi izbuti să visez din nou.

Nu știu cît timp a trecut. Știu că la un moment dat am adormit. Profund, istovit de nesomn și de emoțiile prin care trecusem în ultimele treizeci și șase de ore. Cînd m-am deșteptat era lumină. Dar nu lumina m-a trezit, ci liniștea, atotbiruitoare, atotstăpînitoare. De pe șosea nu se mai auzea zgomotul motoarelor. Nu mai treceau camioane, nu mai treceau tancuri, nu se mai auzea scîrțîitul căruțelor neunse, strigătele și înjurăturile conductorilor de atelaje. Era liniște, o liniște ca de început sau de sfîrșit de lume. Liniștea aceasta m-a trezit din somn. Asta însemna că se scurseseră toate coloanele inamicului, însemna că în scurt timp trebuiau să-și facă apariția pe șosea unitățile noastre de avangardă.

— Milada, dormi?

— Nu dorm... Așteptam să te trezești, ca să-mi iau rămas bun de la tine... Înțelegi, nu puteam să plec dincolo fără să-mi iau rămas bun!... O, dragul meu, tare sînt nefericită că nu-mi mai este dat să trăiesc!

— Ce tot spui, Milada! Mai bine ascultă.

— Ce să ascult?

— Ascultă și ai să auzi.

Milada ascultă atentă, cîteva clipe.

— Nu aud nimic... E liniște, e atîta liniște!

— Vezi că ai auzit? Ai auzit liniștea, Milada. Știi ce înseamnă liniștea asta? înseamnă că sîntem scăpați, înseamnă că în scurt timp vor ajunge aici avangărzile.

68

Acum putem pleca de-aici.

Și, în timp ce, cu infinite precauții, o luam în brațe, deodată răzbi pînă la noi huruit puternic de șenile și zgomot de motoare.

— Milada, cred că astea sînt tancurile noastre. Haide să ne grăbim.

— Unde vrei să mă duci?

— Cum unde? în oraș.

— Nu, în oraș nu vreau să mă duci.

— Bine, dar unde în altă parte ai putea căpăta îngrijiri dacă nu acolo? am întrebat, dezorientat de opoziția dîrză a Miladei.

— Îți spun, în oraș nu vreau să mă duci... Scoate-mă la șosea... Nu se poate să nu treacă și ambulanțe... Nu se poate!

— Bine, am să te scot la șosea, m-am învoit și toată bucuria mea se risipi.

De ce, oare de ce nu voia să se reîntoarcă în oraș? De cine și de ce îi era frică? Nu cumva îi era teamă că ar putea fi denunțată trupelor de ocupație pentru colaborare cu hitleriștii?

Dar, ca și cînd mi-ar fi ghicit gîndurile, începu să se roage de mine:

— Să nu gîndești nimic rău... Te rog să nu gîndești...

— Bine, n-am să gîndesc, i-am răspuns posomorîndu-mă.

Am mers prin mlaștină aproape o oră. O duceam în brațe și fiindcă mai trebuia să casc bine ochii pe unde merg ca să nu alunec, și să cad cu ea, aveam puțin spor la mers.

Cînd am ieșit în șosea, goneau pe ea tunuri de toate calibrele, aruncătoare, camioane încărcate cu trupe sovietice. O fetișcană mărunțică în uniformă, cu grad de caporal și cu pușca în bandulieră, dirija

69

circulația. I-am explicat folosind puținele cuvinte pe care le cunoșteam — acolo unde nu găseam corespondentul rus înlocuindu-l prin gesturi — că Milada fusese împușcată grav de hitleriști și că avea nevoie grabnică de ajutor medical. Am izbutit să mă fac înțeles și, la rîndul meu, am înțeles că „siceas” problema se va aranja.

În timp ce așteptam să se concretizeze acel „îndată” optimist, între mine și Milada a avut loc următoarea discuție:

— Dragul meu, curînd va trebui să ne despărțim.

— Am să te însoțesc pînă la spital.

— Nu, n-ai să mă însoțești... Ne vom despărți aici... După ce ne vom despărți, te rog să mai faci ceva pentru mine... Te rog mult!

— Ce trebuie să fac, Milada?

— Să te duci la K... Există acolo o străduță care se numește Ady Endre... De la barieră s-o ții mereu înaintea, pînă vei da de primărie... Primăria se află chiar în centrul orașului... Ai s-o recunoști imediat după arhitectură... În spatele primăriei se află străduța Ady Endre... Cam pe la jumătatea ei, pe partea dreaptă, este o cofetărie, care are firma „Five o'clock”... S-ar putea să fie închisă. Adică, mai mult ca sigur că va fi închisă... Imediat după cofetărie ai să vezi o casă vopsită în verde... Suni la sonerie... Ca să fi sigur că ți se va deschide, îți recomand să suni de trei ori scurt, de trei ori lung și apoi, imediat, o dată scurt... Va veni să-ți deschidă un bătrîn, patronul cofetăriei... Îi vei spune că eu te-am trimis și că vrei să-i vorbești.

— Bine, dar eu nu știu ungurește.

— Bătrînul vorbește limba germană perfect... Mai bine ca dumneata și ca mine... Dacă are să afle că eu

70

te-am trimis, te va primi în casă. Te rog să-i povestești tot, absolut tot, din clipa în care m-ai salvat și pînă în clipa despărțirii noastre... Asta e rugămintea mea!... Vrei să-mi faci acest serviciu?

— Nu-i voi transmite nimic din partea dumitale?

— Nimic! Vreau numai să știe ce mi s-a întîmplat... E foarte important s-o afle... Ai să te duci?

— Bineînțeles!

— Îți mulțumesc mult, mult... Dacă voi trăi, n-am să te uit niciodată.

O dubă sanitară trebui să oprească la semnul expres și energic al fetei. Lîngă șofer sta o femeie în uniformă militară, cu gradul de maior. Era, după cum aveam să aflu imediat, doctoriță. Doctorița coborî din mașină și se apropie de noi, după ce în prealabil strigase la un sanitar care se afla în dubă și care purta numele de Alioșa, să vină cu targa. Doctorița examinează rănile, schimbă pansamentul improvizat și îi făcu o injecție. După aceea eu și cu Alioșa am transportat-o cu targa pe Milada pînă la dubă.

— Iată, a venit clipa să ne despărțim... Adio, Horia!

Îmi rostea acum, pentru prima dată, numele. Crezusem că-l uitase.

— Milada, la revedere! Dă-mi adresa ta. Am să-ți scriu. Vreau să-ți scriu.

— Chiar dacă nu voi muri pînă se termină războiul, nu voi avea o adresă unde să-mi poți scrie... Mai bine dă-mi-o pe a ta... Dacă n-am să mor, am să-ți scriu.

— Făgăduiește-mi că ai să-mi scrii, Milada.

— Îți voi scrie.

I-am scris adresa pe o filă ruptă din carnetul găsit în portharta hitleristului.

— Să știi, Milada, chiar dacă n-ai să-mi scrii, eu tot am să te caut, odată și odată, în căsuța de pe strada Hellichova din cartierul Malá Strana, cu flori numai

71

roșii și albastre în grădină.

Milada închise ochii ca să strivescă două lacrimi.

— Adio, dragul meu!

— Cu bine, Milada!

Alioșa închise ușile dubei. Duba porni. Șoferul se strecură printre camioane cu dibăcie, și repede, mai repede decît mă așteptam, duba dispăru din raza privirii mele.

Ca să ajung în oraș, drumul cel mai scurt era tot prin mlaștină. Mie mi s-a părut totuși lung, fiindcă eram singur și fiindcă mergînd retrăiam în amintire toate cîte mi se întîmplaseră în ultimele patruzeci și opt de ore. Și nu știu de ce, dar aveam sentimentul că în aceste patruzeci și opt de ore trăisem mai intens decît în toți anii de mai înainte.

Cu bicicleta am făcut pînă în oraș exact douăzeci și trei de minute. Între timp, orașul fusese ocupat de avangarda unui regiment de roșiori. Străzile erau pustii. Nici un localnic pe stradă. Ferestrele cu storurile lăsate, prăvăliile cu obloanele trase. Dar, așa cum se întîmplă de obicei cînd un oraș este părăsit de o armată învinsă pentru a fi ocupat de alta învingătoare, dinapoia perdelelor și a storurilor lăsate priviri speriate iscodeau ce se petrece pe stradă.

Ady Endre era o străduță care nu avea mai mult de treizeci de case pe o parte și tot atîtea pe partea opusă. Cofetăria „Five o'clock” era cam pe la mijloc, dar, așa cum prevăzuse Milada, avea obloanele trase. Am sunat la soneria casei vopsite în verde.

Veni să-mi deschidă un bătrîn care semăna teribil cu Venizelos, al cărui portret îl văzusem atîrnînd la locul de cinste, în prăvălia lui Lascarachis, frizerul de pe strada Golești din orașul meu natal, partizan înfocat al defunctului bărbat de stat grec.

Bătrînul care avea un cioc asemănător lui Venizelos

72

— de fapt cred astăzi că numai în aceasta consta asemănarea — mă măsură din cap pînă în picioare cu un aer bănuitor și un pic disprețuitor.

— Guten Tag!¹⁰ am spus prefăcîndu-mă că nu bag de seamă.

¹⁰ Bună ziua!

— Was wiinschen Sie bitte? ¹¹

— Vin din partea Miladei. Ea m-a trimis la dumneavoastră.

— Poftește în casă.

Și o porni înainte să-mi arate drumul după ce, în prealabil, încuie ușa de două ori cu cheia pe care apoi o vîrî în buzunar. O clipă măsura aceasta de precauție mă neliniști. Dar numai pentru o clipă. Am respins imediat bănuiala că Milada mă trimisese la cineva unde viața mea ar fi putut fi în primejdie, după ce eu i-o salvasem pe a ei.

Încăperea în care mă introdusese bătrînul era o sufragerie spațioasă cu mobilă fină. Cristale și argintărie multă pe bufet și servantă.

— Pofțiți, luați loc! mă invită el.

— Mulțumesc!

M-am așezat pe un scaun la un capăt al mesei masive cu multe și fine încrustări făcute cu dalta. El rămase în picioare. De cum m-am așezat, am simțit că mai este ceva în spatele meu. Am întors capul instinctiv. O femeie ca la vreo patruzeci și cinci de ani apăruse de dinapoia unei uși înalte cu două canaturi, fără să facă nici un zgomot. Femeia avea o privire rece, metalică, aspră.

— Bună ziua! i-am răspuns, mutînd scaunul mai într-o parte, ca să nu stau cu spatele la ea.

Mi-a răspuns înclinînd doar capul. Mîinile și le

ascundea sub șal. Și, deodată, am avut certitudinea că sub șal ascundea un revolver de care nu va ezita să se folosească împotriva mea.

Cu toate acestea nu-mi erau antipatici.

— Vă ascult, domnule, mă invită bătrînul.

¹¹ Ce doriți dumneavoastră?

Le-am povestit totul, așa cum îmi ceruse Milada, fără să suprim amănuntele. Când am terminat, bătrînul arăta și mai gîrbovit. Cît privește femeia sa — în cazul cînd îi era, deoarece diferența de vîrstă dintre ei părea prea mare — de îndată ce începusem să povestesc ocupase scaunul din dreapta mea și o clipă nu mă slăbi din ochi.

— ...Și acum ce aveți de gînd să faceți? mă întrebă bătrînul cînd am tăcut.

— Orașul dumneavoastră a fost ocupat de o unitate românească. Am să cer să fiu trimis înapoi la regimentul meu.

— Presupun că atunci cînd veți ajunge la unitate vi se va cere să raportați tot ceea ce vi s-a întîmplat din clipa în care ați căzut prizonier și pînă la revenirea dumneavoastră la unitate. Nu credeți?

— Probabil că da. Așa se obișnuiește.

— Și în cazul în care așa se va întîmpla, aveți de gînd să povestiți și despre Milada?

Am răspuns tot printr-o întrebare:

— După părerea dumneavoastră, credeți că n-ar trebui s-o fac?

— Nu are nici un fel de importanță. Veți proceda așa cum veți crede de cuviință.

Între timp femeia cu ochi ce parcă nu știau clipi se ridicase de la masă și se postase din nou în spatele

meu. Purtarea aceasta a ei făcu să răbufnească în mine, dintr-o dată, neîncrederea în Milada.

— Dumneavoastră sînteți prietenii Miladei? am întrebat.

— Dacă Milada v-a trimis la noi, înseamnă că-i sîntem prieteni.

— Presupun că există în oraș un spital, nu?

— Desigur că există.

— În cazul acesta, puteți să-mi spuneți de ce Milada a refuzat s-o aduc aici la dumneavoastră, prietenii ei, sau direct la spital?

Fu rîndul bătrînului să-mi răspundă printr-o întrebare:

— Dumneavoastră de ce credeți că a refuzat?

Răspunsul pe care l-am dat dovedea că, din cauza femeii care se postase în spatele meu, gata să tragă, îmi cam pierdusem capul.

— Fiindcă i-a fost teamă să nu fie recunoscută.

— De cine?

— De locuitorii orașului care probabil ar fi avut de povestit ceva comandamentului trupelor de ocupație despre comportamentul ei în timpul cît au stat aici nemții.

Era pentru a doua oară cînd îmi trecea prin minte o asemenea bănuială. Prima dată o alungasem imediat, reproșîndu-mi că puteam gîndi astfel despre Milada. Nici acum nu prea eram convins de ceea ce spuneam. Mă enerva însă faptul că femeia stătea în spatele meu ascunzînd sub șal un revolver și voiam să le dovedesc, și mai ales să mă conving, că nu-mi era teamă că aș putea muri prostește împușcat pe la spate de femeia aceea care parcă nu știa să clipească. Dar realitatea aceasta era. Nu-mi era frică. Nu rațional, ci instinctiv nu-mi era frică. Frica se convertise într-un fel de furie, care mă împinsese să formulez acuzația împotriva

75

Miladei, acuzație de care nu prea eram convins.

Și fiindcă îmi dădeam seama că fusesem nedrept, am adăugat:

— S-ar putea să greșesc. Dar atunci explicați-mi de ce a refuzat Milada s-o aduc aici la dumneavoastră sau direct la spital?

— Regretăm, dar nu vă putem explica.

— Atunci poate mă veți putea lămuri într-o altă problemă.

— Dacă îmi va fi posibil...

— Cunoașteți pe cineva cu numele de Georg?

Bătrînul tresări.

— Ce știți despre Georg?

— Nimic. Nimic, absolut nimic nu știu despre el. În prima noapte Milada a delirat, presupun că din cauza temperaturii. Atunci a rostit numele acesta.

— Numai numele?

— În delirul ei repeta mereu: „Georg, de ce nu-mi răspunzi? Lăsa-mă să-ți explic, Georg! Te rog, lasă-mă!”

— Altceva ce a mai spus?

— Nimic, asta e tot. Presupun că-l cunoașteți.

— Probabil.

— Cine este acest Georg?

— Din păcate, nu vă pot satisface curiozitatea.

— Este soțul ei? am insistat.

— Nu! veni răspunsul după o oarecare întârziere.

— Este cumva omul pe care ea îl iubește?

— O, nu! În nici un caz.

Am răsuflat ușurat.

— Atîta mi-e suficient să știu. Rămîneți sănătoși.

Femeia vorbi acum pentru prima dată, pe un ton prietenos:

— Înainte de a pleca, fă-ne plăcerea să mănînci ceva cu noi. Presupun că-ți este tare foame...

— Vă mulțumesc. Sînt grăbit. Vreau să-mi caut unitatea.

Bătrînul fu acela care mă conduse. Jos, după ce deschise ușa de la intrare, îmi spuse:

— Vă mai dau un sfat, domnule. Să aveți încredere în Milada, așa cum și ea a avut încredere în dumneavoastră.

Și mi-a întins mîna. I-am strîns-o fără nici o ezitare.

Un sfert de oră mai tîrziu mă prezentam la postul de comandă al unității ce ocupase orașul și pînă seara, așa cum îmi dorisem, mi-am găsit regimentul. Acolo am aflat că, la propunerea comandantului de companie, fusesem decorat „post-mortem” cu „Virtutea militară” pentru fapte de arme deosebite. Am povestit tot ceea ce mi se întîmplase din ziua în care căzusem prizonier și pînă la reîntoarcerea mea la companie. Absolut totul.

Îmi găsisem unitatea într-un sat. Se afla în rezerva diviziei. O săptămînă mai tîrziu am intrat din nou în foc. Am luptat pe întreg teritoriul Ungariei, în Slovacia în Moravia. Ne am oprit la mai puțin de o sută de kilometri de Praga, atunci cînd Germania lui Hitler a capitulat necondiționat. La mai puțin de o sută de kilometri de Praga!... Și, cu toate acestea, n-a fost posibil să mă reped pînă acolo s-o caut pe Milada, în casa de pe strada Hellichova, cu flori în grădină, numai roșii și albastre. Dealtfel aveam îndoieli că în lunile ce trecuseră, luni de război, Milada, vindecată, avusese posibilitatea să se întoarcă acasă.

După o lună unitatea noastră a revenit în țară.

77

— Bine te-am găsit, Sfîntă Vinere!

— Băiatule, ce bine îmi pare că te-ai întors. Ce bine îmi pare! Și eu care crezusem... Știi, băiatule, te visam rău într-un timp. Dar de acum gata, nu mai cred în vise.

— Sfîntă Vinere, în lipsa mea n-a venit nici o scrisoare pentru mine?

— Nu băiatule, n-a venit.

— Ești sigură, Sfântă Vinere? Nu cumva o fi venit cînd matală lipseai de acasă și s-o fi rătăcit?

— Nu, băiatule, n-a venit nici o scrisoare.

— Nici o scrisoare!

Și m-a cuprins o mare amărăciune. Milada mă mințise. Totuși mă mințise!... Dar dacă murise? Și amărăciunii îi luă locul durerea. Dacă Milada murise atunci la spital, însemna că nu aveam s-o mai văd niciodată. Și abia acum mi-am mărturisit, pentru prima dată, ceea ce știam de mult și mă prefăceam a ignora: că o iubeam pe Milada. Și tocmai pentru că o iubeam, am refuzat să cred că murise. Milada trăia și, dacă nu-mi scrisese, probabil o făcuse dinadins, ca să nu întrețină o iluzie care în nici un caz nu putea deveni realitate cît timp era război. Dar îmi va scrie. Într-o zi scrisoarea va veni.

Așa au trecut ani. Așteptînd scrisoarea ei. Așteptînd împrejurarea favorabilă să mă pot duce s-o caut în strada Hellichova. Scrisoarea n-a mai venit. În schimb s-a ivit prilejul să plec s-o caut la Praga, pe strada Hellichova din Malá Strana. Dar între timp trecuseră zece ani. Milada spusese că am un suflet romantic. Și îl aveam, de vrme ce, după zece ani, încă doream fierbinte s-o revăd.

Mi se ivise prilejul unei călătorii prin mai multe orașe ale Cehoslovaciei. Și cu toate că doream să încep cu Praga, în itinerarul care îmi fusese fixat

78

Praga reprezenta punctul terminus al călătoriei mele. A trebuit să încep cu Slovacia. Un prim popas la Bratislava. Gazdele, amabile, mi-au pus la dispoziție o „Tatra 603”, ca să revăd Zvolenul. Pe la Zvolen trecusem cu frontul. Pentru eliberarea acestui oraș au luptat și au murit mulți ostași români.

Cum arată Zvolenul, ce monumente culturale există acolo nu prea știu. Și nu prea știu, fiindcă de fapt n-

am avut timp să colind orașul. Dealtfel nu pentru aceasta ținusem să vin, ci ca să vizitez Cimitirul central al armatei române. Când am ajuns, se făcuse vreme de ploaie.

Cimitirul central al armatei române se află la marginea orașului Zvolen. Trepte de marmură duc la un fel de sarcofag de asemenea din marmură. Din marmură este și jerba de flori de deasupra. Treptele urcă din toate cele patru puncte cardinale. Pe fiecare latură cîte o coroană de flori. Stema. Sub ea următoarea inscripție:

„Glorie veșnică eroilor români căzuți în luptele pentru eliberarea Republicii Cehoslovace de sub jugul fascist, 1944-1945”.

Pe o suprafață de mai multe sute de metri pătrați, mormintele ostașilor. Copleșit de emoție am pășit printre morminte ca să citesc numele celor ce nu mai sînt și localitățile unde au căzut. Mulți Ion, Vasile, Gheorghe, Dumitru, Stan, Petru... Mulți morți, multe morminte.

— Are să plouă, îmi atrase delicat atenția tovarășa Maria, însoțitoarea mea.

— Plecăm imediat!

Mai citesc un nume: Soldat Gheorghe Neculai — Zvolen. Este fără îndoială mormîntul lui Gheorghe Neculai al nostru, al șugubățului Gheorghită rupt în două de un proiectil de brand. Am lăsat florile pe

79

mormîntul lui. A început să plouă binișor. Prin apropiere se afla probabil un poligon de tragere, fiindcă deodată am auzit focuri de armă automată. Mai întîi lovitură cu lovitură, apoi rafale scurte. Acolo, în liniștea înserării apropiate, în liniștea cu totul altfel din împărăția neființei, rafalele puștii-mitraliere sunau straniu, sunau trist, sunau ca un fel de memento al celor care dorm somnul cel fără de trezire, în

pămîntul rece, în pămîntul unei țări prietene, totuși în pămînt străin.

Lovitură cu lovitură... Rafale scurte... Rafale lungi...

Am plecat. Ploua acum în toată legea. Ploua peste mormîntul lui Gheorghe Neculai al nostru, peste toate mormintele eroilor români căzuți la Pliesovce, Banská Bystrica, Babiná, Dacov-Lom, Dobra Niva, Očová, Kochanovce, Melčice, Nova Bošaca, Teplice, Lest, Košice, Lucenec, Bratislava și în atîtea altele. Mii de localități, zeci de orașe au fost cucerite de către cei care am luptat atunci. Dacă nu în toate, dar în vatra majorității miilor de localități sînt îngropați ostași români, ale căror nume nici măcar nu se cunosc toate: *Neznamy Hrdina!*¹²

În sfîrșit, am ajuns și la Praga. De la hotel — Hotelul Internațional — am luat anacronicul și înduioșătorul tramvai cu numărul șapte, care m-a lăsat în Piața Malá Strana. De acolo am plecat pe jos să caut strada Hel- lichova. Un trecător mi-a arătat drumul. Pe strada Ker- melitská drept înainte. Acolo unde ea se termină, este întretăiată de strada Hellichova. Mă găseam în cel mai fermecător cartier al orașului Praga, dar eu n-aveam ochi pentru frumusețile lui. Milada! Curînd, foarte cu- rînd aveam s-o văd, sau poate numai aveam să aflu adevărul despre ea. Emoția mă gîtuia. Trecuseră zece ani! Dar

80

acesta era timpul istoric. Celălalt timp, cel dinăuntrul meu, îl oprisem pe loc. Înăuntrul meu, acolo unde imaginea ei se păstrase vie, în nici un caz nu trecuseră zece ani.

Strada Hellichova! În sfîrșit! Am pornit în căutarea casei în grădina căreia cresc numai flori roșii și

¹² **Erou necunoscut (n.a.).**

albastre. Am străbătut strada de la un capăt la celălalt, întâi pe o parte, apoi pe cealaltă. Erau cîteva case cu grădini, dar în nici una n-am văzut numai flori roșii și albastre. Și totuși, într-una din aceste case locuia sau, în cel mai rău caz, locuise Milada.

Însuflețit de această speranță, m-am hotărît să întreb la toate casele care aveau grădină. Am sunat la soneria uneia dintre ele. Mi-a deschis o femeie bătrînă, voinică și sprintenă.

— Sprechen Sie deutsch?¹³ am întreb-o.

— Ja, was wiinschen Sie, bitte?¹⁴

— Aș vrea să vă cer o informație despre o persoană pe care am cunoscut-o în timpul războiului. Eu sînt turist român. Aș putea să vă deranjez pentru cîteva minute?

— Pofțiți în casă.

M-am descălțat în vestibul, îndemnat de bătrînă. Așa e obiceiul acolo. Prin cîte case am intrat, a trebuit să mă descălț, în vestibul. Ca în moscheile turcești.

— Vă ascult, domnule.

N-am dat curs imediat invitației. Nu știam cum să încep.

— Presupun că locuiți de mulți ani în casa aceasta...

— Aici m-am născut, domnule.

— Obișnuiați, să zicem, cu zece ani în urmă să cultivați în grădina dumneavoastră exclusiv flori roșii

și albastre?

— Eu? Probabil ați fost informat greșit.

— Atunci poate careva dintre vecinii dumneavoastră.

¹³ **Vorbiți limba germană?**

¹⁴ **Da, ce doriți dumneavoastră?**

— Cum ați spus? Exclusiv flori roșii și albastre? Nu știu. Nu-mi amintesc. Păcat că nu-i soțul meu acasă. El are mai bună memorie decât mine.

— Fiica dumneavoastră nu se numește cumva Milada?

— Nu am nici o fiică. Am avut trei băieți. Doi mi-au murit în timpul războiului, în Germania, unde au fost luați să lucreze. Scuzați-mă, dar ce legătură există între grădina cu flori numai roșii și albastre și persoana cu numele de Milada?

— Doamnă, în timpul războiului am cunoscut o fată cu numele Milada. Am salvat-o de la moarte. Datorită împrejurărilor a trebuit să ne despărțim. Despre ea nu știu decât atât: că o cheamă Milada și că, înainte de război, locuia pe această stradă, într-o casă în a cărei grădină ea sau părinții ei cultivau, exclusiv, flori roșii și albastre. Am venit din România s-o revăd. Ajutați-mă, vă rog, s-o găsesc.

— Cu dragă inimă, dar cum?

Bătrîna părea tare mișcată.

— Strada totuși nu e prea mare. Încercați să vă amintiți dacă nu cumva ați cunoscut o fată cu numele acesta. Acum zece ani nu avea mai mult de douăzeci și doi de ani. O fată foarte frumoasă, cu părul de culoarea aramei, înaltă, cu niște ochi...

— Stați puțin!... Stați puțin!... Cu păr de culoarea aramei ziceți? În cazul acesta mi se pare că știu

82

despre cine e vorba. Probabil de fata Salomenei Sparerová. Ea avea părul de culoarea aramei, după câte îmi amintesc.

— Unde stă doamna Salomena Sparerová? am întrebat, gîduit de emoție.

— A locuit peste drum, la numărul zece. S-a mutat între timp. Dar, dacă veți întreba acolo, cred că veți găsi pe cineva care să-i cunoască noua adresă. Dacă

vreți, vă însoțesc. Nu vorbiți limba cehă și s-ar putea să nu găsiți pe cineva care cunoaște germana. Cu mine ați avut noroc.

— Nu știu cum să vă mulțumesc, stimată doamnă.

Și-a pus un pardesiu pe ea și am trecut împreună strada. În grădina casei erau flori de toate culorile. Chiar la primul apartament la care bătrîna a sunat a obținut informația de care aveam nevoie. Da, pînă în 1951 locuise acolo Salomena Sparerová. Da, ea avea o fată cu numele Milada. Fata plecase să lucreze undeva în provincie, pe la începutul războiului, de unde nu se mai înapoiase. Nu, nu știa dacă mai trăiește. Salomenei Sparerová nu-i plăcea să vorbească despre fata ei. În 1951 s-a mutat în casa soțului ei de-al doilea, în Staro Mesto, orașul vechi. Da, cunoștea adresa: Bendlova, numărul șase, aproape de Betlémské Náměstí.

Am mulțumit gazdei, am mulțumit bătrînei și am plecat să caut strada pe care locuia, după toate probabilitățile, mama Miladei. Am găsit strada, am găsit casa. Am sunat la ușa apartamentului. Mi-a deschis mama Miladei. Am recunoscut-o imediat. Asemănarea era uimitoare.

— Sprechen Sie deutsch?

— Ja, was wünschen Sie, bitte?

Am răsuflat ușurat. Cunoștea și ea limba germană. Dealtfel foarte mulți praghezi, dintre cei trecuți de

83

prima tinerețe, vorbesc germana.

— Doamnă Salomena Sparerová, am cunoscut-o pe fica dumneavoastră acum zece ani, în timpul războiului, în Ungaria. Vă rog să-mi permiteți să intru pentru cîteva minute.

Mă pofti în casă. După ce mă văzu instalat într-un fotoliu, mă întrebă:

— În ce împrejurare ați cunoscut-o pe fica mea?

I-am povestit totul. Am încheiat cu cuvintele:

— Unde este acum Milada?

— Milada a murit, domnule.

— A murit?... Atunci, în 1944? am întrebat, am putut întreba.

— Nu! A murit în anul următor, executată de hitlerişti.

— Povestiţi-mi! am rugat-o, tălăzuit de o mare suferinţă.

— Dumneavoastră aţi luptat pe front, cu arma în mână. Desigur, nu vă este străin faptul că a existat şi un altfel de front, invizibil, secret. Milada a luptat pe acel front. A luptat şi a murit eroic. Nu-mi cereţi amănunte. Nu-mi stă în putinţă să vi le dau. Vă rog să înţelegeţi.

— Înţeleg, doamnă!

Praga are cincizeci şi patru de cimitire. Nu mi-a trecut niciodată prin minte că într-un oraş pot exista atît de multe cimitire. În după-amiaza aceleiaşi zile mă aflu într-unul din aceste cincizeci şi patru de cimitire. Ca suprafaţă, poate cel mai mic: dar cel mai însemnat dintre toate, fiindcă aici, între zidurile sale, odihnesc cele mai ilustre personalităţi din istoria ţării: cimitirul Vyšehrad. Aflasem de la mama ei că Milada era înmormântată în acest cimitir. Căutam mormîntul, dar fără voia mea înregistram nume celebre. O carte

84

deschisă, un crucifix, emblema Republicii Cehoslovace: monumentul funerar al marelui scriitor ceh Karel Čapek. Mai încolo, mormîntul poetului Jan Neruda, al scriitoarei Božena Němcová, ale compozitorilor Smetana şi Dvořák, al nemuritorului pictor Nicoláš Aleš.

Şi undeva, printre atîtea nume ilustre ale unor umbre ilustre, numele Miladei:

MILADA SPAREROVA 1924—1945

Atît. Nimic altceva decît această însemnare, dedesubt, sub o fotografie emailată. Fotografia unei Milade care surîdea luminii pe care ea o iubise atîta. Fotografia unei Milade a cărei frumusețe, pură și tulburătoare, încă nu fusese alterată de suferința, iremediabilă și fără limite pe care eu o descifrasem pe chipul ei cu zece ani în urmă, în mlaștina unde ne cunoscusem, hăituiți nu asemenea unor animale tinere și neajutorate, ci asemenea unor oameni singuri, hăituiți de niște fiare cu chipuri de oameni.

Am împrăștiat florile peste mormînt — un braț întreg de crizanteme albe — neputîndu-mi dezlipi ochii de pe fotografia ei care, în ciuda asemănării perfecte, era totuși a unei alte Milade, a unei Milade fericite. Acea pe care o cunoscusem eu fusese o Miladă încercată cumplit de suferință și de o iremediabilă nefericire.

Și, deodată, am avut iluzia că o aud vorbindu-mi, cu vocea pe care, prin amintire, o păstram în mine, așa cum păstram chipul ei de atunci, zîmbetul ei trist de atunci, lacrimile ei de atunci, toate cuvintele ei de atunci...

— Aș vrea să-mi închipui că stau pe malul Dunării,

85

culcată așa cum sînt acum și că privesc cerul, minunîndu-mă cît de înalt este. Lîngă mine să stai tu și să fii iubitul meu. Să te iubesc fără bătrînețe și moarte. Să-ți spun: mîngîie-mi trupul și tu să mi-l mîngîi. Să-ți spun: ia-mă în brațe și tu să mă iei în brațe. Să-ți spun: haide, dragul meu, să facem dragoste, haide să ne pierdem unul într-altul, pînă la

uitare. Să uităm că sîntem două ființe pînă la capătul zilelor noastre.

Am auzit-o vorbindu-mi cu aceeași voce cu care îmi vorbise atunci, în mlaștina ce mirosea a mîl și a război, și unde o pasăre de apă țipa speriată parcă de moarte. În cimitirul de la Vyšehrad înserarea începea să se lase filfiind aripele-i negre asemenea unei păsări de pe alt tărîm, poate de pe acela al morții.

...Chiar după ce am părăsit cimitirul, am mai auzit încă mult timp filfiitul aripilor ei negre.

SE DESTRAMĂ NOAPTEA

86

De doi ani purtam uniforma militară. Și, cu toate acestea, mă simțeam tot atît de stingherit în uniformă ca și în prima zi cînd, lepădînd hainele civile, fusesem nevoit să îmbrac niște pantaloni largi și peticiți, un

veston slinos și lung pînă aproape de genunchi, o capelă jechoasă care îmi acoperea numai creștetul capului și niște bocanci cu vîrfurile întoarse ca prora unei gondole, în care puteau să încapă, fără nici o dificultate, picioarele mele încălțate cu pantofi.

Pe atunci eram recrutul Burlacu Vasile. Acum însă, eram sergentul Burlacu Vasile și, de doi ani — cu mici întreruperi — purtam uniforma militară.

Ei, dar nu-i adevărat. Nu eram sergentul t.r. Burlacu Vasile. Eram caporalul Franz Werner, din al 123-lea regiment de infanterie. Comandantul meu de companie era Herr Hauptmann Hans Siebert, iar comandantul meu de pluton Herr Leutnant Hugo Henckel. Da, eram caporalul Franz Werner, din al 123-lea regiment de infanterie, batalionul doi, compania a șaptea, plutonul întâi, grupa a treia, comandată de sergentul Karl Schra-der. Numărul meu matricol era 23 875. Eram vienez, locuiam pe Kaiser-allee nr. 27. Aveam douăzeci și trei de ani, și pînă la război, lucrasem într-un magazin de articole de marochinărie. Eram căsătorit, soția mea, Bertha, era dactilografă, iar fiul meu Georg, în etate de patru ani, era crescut de bunica lui, mama soției mele.

Dacă cineva ar fi fost curios să afle, și m-ar fi întrebat, i-aș fi putut povesti o mulțime de întâmplări în legătură cu soția mea, cu fiul meu, cu soacră-mea sau cu socru-meu, despre patron și despre unii clienți, dar

87

mai ales despre unele din cliențe. Aș fi povestit întâmplări care nu se petrecuseră în realitate și la care nu mă gîndisem niciodată. Convingerea aceasta se baza pe fantezia mea care, în nici o împrejurare, nu mă făcuse de rușine.

Evident, aș fi preferat să nu mă găsesc în situația de a apela la fantezie. Dealtfel, pînă în clipa aceea, se părea că totul îmi este favorabil și cum, în general, am

o fire optimistă, nădăjduiam că șansa nu-și va întoarce fața de la mine pînă la sfîrșit.

Dintr-un anumit punct de vedere, situația în care mă găseam acum nu constituia ceva nou pentru mine. Și acum, ca și atunci, aceeași primejdie de moarte mă amenința. Deosebirea consta doar în aceea că atunci eram ceva mai tînăr, nu eram îmbrăcat în nici un fel de uniformă militară, nu mă aflam într-o țară străină și pe un teritoriu ocupat încă de trupele hitleriste, ci în țară la mine și anume la București. Acuma, dimineața sta să-și ridice geana, iar atunci era înspre miezul nopții și, împreună cu un tovarăș, lipeam pe gardurile din jurul uzinelor Malaxa niște manifeste pe care scria, între altele, cu aldine: Armata Roșie se apropie! Atunci aveam la mine un buletin de populație fals, după cum și acum aveam la mine, într-unul din buzunarele vestonului, toate dovezile că eram caporalul Franz Werner din al 123-lea regiment de infanterie.

De aceea, mi se părea mai normal să simt ceea ce simțisem cu patru ani în urmă, cînd, pentru prima dată în viața mea, promisem o sarcină de partid. Treaba pe care o făcusem atunci constituise debutul meu. Ceea ce făceam acum era, de fapt, tot un debut. Prezente în conștiința mea fuseseră atunci mîndria de a ști că mi se acordase încredere, și bucuria că, a doua zi dimineața, în drum spre uzină, muncitorii vor

88

lua cunoștință de cuvîntul Partidului. Acum, la fel, eram mîndru că tocmai mie mi se încredințase misiunea atît de plină de riscuri, și mă bucuram că a doua zi îi vom putea scoate pe hitleriști din bîrlogul lor întărit, aproape fără pierderi, pentru noi. Dar în clipa următoare, atenția îmi fu absorbită de propriul meu mers. Dedublîndu-mă, am rămas în urmă să privesc, fără ca el să știe, mersul caporalului Franz

Werner. O clipă, două, trei, apoi deodată am avut revelația că acela căruia îi spionam mersul era un impostor, că în nici un caz nu putea fi caporalul Franz Werner. Și nu putea fi, pentru că adevăratul caporal Franz Werner ar fi trebuit să calce mai apăsat, mai dîrz, și nu tîrîndu-și pașii, așa cum făcea impostorul care se dădea drept Franz Werner.

În gînd îl apostrofai, ironic, dintr-o dată și, inexplicabil, înveselit.

„Vorwärts im Gänsemarsch, Franz Werner! Sehen wir mal gelingt's dir?”¹⁵

De fapt îndemnul mi-l adresam mie însumi. Un îndemn zadarnic, pentru că eram încredințat că, oricît m-aș fi străduit, nu aș fi izbutit să realizez prusacul pas de gîscă. Da, mersul mă trăda. Mersul nu era al unui veritabil Franz Werner, cel mai obtuz Feldwebel mă putea demasca, dacă i-ar fi trecut prin minte să fie numai o clipă atent la felul cum merg.

Ca un fel de scuză, am dat întîi vina pe cizme. Se în- tîmpla acum, pentru prima dată în viața mea, să port cizme. Eu eram infanterist și picioarele mele se obișnuiseră să umble încălțate cu bocanci. În bocanci, picioarele mele se simțeau în largul lor.

Dintr-un anumit punct de vedere, cizmele pe care le purtam — niște veritabile cizme nemțești — erau tot un fel de bocanci, însă cu carîmb. Cu toate acestea, ele mă stînjeneau în mers. Și faptul era cu atît mai

89

curios cu cît erau pe măsura mea, cum nu mi se mai întîmplase încă niciodată cu nici una dintre perechile de bocanci de care avusesem parte.

De vină erau poate carîmbii. Pulpa piciorului meu era obișnuită să simtă strînsoarea moletierei. Nu știu cine a inventat moletiera, cum de asemenea, nu știu

¹⁵ **Pas de gîscă, Franz Werner! Ia să vedem, ești în stare?**

dacă a făcut-o, exclusiv, în folosul infanteristului. Ceea ce știu însă este că, în măsura în care infanteristul detestă ranița, în aceeași măsură el prețuiește moletiera. Or, carîmbul cizmei era larg și nu-mi ajungea decît pînă la jumătatea pulpei. Din cauza aceasta — cu toate că nu era așa — cizmele mi se păreau largi, atît de largi, încît aveam impresia că, dacă aș încerca să merg ceva mai avîntat, mi-ar sări din picioare.

Și apoi tunica. Tunica, deși părea că fusese croită pe măsura mea, mă stînjenea. Mă stînjenea gulerul, perfect potrivit pe măsura gîtului meu. Dar și casca mă stînjenea, cu toate că nu mă puteam opri să recunosc, dealtfel, fără nici un fel de satisfacție, că nimerisem o cască potrivită.

Fără nici o legătură cu ceea ce mă preocupa, m-am trezit murmurînd:

„Sînt caporalul Franz Werner, din al 123-lea regiment de infanterie...”

Și abia acum mi-a fost clar de ce mă simțeam așa, de parcă atunci aș fi îmbrăcat pentru prima dată în viața mea uniforma militară. Pentru că era o uniformă germană, pentru că, în ciuda faptului că îmi repetam mereu: „sînt caporalul Franz Werner”, nu încetam o clipă să mă simt sergentul Burlacu Vasile. Din cauza aceasta, cizmele mi se păreau grele și largi, gata să-mi iasă din picioare, gulerul tunicii înalt și țeapăn, iar casca grea, grea, de parcă ar fi fost turnată din

aramă.

Dar ceea ce mă obseda cel mai mult, încă din clipa în care îmbrăcasem uniforma — și care îmi da o senzație de greață vecină cu voma —, era mirosul vag — spun vag, fiindcă era într-adevăr vag — de transpirație. Și asta cînd? După luni de război, în care timp mă tăvălisem prin băltoace cu noroi și cu sînge, în care timp prilejurile de a mă îmbăia fuseseră destul

de rare, în care timp, cel puțin de două ori, fusesem nevoit să îmbrac tot altă uniformă, care, deși trecută prin etuvă, păstrase izul de transpirație, caracteristic luptătorului din linia întâi.

Dar mai puternic, mai persistent decît izul de transpirație era cel de tutun. Uniforma părea îmbibată cu acest miros. Miros de tutun de pipă. Eu însumi sînt un fumător pasionat. Mirosul tutunului niciodată nu mi-a produs greață. Cu atît mai puțin cel de pipă. Dimpotrivă, aș fi dat orice, numai să-mi pot înfunda o dată luleaua cu tutun veritabil de pipă. Ei, dar unde naiba l-aș fi putut găsi, cînd de multe ori îmi lipsea cel obișnuit, amar și atît de tare, încît după ce fumai o țigară, sughițai apoi o jumătate de oră?

Uniforma pe care o purtam mirosea a tutun de pipă. Dar nu din cel prost, ci din acela fiert în zeamă de smochine și păstrat în cutii de metal. Și, cu toate acestea, îmi producea greață.

Încercam să înțeleg de cînd izvora senzația aceasta, dar nu izbuteam. Și, cu cît încercam și nu izbuteam, cu atît mă înverșunasem mai mult. Mi se părea că este foarte important să înțeleg ce anume se petrece cu mine.

Am început să întrezăresc explicația abia cînd m-am auzit spunînd tare:

„Ich bin Feîdwebel Franz Werner!”

Da, abia acum, cînd m-am auzit vorbind, am început să înțeleg ce se petrecea cu mine. Vorbisem eu, fără îndoială, și, cu toate acestea, nu mi-am recunoscut vocea. Sunase aspră, guturală, imperativă. Vorbisem cu vocea Feldwebelului Franz Werner. Cel puțin așa am crezut, fiindcă, deodată cu gîndul, mi se prinse de retină imaginea unui ostaș neamț care, eram încredințat, reprezenta pe adevăratul Franz Werner. Apoi, o clipă, două, poate mai mult, am crezut că imaginea care plutea înaintea ochilor mă reprezenta pe mine, îmbrăcat în uniformă germană. Dar imediat am știut că imaginea care mi se prinsese de retină nu era nici a mea și nici a veritabilului Feldwebel Franz Werner. Era imaginea hitleristului în uniformă militară. Neamțul pe care îl vedeam, cu ochii închipuirii, pășind cînd alături de mine, cînd înaintea mea, nu era Franz Werner, deoarece putea fi și Hans și Otto și Rudolf și Adolf și Hermann, putea fi oricare dintre soldații în uniformă hitleristă, indiferent de numele pe care îl purtau. Da, imaginea pe care o vedeam, vie de parcă ar fi fost aieveja, deși nu reprezenta, concret, pe careva, totuși sub ea se putea recunoaște oricare din sutele și miile de soldați care purtau uniforma armatei hitleriste. De fapt, imaginea pe care mi-o formasem despre soldatul hitlerist nu era a unui om în uniformă militară, ci a unei uniforme militare cu unele attribute umane. O pereche de cizme cu carîmbii scurți, pantaloni bufanți, o tunică pe talie, cu gulerul înalt și strîns, o cască tare, boltită, în care capul se înfunda adînc, pînă la streășina sprîncenelor. Omul? Pare poate ciudat. Dar omul care îmbrăca o asemenea uniformă nu m-a interesat niciodată. Nu m-a interesat, pentru că mi s-a părut totdeauna că omul o dată ce a îmbrăcat uniforma armatei hitleriste a încetat să mai aibă o individualitate. Sau, mai bine spus, uniforma hitleristă de infanterist, de tanchist,

de vînător de munte sau de aviator avea pentru cel care o îmbrăca o individualitate atît de categorică, încît o anihila pe aceea a omului care o îmbrăca.

Îmi amintesc de anul cînd, în urma înțelegerii cu Antonescu, și în vederea apropiatului război antiso-vietic, trupele hitleriste au invadat țara. Încă de pe atunci am avut sentimentul că uniforma hitleristă anihilează individualitatea aceluia care o îmbrăca. Ulterior, am avut prilejul să văd soldați și ai altor națiuni. Dar la nici unul nu mi s-a întîmplat să uit omul, din cauză că nu izbuteam să-l văd înapoia uniformei. Dimpotrivă, ceea ce se impunea de la început atenției mele era omul. Numai pe nemți nu am izbutit să-i văd sub uniforma hitleristă, ci numai o uniformă cu cele mai josnice atribute umane.

Scunzi, înalți, frumoși sau urîți, hitleriștii îmi atrăgeau atenția doar prin aceea că toți, fără excepție, scoteau în evidență — în mai mare, sau mai mică măsură — uniforma pe care o purtau:

— *Zu Befehl, Herr Hauptmann!*¹⁶

— *Jawohl, Herr Leutnant!*¹⁷

— *Das ist ein Befehl des Führers!*¹⁸

Sau deviza celor din S.S.:

— *Meine Ehre heisst Treue!*¹⁹

De cîte ori încercam să mi-i închipui ca oameni în uniformă, de fiecare dată aceeași imagine mi se prindea pe retină, aceeași care se încăpățîna să mă

93

însoțească și acum în călătoria pe care o făceam: omul din închipuire pocnea călcîiele și, cu o voce aspră, guturală, imperativă, încremenit într-o poziție

¹⁶ **Ordonăți, domnule căpitan!**

¹⁷ **Da, domnule locotenent!**

¹⁸ **Este un ordin al Führerului!**

¹⁹ **Onoarea mea este devotamentul!**

desăvârșită „de drepți”, rostea una dintre formulele de mai sus.

Și abia acum mi-a fost cu desăvârșire clar, de ce uniforma pe care o purtam mă stânjenea, de ce îmi era greață de mirosul de tutun cu care era îmbibată. Pentru că, de fapt, în ciuda faptului că încercam să mă conving că sînt Feldwebelul Franz Werner, întreaga mea ființă se revolta împotriva acestei intenții. Simțeam în mine o ură cumplită împotriva uniformei care transforma pe cei care o purtau în ceva asemănător unor manechine. (Evident, nu trebuie să se înțeleagă că atribuiam uniformei hitleriste nu știu ce însușiri miraculoase; ci vreau doar să spun că aparenta despersonalizare a celui care îmbrăca uniformă se datora unor triste condiții istorice). Deși absurd, mă înfuria gîndul că m-aș putea găsi în situația, ca, pocnind călcîiele și încremenind în poziție desăvârșită de drepți, să strig ca un automat:

— *Zu Befehly Herr Leutnant!*

Sau:

— *Meine Ehre heisst Treue!*

Cu toate acestea, dacă aș fi vrut să-mi îndeplinesc misiunea, ar fi trebuit să intru în pielea lui Franz Werner.

Și din nou, cu o voce pe care și de data asta nu mi-o recunoșteam:

— *Ich bin Feldwebel Franz Werner!*

Soarele răsări parcă dintr-o dată, de după dealul din fundul zării, ireal de rotund, ca o sferă uriașă de aramă. Răsăritul era aidoma cu apusul din ajun. Și în ajun privisem soarele ce cobora spre asfințit, cu aceeași dorință sălbatică, nestăvilită, de a trăi. Cu

fiecare zi care trecea, și care în mod incontestabil ne apropia de data cînd războiul avea să ia sfîrșit, dorința de a trăi devenea mai de nezăgăzuit. Fiecare fibră, fiecare por, întreaga mea ființă tînjea după clipa în care totul avea să se sfîrșească și în care ne vom putea întoarce acasă.

Priveam soarele care plutea, departe, în zare, ca o sferă uriașă de culoarea aramei, cînd deodată m-am pomenit cu Udrea, ordonanța căpitanului Apostoliu.

— Hai, domn' sergent, că te cheamă domn' căpitan!

— Ce-are cu mine? am întrebat, ridicîndu-mă de pe treptele prispei pe care stătusem și scuturîndu-mi cu palma fundul pantalonilor.

— Nu știu!

Punctul de comandă al companiei se afla într-o casă din inima satului, aproape de biserică. Grupa era cantonată pe o uliță laterală, la o depărtare nu mai mare de trei sute de metri.

Am pornit spre companie, Udrea înaintea, eu după el. Amîndoi fără chef de vorbă. Prin curți, nici țipenie de om. Și doar în fiecare casă erau cantonați soldați. Dar, la fel ca și cei din grupa mea, dormeau, leneveau sau, strînși în jurul vreunei mese, băteau „foițele”. Niște „foițe” atît de murdare și atît de uzate, încît numai cei care le foloseau le mai puteau deosebi.

Și de data asta se întîmplase la fel. De aproape o

95

săptămîină, compania noastră se afla în rezervă. Evenimentul acesta se întîmpla după săptămîni de atacuri și contraatacuri, de marșuri istovitoare.

Cu toate acestea, ajunși înapoia frontului, în loc să ne odihnim, deși ne simțeam la limita ultimă a rezistenței fizice, în primele zile ne foiserăm de colo-colo, fie din dorința de a ne procura de mîncare, altceva decît ce ne ofereau bucătăriile de campanie,

fie, pur și simplu, dintr-un fel de neastîmpăr stupid pe care niciodată nu l-am putut înțelege. Abia după cîteva zile neastîmpărul se aciuase, nevoia imperioasă de odihnă izbutind să reintre în drepturile ei.

Acum, cînd mă îndreptam, fără nici un chef și vag neliniștit, spre punctul de comandă al companiei, întrucît trecuseră zilele de aclimatizare, oamenii, în marea lor majoritate, își refăceau forțele dormind somnul acela caracteristic soldatului — somn, care nu se aseamănă cu nici un altul, așa cum nici foamea soldatului nu se aseamănă cu vreo alta.

Într-o curte necheza un mînz. O femeie, care încă s-ar fi putut numi tînără, încerca să-l prindă, dar mînzul se ferea și, ca un pui de Ducipal, se apăra zburdînd prin toată ograda și azvîrlind din copite.

Udrea se opri în drum să privească. Privea mînzul cu ochi rîvnitori, cu buzele strînse, cu maxilarele încheștate.

„Ce mi-ar place să am și eu acasă așa un mînz!” păreau a spune privirile lui.

Cînd am ajuns la punctul de comandă, înainte de a intra, am privit înapoi. Udrea continua să se uite, admirativ, la mînzul care zburda în bătătura largă și foarte curată, așa cum erau toate bătăturile din satul acela, al cărui nume nu l-am ținut minte niciodată.

Căpitanul Apostoliu stătea la o masă simplă de brad, numai în cămașă, și bea cafea dintr-un pahar de

aluminiu. Pe masă, port-hartul, pistolul „Beretta” și o oglindă cu picior. Alături, pe un scaun, telefonul de campanie. Din cauza cafelei fierbinți, căpitanul Apostoliu transpirase. Fața lui rotundă, negricioasă, cu vreo cîteva ciupituri — reminiscențele unui vărsat de vînt contractat la treizeci de ani — lucea de transpirație.

Cînd dădu cu ochii de mine, îmi zîmbi. Căpitanul Apostoliu zîmbea rar. Era o fire închisă, ursuză aproape, întors înăuntru său, era omul cel mai puțin comunicativ care se poate imagina. Dar nu era rău. Soldații țineau la el. Ofițerii îl stimau, dar, în același timp, aveau frică de el.

Pîna acum, atitudinea căpitanului Apostoliu față de mine fusese neutrală. Nu-mi arătase nici simpatie, dar nici ranchiună. Chiar cînd avusese cuvinte de laudă, sau cînd mă propusese pentru decorare, o făcuse din datorie, fără nici un fel de căldură sufletească.

Cu toate acestea, mie îmi era simpatic. N-aș putea spune de ce. Aveam vaga intuiție că omul acela taciturn, întunecat, cu sufletul parcă ros de un fel de amărăciune, care îl închista, îndepărtîndu-l de oameni, era, totuși, altfel decît ne apărea nouă din comportamentul său de fiecare zi. Abia cînd mi-a zîmbit, cînd i-am putut vedea de aproape zîmbetul, am știut că, într-adevăr, nu mă înșelasem. În ciuda aparențelor, căpitanul Apostoliu avea un suflet cald, bun, pe care însă, din anumite motive, cunoscute numai de el, ținea neapărat să și-l ascundă de noi toți. Mă miram că fusese posibil ca pîna acum să nu-mi dau seama ce se ascundea înapoia acelei aparente uscăciuni și morocănoșenii. Astăzi însă, îmi dau seama că am izbutit să intuiesc adevărata fire a căpitanului Apostoliu, aceasta numai datorită faptului că l-am

97

surprins în intimitate. Dacă nu l-aș fi găsit în cămașă, transpirat, sorbind cu nesaț erzațul, cred că n-aș fi știut niciodată că avea un suflet capabil să se impresioneze de o mulțime de lucruri care scăpau neobservate celor mai mulți oameni, și că, în fond, era o fire blajină, îngăduitoare, care cunoscîndu-și slăbiciunea, se silea s-o ascundă, împrumutînd

chipului o mască rigidă de om închis, mască de care, puțintel măcar, tuturora ne era teamă.

Și am mai descoperit atunci ceva. Când căpitanul Apostoliu zîmbea, devenea surprinzător de tînăr. Atît de tînăr, încît față de el m-am simțit, dintr-o dată, bătrîn.

„Parcă ar zîmbi un copil!” mi-am zis, minunîndu-mă.

— Te cheamă la regiment colonelul, ținu să mă lă-murească, vorbindu-mi mereu cu bunăvoință.

— Domnul colonel?

— Da, domnul colonel!

— Nu știți pentru ce?

— Nu știu! Dar nu cred că e cazul să fii neliniștit.

— Dar nu sînt deloc!

Și, într-adevăr, nu eram. Nu mă știam să fi făptuit ceva de o asemenea gravitate, ca să necesite intervenția comandantului de regiment.

— Evident, evident!

Cuvintele fură rostite repede, cu un fel de ton conciliant, ca și cînd i-ar fi fost teamă ca nu cumva să mă fi jignit.

Apoi, cu aceeași bunăvoință:

— Cînd te întorci de la colonel, să treci din nou pe la mine. Și, pentru orice eventualitate, îți urez noroc!

— Mulțumesc! Să trăiți!

Punctul de comandă al regimentului era instalat la

98

capătul celălalt al satului. Am plecat într-acolo, mergînd la început cu pași obișnuiți, apoi mereu mai repede, aproape alergînd. Nu știu, dar parcă urarea căpitanului Apostoliu îmi strecurase în suflet un fel de neliniște enervantă, care, pe măsură ce clipele treceau, se transforma într-un fel de insuportabilă curiozitate de a afla motivul pentru care mă chema colonelul.

În sfîrșit, am ajuns. Drumul n-a durat mai mult de zece minute, dar mie mi se păru că trecuseră ore.

Locotenentul Popazu, adjutantul, mă introduse la colonel.

— Sergentul Burlacu! anunță închizînd ușa în spațele meu.

Am pocnit călcîiele și am salutat, cred, impecabil.

Știam că *Mumia* — colonelul Grigore Macarie, comandantul regimentului — era tare militaros și că cerea soldaților să nu uite nici acolo, pe front, „alfabetul mi-lităriei”, cum obișnuia el să spună.

Eram foarte mîndru de faptul că izbutisem să execut „o prezentare”, așa cum scrie la carte. De aceea, am fost o clipă consternat văzînd că *Mumia*, preocupat de cu totul altceva, nu o aprecia ca atare.

— Ia loc, te rog! mă îndemnă, arătîndu-mi un scaun.

Nu mă așteptasem deloc la o asemenea primire. Dealtfel, gestul era cu totul neobișnuit pentru un comandant de regiment, dacă se are în vedere că nu eram decît un biet sergent. Din acest motiv, mărturisesc, m-am așezat cu multă timiditate pe marginea scaunului. Cu toate acestea, de vechi ce era, scaunul scîrțîi îngrozitor.

Pentru prima dată mi se ivea prilejul să-l privesc pe colonel din imediata apropiere. Stătea la un pas de mine, de cealaltă parte a mesei. Și, cu toate că

99

ardeam de curiozitate să aflu motivul pentru care fusesem chemat, cîteva clipe mă pierdui în contemplarea chipului său. Porecla i se potrivea de minune. Într-adevăr, arăta ca o mumie. De fapt, nu văzusem niciodată o mumie adevărată, dar sînt convins că între chipul colonelului Grigore Macarie și chipul unei mumii nu puteau să existe deosebiri esențiale.

Un cap lunguiet și îngust, cu pielea obrazului întinsă și galbenă, mai mult pămîntie și cumva lucioasă, o frunte înaltă și boltită ca un fel de streășină, din care cauză ochii păreau adînciți în orbite. Craniul lunguiet, cu desăvîrșire chel, era acoperit de o piele galben-pă-mîntie. Gura mare, cu buze subțiri, avea culoarea unei portocale de Iaffa.

Dar ceea ce făcea, cel mai mult, ca teribilul nostru comandant de regiment să semene cu o mumie erau ochii. Mai bine zis, pleoapele, care niciodată nu se deschideau atît cît ar fi fost nevoie. Din cauza aceasta, ele se impuneau de la început privirii. Pleoapele, care niciodată nu se deschideau cît ar fi trebuit, dădeau colonelului un aer de om molîu, adormit.

În ciuda acestei impresii, colonelul Grigore Macarie era un om aprig, milităros pînă la rădăcina părului, dar drept și, mai ales, curajos. Nu pregeta să vină pînă în primele linii, să inspecteze, personal, pozițiile. Din acest motiv, nouă celor din linia întîi, deși ne temeam de el, ne era totuși simpatic.

Colonelul se uita la mine și zîmbea vag. Deși mă privea, îmi vedeam mai puțin ochii și mai mult pleoapele. Hotărît, colonelul nu era deloc un om frumos. Dimpotrivă. Și, cu toate acestea, dacă era adevărat, despre colonel se spunea că, pînă la război, avusese foarte mare succes la femei.

Privind în altă parte — și anume la fereastră — l-

am descoperit pe ofițerul sovietic. Stătea lîngă fereastră, picior peste picior, și fuma dintr-o țigară lungă, din care trei sferturi era numai carton. Stînd pe scaun, îmi făcea impresia unui om mic de statură. Avea ochi verzui și sprîncenele aproape blonde. Blondă îmi era și mustața, prelungită tătărește spre colțuri, pînă mai jos de extremitățile buzei inferioare. Ofițerul sovietic care avea gradul de maior — mai

tîrziu aveam să aflu că era ofițerul de legătură cu divizia noastră — îmi zîmbi la rîndul său.

Bunăvoința colonelului, zîmbetul maiorului sovietic, mai ales zîmbetul acestuia din urmă, repede mă făcură să înțeleg că fusesem chemat pentru o treabă extrem de importantă. Dealtfel, am mai descoperit, imediat după aceea, că în biroul improvizat al colonelului se mai afla un căpitan de stat major care, parcă spre a-și trece timpul, se juca cu eghileții. (Mai tîrziu aveam să aflu că stat majoristul era căpitanul Bordeianu de la Biroul 2 al Diviziei.)

Cîteva minute, tăcerea pluti prin birou, în același timp cu fumul gros pe care îl scotea țigara ofițerului sovietic. Pe urmă, după ce cercetă cu atenție o foaie de hîrtie pe care o avea pe masă, în fața sa, și care era cu desăvîrșire albă, colonelul începu să mă ches-tioneze:

— De unde ești dumneata?

— Sînt originar din Rădăuți... În ultimii ani...

Și mă oprii, fiindcă mi-am dat seama că amănuntele erau de prisos, întrucît toți cei de față le cunoșteau.

— După cum sînt informat, cunoști bine limba germană. E adevărat?

M-am mulțumit să confirm, înclinînd capul, încredințat că întrebările îmi erau puse nu pentru că răspunsurile mele prezentau vreo importanță, ci pentru că ele constituiau doar o simplă introducere la ceea ce

avea să urmeze după aceea.

Și într-adevăr, lucrurile se întîmplară întocmai. Colonelul îmi mai puse cîteva întrebări, lipsite cu desăvîrșire de importanță, apoi, tot el, succint, mă puse „în temă”, ca să folosesc un termen militar consacrat. Detaliile în schimb mi le dădu căpitanul Bordeianu, de la Biroul 2 al Diviziei. Nu-mi ascunse nici primejdiile la care mă expuneam. Mai mult, în privința primejdiilor

a exagerat, bănuiesc în mod intenționat, tocmai ca să-și dea seama dacă, și în ce măsură, curajul meu se clatină.

A vorbit o jumătate de oră și când a conținut, știam foarte detaliat ce trebuie să fac. Acum, presupunând că sînt în suficientă măsură edificat, *Mumia* m-a întrebat dacă accept. Întrebarea colonelului mi s-a părut lipsită de sens. Bineînțeles că acceptam. În ceea ce privește primejdiile, la dracu! Nu erau mai puține acolo, în prima linie, și cu toate acestea niciodată nu s-a întîmplat să-mi pierd capul. Temerea mea acum era de cu totul altă natură. Anume, dacă eram în stare să duc la bun sfîrșit misiunea care mi se încredința. Mă pricepeam să conduc grupa la atac, ba chiar și un pluton, așa cum se întîmplase în luptele de la Oarba, cînd am pierdut trei comandanți de pluton; mă pricepeam să mînuiesc pușca-mitralieră sau mitraliera, să zvîrl cu grenada sau cu Faust-patroanele, aveam puțină idee de felul cum se trage cu un tun anti-tanc și, în fine, mă descurcam destul de bine în radiotelegrafie. De asemenea, aveam o oarecare experiență în ceea ce privește munca ilegală, mai ales în rîndul armatei. Așa, spre pildă, cîteva luni înainte de 23 august, cînd contingentul meu încă era instruit pe la unități, într-o noapte, pe cînd batalionul nostru se afla în aplicație într-o comună în afară de oraș, eu și cu încă un tovarăș din același batalion am

102

dat o mîna de ajutor ca să deraieze un tren nemțesc încărcat cu muniție de artilerie și destinat frontului din Moldova. (Satul în care cantonase batalionul nostru în noaptea aceea se afla în apropierea liniei ferate. Sarcina noastră a fost să slăbim buloanele pe o anumită porțiune a liniei ferate. Sarcina ne-am îndeplinit-o, fără ca cineva să sesizeze absența noastră din cantonament.)

Dar ceea ce mi se cerea acum era o treabă pe care n-o făcusem niciodată și din cauza aceasta mi se părea al naibii de grea. De aceea, nu m-am sfiit să mărturisesc reprezentantului Diviziei temerile mele.

Căpitanul Bordeianu îmi răspunse zîmbind că este convins de reușită. Din tonul cu care îmi vorbi, am înțeles că optimismul său avea drept scop să-mi spulbere temerile, dar că el, în sinea sa, avea unele îndoieli în ceea ce privește reușita.

După aceea, colonelul se ridică și noi, ceilalți, am făcut la fel.

Ofițerul de legătură sovietic, înainte de a pleca, îmi întinse mîna:

— Mult noroc, tovarășe!

Era din Moldova sovietică și vorbea perfect românește.

— Mulțumesc!

Ofițerul sovietic de legătură, ori de cîte ori intervenise în discuție, adresîndu-se, fie colonelului, fie căpitanului Bordeianu, folosise formula de politețe „domnule”. Pe mine, în schimb, mă numise tovarăș. Deosebirea aceasta în modul de adresare îmi umplu inima de bucurie și de mîndrie.

După ce am plecat cu toții de la colonel, am crezut că mă vor lăsa să mă întorc la companie. M-am înșelat însă. Căpitanul Bordeianu m-a suit în mașina care îl adusese și, o clipă mai tîrziu, goneam spre punctul de

comandă al diviziei.

Din acest motiv, nu mi-am putut ține făgăduiala pe care i-o făcusem căpitanului Apostoliu.

Două nopți mai tîrziu, mă aflu într-un sector străin, în flancul drept al regimentului nostru. Lîngă mine, în groapă, sublocotenentul Paraschivescu, de la Biroul 2 al Diviziei, care îmi da ultimele instrucțiuni în

legătură cu misiunea pe care o aveam de îndeplinit. Mă însoțise pînă acolo, în linia întâi, deși nu cred că treaba asta intra în sarcina lui. Cred că o făcuse numai din prietenie față de mine. În cele patruzeci și opt de ore care trecuseră, și în care timp fuseserăm împreună, între noi se stabiliseră, dacă nu relații de prietenie în accepția adevărată a cuvîntului, în orice caz ceva mai mult decît o simpatie reciprocă. N-aș putea spune ce anume ne-a apropiat. În ceea ce mă privește, mi-a plăcut firea lui deschisă, cinstită, ura sinceră împotriva fascismului. În orele pe care le-am petrecut împreună n-am făcut altceva decît el să vorbească tot timpul, instruindu-mă, iar eu să bag în cap tot ceea ce îmi spunea.

Acum, sta lîngă mine în groapă și privea, grav și puțin încruntat, într-acolo unde presupunea că se afla linia nemților. Din minut în minut își consulta ceasul-brățară cu cadranul fosforescent. Gestul mi se păru puțin ridicol, pentru că trăda o nervozitate care o întrecea pe a mea. De fapt, nu-mi dădeam seama dacă sînt sau nu nervos. Înclin să cred că nici nu eram. Pentru că, tot ceea ce se petrecea cu mine îmi era foarte familiar. Ce Dumnezeu, doar nu mi se întîmpla pentru prima dată să stau într-o groapă din prima linie și să aștept dezlănțuirea unui atac.

Calm, priveam cerul, ca niciodată împrôșcat cu mii de stele și mai ales ca niciodată strălucitoare. Și era o

104

liniște desăvîrșită, gravă, neliniștitoare. Ai fi zis că tot cîmpul era pustiu, pînă acolo unde se împreună cu zarea. De la o vreme, un greiere începu să țîrîie. În tăcerea profundă, desăvîrșită și gravă, țîrîitul acela mi se păru puternic și melodios ca un cîntec straniu al adîncurilor pămîntului.

— Îl auzi, Ioane?

— Îl aud!

Vorbeau doi ostași în apropierea mea.

După cîteva clipe de tăcere, prima voce continuă:

— Pe la noi, în luna asta greierii nu mai cîntă.

— Mda! Nici la noi. Pesemne că pe aici vara-i mai lungă.

După alte cîteva clipe de pauză, primul vorbi din nou:

— Măi Ioane, poftă mi-i de un porumb copt.

— Ba eu aş bea un pahar de vin. La noi acu, mă frate-meu, e vin... cît nu-i apă în fîntîni. Pînă la primă-vară nici pruncii nu mai beau apă.

Pe sublocotenentul Paraschivescu conversația celor doi ostași nu-l interesa deloc. Continua să-și consulte ceasul brățară din minut în minut.

— Mai avem patruzeci și șase de secunde, mă anunță în șoaptă.

Și, într-adevăr, exact după patruzeci și șase de secunde artileria noastră se dezlănțui. Proiectilele începură să curgă în liniile nemțești. Rachetele și trasoarele luminară cîmpul. O mitralieră din liniile nemțești prinse să melițe furioasă. O imită o alta, apoi altele.

Rostul canonadei dezlănțuite de artileria noastră era ca, simulînd un atac de noapte în sectorul din dreapta noastră, să-mi asigure posibilitatea de a trece prin liniile nemțești.

— Acum, cred, e momentul! mă îndemnă sublocotenentul Paraschivescu.

— Bine!

Am dat să sar afară din groapă. Sublocotenentul Paraschivescu mă reținu, apucîndu-mi brațul.

— O clipă! Cînd ajungi la surpătură, să nu uiți s-o ocolești pe la nord. După informațiile pe care le deținem, din cauza terenului, joncțiunea o stabilesc

prin posturi mobile. Așa că ai toate șansele să răzbați dincolo.

— Nădăjduiesc!

— Mîine seară, la aceeași oră te așteptăm. Îți urez mult noroc!

Și, spre surprinderea mea, mă îmbrățișă. Gestul mă emoționează. L-am strîns și eu în brațe, l-am sărutat pe obrazul drept, apoi am sărit afară din groapă.

— Să fi cu ochii în patru!

— Am să fiu.

— Încă o dată, mult noroc!

— Mulțumesc!

Nu știu dacă m-a mai auzit, pentru că, între timp, mă îndepărtasem, tîrîndu-mă.

Încerc să-mi aduc aminte ce am simțit cît a durat drumul pînă dincolo de liniile nemțești, dar nu izbutesc decît vag. Dacă îmi amintesc bine, la început am fost foarte calm. Și eram calm, fiindcă, de fapt, nu făceam ceva neobișnuit. Mă tîram spre liniile nemțești, singur, și, după toate probabilitățile, cei care erau în fața mea habar nu aveau de acest lucru. E drept, din cînd în cînd cîte o rachetă lumina cîmpul. Dar atunci mă făceam una cu pămîntul.

Da, eram calm și, țin minte, mă bucuram cît de bine trăgeau tunarii noștri.

Urmărind cu privirile vîlvătaile de foc care treceau pe deasupra mea și auzind apoi detunăturile

exploziilor în gînd îi încurajam pe tunari:

„Așa, băieți! Tocați-i bine! De ce dracu mai opun rezistență? Ce, nu-și dau seama că sînt pe dric?”

Cînd am ajuns dincolo, în liniile nemțești, și cînd m-am culcat într-o tranșee părăsită ca să-mi trag sufletul — eram obosit, deoarece ajunseseam pînă acolo tîrîndu-mă aproape tot timpul — mi-am dat seama că sînt emoționat. De fapt, emoția era periferică și constata-

tivă. O înregistram doar, așa cum obișnuiam să înregistrez — datorită unei aplecări deosebite pentru introspecție — cele mai neînsemnate stări sufletești. Lucid și stăpîn pe voința mea, eram hotărît să-mi îndeplinesc misiunea pentru care fusesem trimis.

Culcat pe spate, priveam cerul înstelat, care mi se părea nefiresc de înalt, și ascultam un uruit de motoare. După cît îmi puteam da seama, era vorba de niște tancuri care treceau pe șoseaua pe care trebuia să ajung și eu, încă înainte de a se lumina.

Canonada încetase și liniștea ar fi fost și aici tot atît de biruitoare ca și dincolo. Dar uruitul tancurilor, uruitul caracteristic „Tigrilor”, îmi refuza orice fel de mistificare. Mă aflu, fără doar și poate, pe un teritoriu ocupat de trupele hitleriste și, peste cîteva minute, trebuia să mă ridic și să pornesc mai departe, cu scopul de a intra în posesia unor informații care aveau să permită reluarea ofensivei de către unitățile diviziei noastre.

Da, peste cîteva minute, trebuia să pornesc, întîi pe un drumeag de țară apoi pe o șosea asfaltată și, în sfîrșit, să ajung în sat. În total, nu aveam de mers mai mult de opt kilometri. Dar în acești puțini kilometri, cîte nu mi se puteau întîmpla!

Eram conștient că, de fapt, abia, acum începe greutatea misiunii pe care o aveam de îndeplinit. Dacă nu voiam ca zorile să mă găsească în zona frontului,

107

trebuia să mă grăbesc.

Cînd n-am mai auzit uruitul tancurilor, m-am ridicat în capul oaselor și, înainte de a porni, am ascultat liniștea. Era deplină și cutremurător de măreață. Stelele, strălucitoare și multe, clipeau des, parcă somnoroase. O pală de vînt aduse pînă la mine un miros de pămînt reavăn. Fu doar o părere, pentru că de mult timp nu mai plouase.

„Ich bin Feldwebel Franz Werner!”

Repetam într-una cuvintele, privind soarele care se ridica la orizont. Din cînd în cînd îmi vîram degetul arătător între gît și guler și trăgeam de el spre a-l lărgi. Gestul era doar un tic nervos, pentru că, de fapt, gulerul era larg și mă stînjenea numai în închipuire.

„Ich bin Feldwebel Franz Werner!”

Hotărît, zadarnic repetam cuvintele, pentru că nu izbuteam să intru în pielea necunoscutului Franz Werner. În schimb, emoția se molcomea, pe măsură ce mă apropiam de satul care se zărea nu prea departe, cenușiu și parcă ireal în lumina încă lăptoasă a dimineții.

Șoseaua era, în general, liniștită. Din cînd în cînd treceau, în sus și în jos, camioane și căruțe trase de cai din aceia uriași, cai de Pomerania.

Din urmă, mă ajunse o motocicletă. În ataș, un ofițer cu ochelari fumurii și cu un trabuc stins în colțul gurii. Cînd motocicleta ajunse în dreptul meu, încetini. Cîteva clipe panica mă năpădi, grăbind bătăile inimii.

L-am salutat pe ofițer și, în timp ce mă străduiam ca salutul să pară un veritabil salut de Feldwebel, urlam în gînd:

„Ich bin Feldwebel Franz Werner!”

Motocicleta își continuă drumul fără să oprească, iar ofițerul nici nu catadicsi să-mi răspundă la salut.

Am răsuflat ușurat.

108

Am intrat în sat, cînd soarele abia pornea să urce. Spre surprinderea mea satul gemea de trupe. Trupe nemțești, trupe ungurești. Din forfota de pe șosea și ulițe mi-am dat seama că trupele fuseseră aduse în timpul nopții. Faptul că satul era plin de trupe putea să însemne că nemții pregătesc o ofensivă. Dar, în același timp, putea să însemne că se pregătesc să se retragă. Prezența trupelor hortiste făcea mai

plauzibilă ultima ipoteză. Pentru că intrase în obiceiul hitleriștilor ca, atunci cînd un sector devenea greu de apărut și în orice caz cu pierderi foarte mari, să-l predea trupelor hortiste, cu ordinul expres de a rezista cu orice preț.

Mișunarea aceea de trupe, pe toate ulițele satului, era în favoarea mea. Nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să mă întrebe, tocmai pe mine, ce căutam. De-altfel, acum eram calm, lucid. Șansa neașteptată de a găsi satul plin de trupe îmi alungase cu desăvîrșire orice temere și aproape că mă bucuram, anticipînd succesul.

Mergeam pe ulița principală a satului, fără să mă grăbesc, cu atenția divizată. Pe de o parte căutam să rețin cît mai mult și cît mai bine din spectacolul pe care mi-l oferea șoseaua, convins că relatările mele îl vor interesa în cel mai înalt grad pe sublocotenentul Paraschivescu, iar pe de alta, căutam ca nu cumva, furat de spectacolul din jurul meu, să greșesc drumul.

Și parcă îl auzeam pe sublocotenentul Paraschivescu:

— Mergi pe șosea, pînă în inima satului. Treci de biserică, apoi, la prima întretăiere, apuci la dreapta. Mergi pe ulița aceea, pînă aproape de capătul ei, și, penultima casă pe mîna stîngă e aceea care te interesează. E casa unui stupar. Îl cheamă Teller. El are să-ți dea o hartă a sectorului, pe care este indicat întreg

109

dispozitivul de foc al nemților. Ca să te cunoască, ai să-l întrebi pe nemțește dacă are miere din floare de sal- cîm. Se spune: *Haben Sie Akazienblütenhonig?* Și el îți va răspunde: *Nein, ich habe nur Lindenblütenhonig.*²⁰ Înțelegi, trebuie să aflăm neapărat dispozitivul lor de foc... Altfel...

²⁰ Nu, am numai din floare de tei.

Altfel... Înțelegeam... Altfel, încă multă lume s-ar fi prăpădit pînă să putem străpunge pozițiile nemților. Parcă nicăieri nu fusesem ținuți cu atîta înversunare pe loc. Hitleriștii dispuneau de o putere de foc, bine amplasată. Din cauza aceasta, artileria noastră ajutată și de cea sovietică, deși vărsa mereu uragane de foc, atunci cînd infanteria pornea la atac focul nemților îi obliga pe ai noștri să se întoarcă pe vechile poziții. Hotărît, de reușita misiunii mele depindea într-o oarecare măsură situația frontului în sectorul ocupat de divizia noastră.

Înainte de a merge, și nu prea departe, se deschidea piața satului. Încă puțin și partea cea mai grea a misiunii mele avea să fie îndeplinită. Eram sigur de reușită. Cred că optimismul meu se datora siguranței cu care mă mișcam. Vreau să spun că, dedublîndu-mă, pentru a-mi da seama în ce măsură mă comportam ca autenticul Feld- webel Franz Werner, nu-mi găseam lipsuri. Mă comportam ca un veritabil Feldwebel, dar fără a mă identifica rolului. Altfel spus, cu mine se petrecea ceva deosebit decît se întîmpla unui actor. Pentru că — cel puțin așa se spunea — un actor mare trebuie să intre în rol, să trăiască destinul eroului pe care îl interpretează, dacă vrea să creeze un personaj. Or, cu mine se întîmpla exact invers. Eram actor și spectator în același timp.

Pînă mai adineauri, îmi repetasem întruna: „*Ich bin*

110

Feldwebel Franz Werner” convins că numai în măsura în care voi izbuti, voi fi scutit de primejdii. Acum, însă, eram conștient nu numai că nu izbutisem să intru în pielea adevăratului Franz Werner, dar că nici nu era nevoie. Și nu era nevoie pentru că, fiind spectatorul propriului meu avatar vestimentar, constatam că, în condițiile date, mă comportam admirabil.

Poate pare ciudat, dacă se are în vedere situația în care mă aflu; totuși, lucrurile așa s-au întâmplat. Constatînd că izbutesc să mă comport peste așteptări, m-am întrebat care era explicația acestei metamorfoze. De ce mai înainte uniformă mă stînjenea, cu toate eforturile pe care le făceam, nu izbutisem — și eram convins de acest lucru — să am o ținută și un mers adecvat care să nu mă trădeze că abia de douăzeci și patru de ore îmbrăcasem uniformă străină, iar acum, dintr-o dată, și absolut fără nici un efort, izbutisem atît de bine? Nu a fost ușor; dar, pînă la urmă, am găsit explicația. Am găsit-o sau, poate, mi se părea numai că am găsit-o.

Cred că explicația constă în faptul că împlinirea făcînd să mă găsesc, dintr-o dată și pe neașteptate, printre atîția hitleriști, izbuteam, prin mimetism, să mă comport aidoma lor. Izbuteam acest lucru și datorită faptului că ei nu-mi dădeau nici o atenție, că mă luau drept unul de-al lor. Cred că, dacă satul nu ar fi fost plin cu trupe și dacă pe vreuna din ulițele lui mi-ar fi ieșit în față un ofițer sau un simplu soldat, cu toate eforturile făcute, nu aș fi izbutit să împrumut ținutei și comportamentului meu acea rigiditate și aroganță specific hitleristă, așa cum izbuteam acum, absolut fără nici un fel de efort.

Constatarea aceasta îmi dădea o atare siguranță, eram convins că din partea nemților, care mă ignorau

111

pur și simplu, nu mă aștepta vreo primejdie, încît nu mă mai grăbeam deloc să ajung la destinație.

De fapt, termenul e impropriu. Nemții care mișunau în jurul meu îmi dădeau o anumită atenție. Dar nu una care să mă neliniștească. La început nici n-am băgat de seamă. Abia după cîtva timp, felul anumit cum mă priveau unii dintre ei începu să mă intrige. Întîi, o privire fugară asupra chipului, apoi

una stăruitoare asupra bărbiei mele. Faptul mă intriga, pentru că, după știința mea, aveam o bărbie care, în actele mele de identitate, era caracterizată drept „potrivită”. Atunci, de ce pe toți acei care catadicseau să se uite la mine îi interesa tocmai biata și banala mea bărbie?

Ce însemna, de fapt, interesul manifestat de hitleriști față de bărbia mea am înțeles abia când a trecut pe lângă mine un neamț înalt cît o prăjină, ca și mine Feldwebel. Privirea cu care acesta îmi fixa bărbia fu mai elocventă decît a celorlalți. Am citit în ea invidie și, în același timp, o respectuoasă admirație.

Ajuns în piațeta din inima satului, am cotit la dreapta pe ulița de care îmi vorbise sublocotenentul Paraschivescu. Era lungă și ducea afară din sat.

Pe ulița asta am avut impresia că mă găsesc într-un alt sat. Stăpînea liniștea și nu se vedea picior de neamț sau de hortist. Lucrul acesta părea explicabil, deoarece ulița era lăturalnică, perpendiculară pe șosea și se sfîrșea în plin cîmp. Este doar știut că într-un sat ocupat, trupele cantonează, în mod obișnuit, în casele din inima satului, de-a dreapta și de-a stînga șoselei.

Altceva însă mă surprinse. Deși străbătusem mai bine de jumătate din sat, atent să înregistrez ceea ce ar fi putut interesa pe sublocotenentul Paraschivescu,

112

nu-mi dădusem seama că satul era pustiu. Abia acum, cînd pășeam pe ulița aceasta, m-a izbit faptul că, în dreapta și în stînga mea, casele păreau părăsite. La început, am crezut că satul fusese evacuat forțat de către nemți. Dar, după ce am străbătut ulița pe jumătate, și după ce am observat, ici-colo, cîte un chip de bătrîn sau de bătrînă, urmărindu-mă cu priviri

speriate, mi-am zis că probabil populația se băjenise de frica hitleriștilor.

Am străbătut ulița, urmărit doar de privirile neliniștite ale acelor bătrâni și bătrîne, și, în sfârșit, am ajuns la casa stuparului Teller.

Poarta casei era înaltă, alcătuită din blăni groase puse una lângă alta, parcă dinadins ca să nu se vadă de afară ce se petrece în curte. Am apăsat pe clanță și am împins poarta. Curtea era lungă, îngustă și urca în pantă pe un delușor. Pe delușorul acela se afla casa, înconjurată de tei și de salcîmi. Pe sub tei o mulțime de stupi. În spatele casei, ceva mai departe, după ce se sfîrșea spinarea lată a delușorului, terenul urca din nou spre o altă terasă acoperită de o pădurice tînără și deasă ca o perie.

Spre deosebire de celelalte case, cea a stuparului Teller era mică și veche și nu la stradă, ci tocmai acolo, în fund, abia zărindu-se printre teii și salcîmii care o înconjurau. Dealtfel, teii străjuiau și aleea lungă, care ducea pînă la casă.

Înainte de a păși în curte, privind în dreapta și în stînga, m-am convins că vecinii stuparului și ei se băjeniseră de frica hitleriștilor. Nu se zărea nici țipenie de om. Constatarea am înregistrat-o, pur și simplu, fără să-mi trezească vreo reflecție.

Cînd am închis poarta înapoia mea, am avut un sentiment de ușurare.

113

„În sfârșit! mi-am zis. Bine că am ajuns!”

Și, fără să mă grăbesc, m-am îndreptat spre căsuța din fundul curții.

Speranța că zgomotul pe care îl făceau cizmele mele pe pietrișul aleii va atrage afară pe cineva din casă se dovedi iluzorie. Nu ieși nimeni să mă întîmpine nici cînd am ajuns în fața ușii de la intrare. Am întins mîna spre clanță, dar, în ultima clipă mi-am

retras-o. Și, fără un gând foarte precis, dintr-un elementar simț de prudență, am pornit să dau ocol casei, după ce, în prealabil, am privit prin unica fereastră, cea din stînga ușii de la intrare.

În încăperea în care am privit nu am văzut pe nimeni. Pornind să dau ocol casei, pe la stînga, am constatat că cele două ferestre dinspre partea aceasta a casei aparțineau aceleiași încăperi în care privisem prin prima fereastră. Peretele din spatele casei, de asemenea, nu avea decît o singură fereastră. Nici aici nu am văzut pe nimeni. Pe plita mașinii de gătit am descoperit o oală cu lapte.

Asta însemna, că, totuși, cineva locuia în casă.

Am mers mai departe și, ocolind casa spre dreapta, am ajuns din nou în dreptul altor două ferestre. De data asta, privind printr-una din ele, am văzut un bărbat în- vîrtind manivela unei mașini centrifuge de golit mierea din faguri. Întrucît în toată casa nu mai era nimeni, am presupus că omul care învîrtea manivela era stuparul Teller. Fiind întors cu spatele, nu-l vedeam la față și nici el nu mă vedea.

Mi-am continuat drumul și am ajuns iarăși în fața casei, de data asta venind dinspre dreapta. Am apăsat clanța, ușa era descuiată și am pășit în tindă. Luîndu-mă după zgomotul pe care îl făcea mașina centrifugă, am bătut în ușa dinapoia căreia se afla stuparul Teller.

— *Eintreten!*²¹ îmi răspunse o voce groasă și puțin

guturală.

Am intrat. Încăperea căreia îi trecusem pragul era destul de mare. Într-un colț, mașina centrifugă, acționată cu mîna. O masă, cîteva bidoane de tablă și atît. Lîngă mașină, omul care, după toate probabilitățile,

²¹ **Intră!**

era Teller. Încăperea mirosea frumos a miere și a ceară.

La început, Teller întoarse numai capul spre ușă, dar, când dădu cu ochii de mine, opri mașina. Pe urmă, înainte de a veni în întâmpinarea mea, își șterse de câteva ori palmele de halat. Din prima clipă i-am descoperit mâinile. Niște mâini albe, frumoase, cu degete lungi și cu unghii îngrijite, degete mai curînd de pianist decît de stupar.

Impresiile pe care le redau în rîndurile ce urmează le-am înregistrat cît timp și-a șters palmele de halat, nu pentru că ar fi fost absolut nevoie să și le șteargă, ci dintr-un fel de obișnuință devenită tic.

Îmi aduc aminte că, privindu-i mâinile, l-am apostrofat în gînd:

„Hei, domnule Teller, trebuie că pe aici oamenii sînt proști dacă nu-și dau seama că un stupar adevărat nu poate avea astfel de mâini.”

Domnul Teller — dumnezeu știa care va fi fost numele lui adevărat — era un om încă tînăr. Nu cred să fi avut patruzeci de ani. Era înalt, avea ochelari fără ramă și un mers aproape solemn. Chipul său palid și deloc agreabil se distingea, de asemenea, printr-o solemnă rigiditate.

Omul înseamnă pentru mine o decepție. Mi-l închipuisem cu totul altfel. Mi-l închipuisem ca pe un bătrînel simpatic, mic de statură și adus un pic de

115

spate, cu chelie, cu ochi de viezure, vii și inteligenți. De ce neapărat așa, nu știu. Probabil, în creionarea unei asemenea imagini, îmi jucase festa picul de romantism pe care îl păstram în noi și de care, de multe ori, nici nu sîntem conștienți.

De aceea, faptul că Teller părea mai curînd un farmacist decît un stupar mă decepționa.

După ce își șterse palmele de halat, stuparul Teller porni spre mine. Și, în clipa următoare, am înțeles ce adresă avuseseră, de fapt, privirile invidioase ale hitle- riștilor cît timp străbătusem ulițele satului. Ochii stu- parului se opriră asupra „Crucii de fier” de la gîtul meu. O clipă, nu mai mult. Dar a fost suficientă clipa aceea ca să recunosc în ei invidia și stima admirativă pe care o citisem mai adineauri în ochii Feldwebelului și ai celorlalți. Da, acum știam că nu bărbia mi-o invi- diaseră, ci „crucea de fier” de la gîtul meu.

Și a fost de-ajuns privirea aceea admirativă a stu- parului, ca să am intuiția că omul din fața mea nu era adevăratul Teller la care mă trimisese sublocotenentul Paraschivescu, ci altcineva, care se substituise acestuia. Mai mult ca sigur că adevăratul Teller, pînă la urmă, fusese dibuit și arestat și că omul din fața mea, un agent al serviciului de contrainformații hitlerist, îi luase locul, pentru a pune mîna pe cei care aveau să vină să ia legătură cu presupusul stupar.

Căzusem, cu alte cuvinte, într-o cursă, din care nu- mai o minune mă mai putea scăpa.

Toate aceste gînduri îmi trecură fulgerător prin minte.

„În orice caz — mi-am spus — nu trebuie să-mi pierd capul și, mai ales, nu trebuie să prindă de veste că știu adevărul. Numai așa poate că mai există o

șansă de salvare.”

Zîmbindu-mi cu o desăvîrșită bunăvoință, falsul Teller îmi spuse:

Să mergem dincolo și să stăm de vorbă!

O clipă mi-a trecut prin minte să mă folosesc pe loc de automat. Dar imediat mi-am dat seama că ar fi fost o mare prostie. Pînă să aduc automatul în poziția de tragere, el ar fi prins de veste și m-ar fi dezarmat

imediat. Pe lîngă înălțimea și forța lui, eu nu eram decît un pitic. Hotărît, șansele erau, deocamdată, toate de partea lui.

La invitația lui, a trebuit să trec primul pragul. Știindu-l în urma mea, mi-a fost frică să nu care cumva, cu o lovitură năprasnică în cap, să mă prăbușească la pămînt, fără să pot schița măcar un gest de apărare.

Dar lucrul acesta nu se întîmplă.

— Aici? am întrebat arătînd cealaltă ușă numai pentru a găsi un pretext să privesc înapoi.

— Da!... Da!...

Și, luînd-o înaintea mea, deschise ușa, trecîndu-i primul pragul.

L-am urmat, dar în momentul în care am trecut pragul am manevrat în așa fel, încît patul automatului să se lovească, întîmplător, de canatul ușii. Profitînd de faptul că nu se uita la mine, așezîndu-l mai bine pe umăr, pe nesimțite am ridicat piedica automatului. Din clipa aceea am fost mai liniștit.

Dar chiar și fără această măsură de precauție, auzind întrebarea stuparului, tot aș fi izbutit să-mi disciplinez nervii:

— *Was wünschen Sie?*²²

— *Haben Sie Akazienblütenhonig?*²³ am întrebat la rîndul meu, bucurîndu-mă că vocea nu mă trădează.

— *Nein, ich habe nur Lindenbliitenhonig!*²⁴

117

Încăperea în care mă introdusese falsul Teller era o banală cameră de locuit. Un pat de bronz, acoperit cu o cuvertură vișinie. Lîngă pat, pe jos, o valiză deschisă plină cu rufe, pe care falsul stupar o împinse dedesubt cu piciorul. Un dulap de haine, cu o singură ușă, un

²² **Ce doriți?**

²³ **Aveți miere din flori de salcîm?**

²⁴ **Nu, am numai miere din flori de tei.**

bufet care nu avea ce căuta acolo, o masă dreptunghiulară, lângă fereastră, acoperită cu o pânză albă, peste care era întinsă o foaie de carton verzui. Masa părea a servi de birou, deoarece pe ea se afla o garnitură ieftină de scris, din alabastru. La perete, dincolo de fereastră, o etajeră ticsită cu cărți.

Falsul Teller luă loc înapoia improvizatului birou, pe un fotoliu cu spetează înaltă, și cu un gest curtenitor îmi arătă un fotoliu, care se afla ceva mai departe de masă, dar față în față cu acesta.

— Și fă-te comod! adăugă, zîmbind cu bunăvoință.

Întrucît nu eram îmbrăcat cu mantaua, am priceput că prin a mă face comod înțelegea să mă descotorosesc de automat. Îndemnul l-am găsit binevenit. Mi-am luat automatul de pe umăr, dar în loc să-l agăț în cuier sau de speteaza unui scaun din, apropiere, cu un gest neglijent, ca și cînd numai lenea mă îndemna să procedez astfel, l-am depus pe genunchi.

Fotoliul în care m-am așezat avea perna moale și m-am afundat adînc în el. Deși mă aflam într-o situație destul de neliniștitoare, totuși, o clipă, am gustat voluptatea de a mă putea odihni. De acolo, de pe fotoliu, vedeam bine valiza pe care falsul Teller o împinsese, aproape cu dușmănie, sub pat.

„Se pregătește și el să spele putina!”

Certitudinea că agentul hitlerist era pe punctul de

118

a da bir cu fugiții mă liniștea, îmi stimula gîndurile în căutarea unei soluții care să mă scoată din impasul în care mă găseam.

Cînd l-am privit din nou, cu un impecabil zîmbet de bunăvoință pe buze, falsul Teller mă examina. În ochi îi lucea un fel de cruzime triumfătoare. Zîmbindu-i cu aceeași fățarnică bunăvoință, l-am examinat și eu în voie. Și cîteva minute, în aparență, am fost doi oameni

care se cercetau reciproc ca doi călători într-un tren, înainte de a face cunoștință. În realitate, eram doi oameni care se urau de moarte; fiecare era bucuros că-l poate păcăli pe celălalt.

Totuși, eu îi eram superior, pentru că știam cine este, pe când el, convins că mă păcălise, credea că-și poate permite capriciul de a se juca, liniștit, cu mine, ca o pisică năzuroasă cu un șoricel.

O clipă, mi-am închipuit ce s-ar fi întâmplat dacă nu aș fi descoperit la timp mistificarea, și m-am cutremurat. Fără îndoială, primind răspunsul la parolă, nici aerul său doctoral și nici mâinile, de pianist mai curînd decît de stupar, nu mi-ar fi trezit bănuieli. Aceasta, mai ales după ce mă convinsesem că, deocamdată cel puțin, era singur în toată casa. Renunțînd la orice măsură de prudență, convins că am de a face cu omul la care mă trimisese locotenentul Paraschivescu, mi-aș fi agățat automatul de cuier și acum aș fi stat dezarmat pe fotoliul pe care stăteam, bucuros și în același timp nerăbdător, să încep o conversație care nu putea fi decît agreabilă. Și tocmai când m-aș fi așteptat mai puțin, omul de dina- poia improvizatului birou m-ar fi arestat. Deoarece imaginația mea ticluia fulgerător variante în legătură cu ceea ce s-ar fi putut întîmpla, m-am hotărît să-i pun frîu. Și, întrucît mi se păru că tocmai chipul sever al falsului stupar îmi stimulează atît de neplăcut imaginația, am privit în

119

altă parte.

Fără voie, din nou mi se opriră ochii pe valiza de sub pat și din nou am simțit satisfacția de mai înainte. Apoi, m-am întrebat dacă predarea sectorului de către hitleriști nu explica întrucîtva faptul că falsul Teller așteptase de unul singur să cadă vînatul în capcană. Poate că, douăzeci și patru de ore mai tîrziu, nu aș mai fi găsit pe nimeni în casa stuparului.

— Ei, cum a mers? Greu?

Am înțeles la ce se referă întrebarea și i-am răspuns cu aceeași bunăvoință:

— N-aș putea spune că a fost foarte greu.

— Îmi închipui. Dar pe unde ai trecut? Pe la „Moară”?

„Aha, a început interogatoriul. Bine, să jucăm comedia”.

„Moara” de care pomenise era în direcția în care opera compania noastră. Presupunerea lui că aș fi putut trece pe acolo era o prostie, deoarece „Moara” constituia o poziție foarte puternică. Nu aveam însă nici un interes să-i dezvălui adevărul.

— Da, pe acolo!

— Și când ai de gând să treci înapoi?

— La noapte. Sper că va merge mai ușor decît la venire.

— Da? Ce te face să crezi asta?

Ochii care mă priveau prin ochelari nu exprimau curiozitatea care era evidentă în tonul cu care întrebuse.

Nu aveam motiv să-i ascund de ce credeam că, la noapte, îmi va fi mult mai ușor să trec înapoi.

— Pentru că la noapte și ultimele trupe nemțești vor fi înlocuite. Ori, în asemenea împrejurări, când au loc schimbări de trupe, îmi va fi ușor să trec pe sub nasul pîndarilor fără ca măcar să prindă de veste.

120

— Desigur! Ar trebui, într-adevăr, să ai un ghinion teribil ca să nu poți trece. Dar dacă ai putut ajunge pînă aici, fără să ți se întîmple nimic, înseamnă că ai noroc, nu glumă!

Mi s-a părut că întrezăresc o nuanță de ironie și am devenit atent.

— ...Și pînă la noapte — continuă tot el — ai să fii oaspetele meu. Am niște coniac bun, am și cîteva

sticle de vin franțuzesc. Mi le-a dat un neamț în schimbul cîtorva kilograme de miere.

Acum era evident că-și bătea joc de mine. Convins că mă avea în puterea lui, își îngăduia să se joace cu mine.

— Invitația dumitale mă onorează, i-am răspuns cu prefăcută naivitate. Și de mîncat ce vom mîncă? Știi, nouă, românilor, ne place ca la o băutură bună să avem și mîncare corespunzătoare.

— Așa? Și cam ce ți-ar pofti inima?

Da, fără îndoială, își bătea joc de mine. Dar și mie puțin îmi păsa! Principalul era să cîștig timp.

— Știi și eu? Poate un purcel la tavă. Voi, slovaci, obișnuiți așa ceva? Apoi fără a mai aștepta răspunsul: Dar ce stau eu să vorbesc! Chiar dacă ai avea la îndemină un purcel, tot n-ar avea cine să-l pregătească!

Oare întrebarea mea să-i fi trezit bănuiala? Pentru că mi s-a părut că ochii lui mă privesc altfel, că mă privesc bănuitori.

În orice caz răspunsul mi-l dădu cu vocea lui obișnuită:

— Propriu-zis o menajeră nu am. Dar, la două zile, o bătrînă vine și-mi pregătește cîte ceva de mîncare. Știi, la treaba pe care o fac, e mai bine să trăiești de unul singur. În ceea ce privește pofta dumitale, îmi pare rău că nu ți-o pot satisface. Dar, flămînd n-am să te las. Bătrîna are să pice mai înspre prînz și de cîteva

121

ouă și de vreo doi-trei pui tot are să ne facă rost.

Apoi zîmbind, ca unui vechi prieten:

— Te asigur, vom avea după ce bea vinul franțuzesc!

Avînd sentimentul că-și bate joc de mine, mă întrebam ce urmărește? Ce urmărea, lăsîndu-mă să cred că am în fața mea pe adevăratul Teller? Eu, în locul lui, aș fi procedat altfel. L-aș fi arestat imediat și,

supunându-l unui interogatoriu dibaci, i-aș fi smuls toate informațiile de care aveam nevoie.

El, în schimb, proceda într-un chip de neînțeles. Se purta amabil cu mine, îmi îndruga verzi și uscate și, culmea, desfundînd o sticlă de coniac, pe eticheta căruia străluceau trei stele, mă îmbia cu paharul plin.

— Prozit!

— Prozit!

Am dat peste cap paharul. Coniacul era strașnic. Falsul Teller se grăbi să mi-l umple la loc.

— Ce mai stai? Dă-i drumul pe gît. Cred că la voi nu prea se găsește ceva asemănător.

Ce urmărea? Să mă îmbete? Ei, dar nici eu nu eram de ieri, de alaltăieri. Dealtfel, necunoscînd ce fel de om sînt, normal ar fi fost să creadă că m-ar putea face să vorbesc sub amenințarea revolverului. Dar atunci ce urmărea?

„Dracu' să-l ia! Jocul în orice caz îmi convine. Cîștig timp!” mi-am zis.

Dar, oare, cîștigam timp? Într-adevăr, în asemenea împrejurări, principalul e să cîștigi timp. Dacă, însă, din motive, pe care nu le puteam bănuî, căuta și el să cîștigue timp? Dacă, spre pildă, în loc de bătrîna pe care o aștepta să-i pregătească prînzul, mă trezeam cu încă vreo cîțiva hitleriști pe cap? Pînă acum, știindu-l singur și avînd, oarecum, la îndemînă automatul, fusesem liniștit, convins că, pînă la urmă, mi se va ivi

122

șansa să scap, fără a face uz de automat.

Acum, cînd îmi dădeam seama că purtarea ciudată a falsului Teller putea să însemne o tactică deliberată prin care încerca să cîștigue timp, am început să mă neliniștesc. Dacă el căuta să cîștigue timp, atunci trebuia să-i dejoc intenția. Îmi dădeam seama ce ar fi însemnat dacă la noapte nu ajungeam înapoi în liniile noastre. Sublocotenentul Paraschivescu va crede că

am fost prins pe cînd încercam să trec, fie între linii, fie după aceea, aici, în sat. În orice caz, mi se părea mai puțin probabil că va bănuî adevărul. Și, nebănuindu-l, mîine seară poate va trimite pe altcineva, care, de asemenea, va pica în capcană. Abia cînd va vedea că nici acesta nu se mai întoarce, poate va ghici adevărul. Și încă nu acesta era lucrul cel mai grav. Grav era că nu va mai putea intra în posesia hărții, grav era că ofensiva va fi întîrziată, și că, atunci cînd se va declanșa, vom înregistra pierderi care ar fi putut fi evitate dacă am fi izbutit să punem mîna pe hartă.

Iată, era prima sarcină primită pe care n-o puteam duce la îndeplinire. Totuși, dacă aș fi izbutit întoarcerea la ai mei, chiar fără hartă, însemna că, cel puțin pe jumătate și tot mi-aș fi îndeplinit misiunea. Divizia ar afla ce i se întîmplase lui Teller și va putea lua măsurile pe care le va crede de cuviință.

„Dacă ăsta vrea să cîștige timp, ei bine, va trebui să nu-i dau această posibilitate”.

Aproape mă hotărîsem, riscînd, să mă folosesc de automat, cînd l-am auzit:

— Află că ți-am pregătit o hartă foarte amănunțită.

Și scoțînd din sertarul mesei harta, înainte de a mi-o da, o examina cu un aer de satisfacție și, aș zice, de mîndrie.

— Să știi că în două rînduri a fost cît p-aci să mi se

înfunde. Să spui asta și celui care te-a trimis.

— Am să spun.

Și ridicîndu-mă puțin din fotoliu, am întins mîna după hartă, căutînd să nu se cunoască defel că eram de-a dreptul stupefiat. Pentru că la orice m-aș fi așteptat, numai la o asemenea întorsătură a lucrurilor nu.

O clipă mi-a trecut, fulgerător, prin minte:

„Nu cumva sînt un prost și mă lupt cu morile de vînt? Dacă, totuși, mă găsesc în fața adevăratului Teller?”

— Nu pari să fii... de meserie. Sau, poate, mă înșel?

Cred că un pic m-am roșit. Întrebarea nu-mi făcea plăcere. Nu sînt o fire orgolioasă. Totuși, nu-mi plăcea ca dușmanul pe care îl uram, să-mi spună, de la obraz, că mă comportam ca un ageamiu.

— Într-adevăr, nu sînt de meserie. Dar cum de ți-ai dat seama?

N-aș putea spune că răspunsul nu mă interesa. Dar harta mă interesa și mai mult. De aceea, aproape nici nu i-am auzit explicația, care, după cît am putut totuși reține, nu era lipsită de interes.

Pe hartă era trasată, cu creion roșu, linia frontului nemțesc. De-a lungul liniei și în adîncime erau însemnate: cazemate, cuiburi de mitraliere, baterii de branduri, tunuri antitanc etc. etc. În spate, artileria grea, cu indicarea exactă a bateriilor și numărul lor.

— Ei, ce zici?

— Strașnic!

— Nu va fi ușor să-i scoateți pe nemți, nu-i așa?

— Mda! Nu va fi ușor.

— Și pînă acuma v-au cam tocat. Ați avut multe pierderi. Nu?

— Am avut ceva.

Răspundeam aproape monosilabic și nu-mi puteam

dezlipi ochii de pe hartă.

— Dacă nu vă ajută rușii și cu aviația, nu veți putea trece. Au un dispozitiv de foc... infernal, nu-i așa? Și trebuie să știi că nu și-au descoperit încă toată puterea de foc de care dispun. Eu însă am însemnat, acolo pe hartă, tot. Cred că am lucrat bine.

Poate că aștepta o laudă de la mine, dar am uitat să i-o aduc. Pentru că, tot cercetînd harta, foarte atent,

am descoperit ceea ce mi-a ajutat să-mi explic paradoxalul comportament al falsului Teller. Da, acum, fără nici un fel de dubiu, al falsului Teller.

Dar iată cum am ajuns să descopăr ciudăţenia hărţii pe care o cercetam:

Căutînd să reconstitui pe hartă drumul pe care îl parcursesem ca să ajung la bojdeuca lui Teller, n-am găsit însemnată bateria de branduri grele pe care o descoperisem venind înapoi. Descoperirea fusese absolut întîmplătoare şi numai datorită faptului că mă abătusem din drumul pe care, în mod obişnuit, ar fi trebuit să merg.

Lucrurile s-au întîmplat aşa: La cel mult două, trei sute de metri depărtare de sat, în loc să-mi continui drumul pe şosea, cum ar fi fost normal, m-am abătut pe un drumeag, care, nu numai că era plin de praf şi de gropi, dar, pe deasupra, aproape dubla distanţa pînă în sat. Am preferat, totuşi, ruta aceasta ocrotită, pentru motivul — foarte important în momentul acela — că mer- gînd pe pămînt şi nu pe betonul şoselei nu mi auzeam cadenţa paşilor care suna nu aşa cum ar fi sunat dacă aş fi fost într-adevăr caporalul Franz Werner, din al 123-lea regiment de infanterie.

Drumeagul acela nu m-a readus în şosea, ci, printr-o uliţă care nu avea mai mult de douăzeci de case pe ambele părţi, m-a scos chiar în sat. Pe ulicioara aceea, într-o grădină, am descoperit bateria de branduri

125

grele pe care harta lui Teller n-o indica.

Oare să fi fost o simplă omisiune? Dacă aş fi avut în faţa mea pe adevăratul Teller, aş fi putut crede că, într-adevăr, era vorba de o omisiune. Dar cel care mi-o oferise cu atîta generozitate era un agent al serviciului de contrainformaţii hitlerist şi, dacă nu aveam de a face cu un nebun, eu eram ultimul om căruia el ar fi trebuit să-i ofere harta.

Am căutat, apoi, pe hartă obiectivele pe care plutonul nostru le identificase. Erau toate însemnate. Toate afară de unul, o baterie de tunuri antitanc despre existența căreia aflasem întâmplător, de la un prizonier. Această descoperire mai ales, m-a edificat. Punctele de foc din prima linie, precum și acele obiective presupuse de nemți ca identificate figurau toate pe hartă. Dar acele greu de identificat sau încă neutilizate lipseau. Cît privește obiectivele celelalte, ori nu existau în realitate, ori, dacă existau, erau amplasate în alte locuri decît cele indicate pe hartă.

Acum, comportamentul falsului Teller nu mi se mai păru ciudat. Acum știam că nu aveam motiv să-mi mai tem viața. Falsul Teller, care mă îmbia cu coniacul său englezesc, avea să mă lase să plec, fără să se atingă măcar de un fir de păr din capul meu. Poate că se va oferi să mă și conducă, pe un drum știut numai de el, pînă în apropierea liniei frontului. Aceasta era explicația că se găsea singur în toată casa, aceasta era explicația că nu luase nici una din măsurile care se impun în împrejurări similare. Și eu care, crezînd că pînă la urmă va încerca să mă aresteze, stătusem tot timpul cu automatul la îndemînă...

Da, acum îmi apărea limpede planul falsului Teller. Avea să mă lase să plec cu harta la ai mei, pentru ca a doua zi sau în zilele următoare, artileria noastră, artileria și eventual aviația sovietică să risipească tone

126

întregi de proiectile asupra unor obiective inexistente. Iar mai tîrziu, cînd companiile vor porni la atac, să dezlănțuie asupra noastră potopul de foc și de fier din cazematele, cuiburile de mitraliere, bateriile de branduri și din celelalte obiective neidentificate.

Da, ne-ar fi cauzat pierderi, dar, nedispunînd de rezerve, nu ar fi putut realiza vreun succes tactic. Însă comandantii unităților hitleriste, siliți mereu să se re-

tragă în ciuda ordinelor superioare care cereau menținerea cu orice preț a pozițiilor, temându-și propria lor piele — mulți dintre ei fuseseră înlocuiți și trimiși nu se știe unde — erau bucuroși atunci când puteau raporta un neînsemnat și efemer succes local drept o mare victorie. De aceea, nu era deloc exclusă posibilitatea ca ideea cu harta să se fi născut în capul vreunui comandant hitlerist, tocmai din dorința de a-și păcăli superiorii.

— Să le spui — vorbi falsul Teller — că, după părerea mea, ar fi bine să ceară sprijinul aviației rusești. Asta ca să meargă treaba mai repede.

— Am să spun, n-ai nici o grijă!

Falsul Teller se uita la mine, surîdea și se juca, învîrtind între degete, păhăruțul pe care îl golise numai pe jumătate. Calm, abia acuma cu desăvîrșire calm, su- rîdeam la rîndul meu și mă gîndeam. Mă gîndeam că dacă exista o hartă falsă, era foarte probabil să existe și una netrucată, întocmită de adevăratul Teller. Falsului Teller nu i-ar fi venit în minte ideea cu harta falsă, dacă nu ar fi pus mîna pe cea adevărată.

Or, dacă o asemenea hartă existase, poate că nu fusese distrusă. Și în acest caz, de ce n-aș încerca să pun mîna pe ea? Sub amenințarea automatului, poate că Teller îmi va da harta. Iar dacă nu, atunci, făcîndu-l inofensiv în vreun fel oarecare, o voi căuta singur.

„...Și dacă totuși harta nu există, dacă ea a fost dis-

trusă?” m-am întrebat.

Desigur, o asemenea ipoteză nu trebuia exclusă. Totuși merita să încerc, mai ales că avantajul era acum de partea mea.

Falsul Teller umplu din nou păhărelele.

— Mi se pare că nu-ți place coniacul meu! glumi el.

— Dimpotrivă, îl găsesc excelent!

— Atunci prozită!

Am întins mîna dar nu ca să iau paharul, ci ca să pun mîna pe automat.

— Ridică mîinile și scoală-te în picioare!

Falsul Teller nici nu tresări. Mă privi cu niște ochi care simulau nedumerirea.

— Ce ți s-a năzărit? mă întreabă, fără să dea curs invitației pe care i-o făcusem.

— Ți-am spus să ridici mîinile și să te scoli în picioare! Fă așa cum ți-am cerut.

Falsul Teller, simulînd un aer de totală stupefacție, se execută.

— Întoarce-te cu spatele.

— Bine, dar nu pricep nimic. Te-ai îmbătat?

— Ai să pricepi mai târziu. Acum întoarce-te!

Din nou făcu ceea ce-i cerusem.

— Acum apropie-te de perete!

Procedam așa, cu intenția de a-l percheziționa. Eram convins că este înarmat.

Aceasta a fost însă greșeala mea. Și a fost greșeala mea, pentru că nu am dat importanță oglinzii, cu care falsul Teller se găsi dintr-o dată față în față. I-am dat astfel posibilitatea să-mi urmărească în oglindă toate mișcările. Și în timp ce eu pornisem să ocolesc masa, ca să-i ajung în spate, simțindu-mă mai puțin atent, fulgerător scoase revolverul. Mi-am dat seama de ceea ce se întîmplase cînd, tot în oglindă, l-am văzut cu revolverul în mînă. Cred că am tras amîndoi în

128

același timp. Ba nu! Sigur că am avut avantajul unui fragment de secundă. Fragmentul acela de secundă mi-a dat posibilitatea să nu greșesc ținta iar lui da. Cînd a tras și el, cel puțin unul din cele patru gloanțe ale automatului meu îl nimerise. A fost norocul meu, pentru că, rănit de moarte, mă nimeri numai cu două din gloanțele revolverului său. În umăr și în pulpa piciorului stîng.

În schimb gloanțele automatului meu nici unul nu greși ținta. A fost suficientă o singură privire ca să-mi dau seama că-l omorâsem.

Primul lucru pe care l-am făcut după ce m-am încredințat că murise a fost să fac front spre ușă. Sîngele îmi șiroia din rana de la umăr pe piept și de-a lungul șirei spinării; rana din pulpa piciorului sîngera, împie- dicîndu-mă să merg. Dacă totuși în casă s-ar mai fi aflat cineva aș fi fost pierdut. În acest caz eram hotărît să-mi vînd pielea cît mai scump.

Dar am avut noroc. Au trecut un minut, două, trei și nimeni nu s-a arătat.

Atunci abia, am răsuflat ușurat și, cuprins de o sfișiere vecină cu leșinul, m-am tîrît pînă la fotoliul pe care stătusem mai înainte. M-am prăbușit în el cu șira spinării țeapănă, evitînd să mă mișc, pentru că fiecare mișcare îmi producea dureri insuportabile.

La cîtiva pași de mine, zăcea, răsturnat pe spate, cadavrul falsului Teller. Și curios, deși murise, strîngea încă în mînă tocul revolverului „Beretta”. În cădere, îi picaseră ochelarii, și, acum, fără ei, era aproape de nerecunoscut. Părea mult mai tînăr, cel mult de douăzeci și cinci de ani. Murise cu sprîncenele încruntate, parcă sfișiat, în ultimele clipe, de o durere cumplită.

Stăteam în fotoliu și sîngele curgea, din belșug, din cele două răni. Simțeam cum cu fiecare picătură se

129

scurge cîte ceva din puterile mele și că, în scurt timp, voi leșina. Dacă nu voiam să se întîmple aceasta, trebuia să fac ceva ca să opresc sîngele. Cu sforțări, care mă făcură să gem de durere, m-am ridicat în picioare. Fără să dau drumul din mînă automatului, sărind într-un picior, m-am îndreptat spre șifonierul primitiv. Nu era încuiat. Am găsit acolo prosoape, cearșafuri. Am

luat două prosoape, un cearșaf, și cu ele în brațe am plecat să caut apă în bucătărie.

Am găsit într-o căldare emailată. Am umplut o oală și, după ce mi-am spălat rănilor, folosindu-mă de mîna sănătoasă și de dinți, am izbutit să mă oblojesc. Treaba aceasta a necesitat însă mari eforturi, care mi-au produs dureri atît de insuportabile, încît mă mir că nu am leșinat.

După aceea, m-am întors în camera unde îl omorîsem pe falsul Teller și m-am culcat în patul mare, de bronz. Mă simțeam istovit, rănilor mă dureau. Mai ales rana din picior. Poate că durerea din picior era mai chinuitoare, pentru că piciorul fusese solicitat la eforturi mai multe decît umărul.

Nu știu dacă am adormit, sau am leșinat imediat ce m-am culcat în pat. Poate că a fost și una și alta. În orice caz, cred că întîi a fost leșinul și pe urmă a venit somnul. A fost un somn ciudat, un somn în care ceva din conștientul meu rămăsese treaz. Și cu acea parte trează — și în panică — eul meu rațional, se străduia să ia hotărîri.

Așa, de pildă, constata, invadat de teamă, că dormeam și că s-ar putea să vină cineva, care, descoperind moartea falsului Teller, să mă ia ca din oală.

Pe urmă, însă, tot el ajungea la o altă concluzie. În definitiv, casa constituia, totuși, cel mai sigur adăpost,

130

cu toate riscurile pe care le prezenta. Rănit și oblojit în chip caraghios, unde aș fi putut găsi un adăpost mai sigur, decît în casa în care mă aflam? Desigur, exista riscul să dea peste mine cineva, poate un om de legătură al falsului Teller. Dar riscul era minim, deoarece era de presupus că falsul Teller, așteptîndu-mă și neștiind nici ziua și nici ora cînd aveam să vin, fără îndoială că-și luase toate măsurile ca nu cumva o terță

persoană, picată într-un moment cu totul nepotrivit, să-mi trezească suspiciuni.

Raționamentele acestea, repet, nu le-am visat. Le-am gândit cu acea parte a eului meu pe care somnul nu izbutise s-o biruie.

Am dormit mult. Când m-am trezit, deși aveam febră, capul îmi era limpede. Am privit spre fereastră. Soarele era sus și iradia o lumină cuminte. Totuși peste câteva ore, avea să fie noapte, iar peste alte câteva ore, din ordinul divizei, ai mei, ca să-mi ușureze trecerea, aveau să simuleze din nou un atac de noapte. Cît privește sublocotenentul Paraschivescu, el avea să mă aștepte — de data asta zadarnic — în aceeași groapă de pîndar, de unde mă văzuse în ajun mistuindu-mă spre liniile nemțești. Și când își va da seama că așteptarea îi este zadarnică, va crede că hitleriștii au pus mîna pe mine pe cînd încercam să trec. Adevărul, însă, nu-l va cunoaște niciodată.

Cel puțin dacă l-aș fi putut anunța. Gîndul că n-o puteam face mă deznădăjduia. Eram rănit, abia mă puteam mișca, și obținusem doar o hartă trucață. Dar harta adevărată? Dacă, totuși, exista, undeva, printre hîrtilile falsului Teller? Cum să dau însă de ea, dacă nu aveam putere nici să mă ridic în capul oaselor? Și apoi, chiar dacă aș găsi-o, la ce mi-ar folosi? În halul în care mă aflam tot nu putea ajunge pînă la ai mei.

„Poate că pînă deseară — mi-am zis — am să mă

131

simt mai bine. Și, chiar dacă va trebui să mă tîrăsc pînă la ai mei, ei bine, mă voi tîrî. Să am numai șansa s-o găsesc și pe urmă, aveam să văd ce-mi rămînea de făcut”.

M-am ridicat din așternut și, cu eforturi desperate, am izbutit să stau pe marginea patului. Cîteva clipe, camera se învîrți, împreună cu mine, atît de vertiginos, încît am crezut că mă voi prăbuși.

Dar nevoia imperioasă de a acționa într-un fel oarecare a fost mai puternică. Mi-am putut învinge slăbiciunea. Sprijinindu-mă de mobile, am început investigațiile. În primul rînd, am fost curios să aflu dacă buzunarele mortului nu ascund ceva, care m-ar putea interesa.

În cele cîteva ore care trecuseră, chipul falsului Teller se schimbase. Devenise galben ca șofranul, iar barba, rară dealtfel, îi crescuse nefiresc de mare.

În buzunarele mortului nu am găsit nimic care să mă intereseze. N-am găsit nici printre hîrtille din sertarul mesei care îi servise drept birou. Pe urmă, am observat că pe ultimul raft al etajerei cu cărți se găsesc vreo cîteva mape. Deasupra mapelor, un teanc întreg de reviste. M-am gîndit că, poate, mapele acelea ascund ceea ce căutam. Bineînțeles, strădania mi-a fost zadarnică. Dezamăgit, am încercat să citesc titlurile de pe cotorul cărților. Scrise în marea lor majoritate în limba slovacă, nu mi-am putut da seama ce tratau. Cele cîteva în limba germană priveau stupăritul.

Întrucît etajera era mai lată decît lățimea obișnuită a cărților, am vrut să mă conving dacă nu cumva înapoia rîndurilor de cărți se găsește ceva care m-ar putea interesa. Cu tot respectul pentru cartea tipărită, deoarece nu mă puteam folosi decît de o singură mîină, am fost nevoit să zvîrl pe jos vreo cinci, șase

132

cărți și, cîteva minute mai tîrziu, am descoperit ceva la care nici nu visasem. Înapoia etajerei era o nișă, iar înăuntrul ei, o cutie care, dacă ar fi fost ceva mai mică, ar fi putut fi luată drept un patefon.

Doamne, cum îmi mai bătea inima pînă am scos-o din nișă, pînă am deschis-o!... Într-adevăr, nu mă înșelasem. Presupusul patefon era, în realitate, un aparat de radio-emisie, numai cu puțin mai mare decît „G-

urile” cu care erau înzestrate grupele de comandă ale batalioanelor noastre. Construit după aceleași principii, aparatul pe care îl aveam în față putea emite și recepționa atît prin t.f.f. cît și prin fonie.

Hazardul îmi oferea o șansă extraordinară, de nesperat. Iată, aveam posibilitatea de a mă pune în legătură cu ai mei. L-am binecuvîntat pe sublocotenentul Gornea, care, în puținele săptămîni cît timp făcusem parte din grupul de comandă al batalionului, lăudîndu-mi aptitudinile de radist, mă stimulase să deprind binișor meseria.

Aparatul pe care îl aveam în față mea era de proveniență germană și, fără îndoială, aparținuse falsului Teller, cu toate că, ținînd seama de ascunzătoare unde îl găsisem, ar fi trebuit, mai curînd, să cred că se folosisese de el adevăratul Teller.

După cîteva încercări, care n-au durat mai mult de zece minute, am izbutit să deschid stația și să transmit prin fonie:

— Alo! Milcovul!... Alo, Soveja!... Alo! Trotușul! Am început să înșir indicativele batalioanelor regimentului nostru. Și continuai: Alo, oricare ar fi stația care mă recepționează. Sînt — și fiindcă nu puteam spune cine sînt — mi-am dat un indicativ: Ozana... Sînt Ozana și transmit pe unda trei mii patru sute. Am de făcut o comunicare urgentă pentru Moldova. Răspunde dacă mă auzi. Răspunde dacă mă auzi.

133

Atențiune, trec pe recepție... Atențiune, trec pe recepție.

Am trecut pe recepție. Cîteva clipe n-am auzit nimic. De emoție, inima îmi bătea să se spargă. O clipă, două, trei, un minut... Apoi, deodată cîteva păcănituri în căști și o voce guturală pe care abia o auzeam:

— Alo! Ozana!... Alo, Ozana!... Sînt Vrancea!... Sînt Vrancea!... Te-am auzit. Te-am auzit. Transmite comunicarea către Moldova. Transmite comunicarea către Moldova... Ozana!... Ozana!... Transmite comunicarea către Moldova. Atențiune! Atențiune! Trec pe recepție! Trec pe recepție!

Iarăși o păcănitură apoi un bîzîit. Fericit, am trecut pe recepție.

Folosind un limbaj convențional, pe care, însă, eram sigur că sublocotenentul Paraschivescu avea să-l înțeleagă, comunicarea către Moldova — indicativul postului de comandă al diviziei noastre — a fost următoarea:

— Alo, Vrancea! Sînt Ozana. Sînt Ozana. Transmit comunicarea către Moldova. Atențiune, transmit comunicare către Moldova. Sergentul Burlacu Vasile către sublocotenentul Paraschivescu de la Moldova. Ajuns cu bine la tîrg, am observat datorită unei simple întîmplări, că farfuria²⁵ a fost substituită. Fiindu-mi viața în primejdie, a trebuit s-o distrug. Din păcate, la rîndul meu, am fost rănit de cioburi. Nu știu cît de grave sînt rănile, dar, din cauză că am pierdut și continui să pierd sînge, mi-e teamă că n-am să fiu în stare să vin la întîlnirea de la miezul nopții. Dacă n-am să pot veni, mîine dimineață la orele nouă, fiți pregătiți să mă recepționați pe aceeași undă.

Gata!... Am terminat comunicarea! Atențiune,

134

Vrancea! Repet transmisia.. Repet transmisia.

Astăzi, cînd îmi amintesc cît de naiv a fost limbajul convențional pe care l-am folosit, îmi vine să zîmbesc. Dar atunci atît m-am priceput. Și, trebuie să știți, am fost destul de mîndru, părăindu-mi-se, în simplitatea lui, ingenios. Mi se părea ingenioasă mai ales ideea de

²⁵ **Aluzie la numele agentului Teller, în limba germană în-seamnă farfurie.**

a înlocui numele de Teller cu banalul cuvânt farfurie. Îmi spuneam că, dacă sublocotenentului Paraschivescu nu-i va fi greu să înțeleagă despre ce fel de farfurie e vorba, în schimb în eventualitatea că nemții vor intercepta comunicarea — și în privința aceasta nu aveam nici un fel de îndoială — le va fi foarte greu, dacă nu imposibil, să înțeleagă despre ce anume farfurie era vorba.

Cînd am terminat de transmis comunicarea către sublocotenentul Paraschivescu, starea aceea de slăbiciune, de sfîrșire vecină cu leșinul, a pus din nou stăpînire pe mine. Mi-am dat atunci seama că făcusem o prostie lăsîndu-l pe sublocotenentul Paraschivescu să spere că mă voi putea întoarce.

Mi-am adus din nou aminte de hartă. Descoperind stația de radio, atîta mă bucurasem încît uitasem în ce scop pornisem investigațiile. Acum însă trebuia să continui cercetările. Orice s-ar întîmpla cu mine, atîta vreme cît mă mai puteam mișca, trebuia să mă conving dacă mai există sau nu o hartă.

Și din nou am început s-o caut. Mult n-am mai căutat. Pînă la urmă am găsit-o în geamantanul de sub pat, de care uitasem cu desăvîrșire, într-un portofel, împreună cu actul de identitate al adevăratului Teller. După fotografie, am putut constata că imaginea pe care mi-o făcusem despre el corespundea în mare măsură: un bătrînel simpatic, vioi, cu niște ochi șireți, de ghiduș.

Descoperirea aproape că nu m-a bucurat. Pentru că îmi era rău, din ce în ce mai rău.

La început, am crezut că din cauza rănilor, a sîngelui pierdut. Dar repede mi-am dat seama că aceasta se datora și faptului că, la doi pași de mine, cadavrul falsului Teller începuse să miroasă.

De fapt, de mult timp nu mi se mai întîmplase ca

mirosul de cadavru să-mi facă rău. Ceva asemănător mi se întîmplase demult, în primele zile de front:

Într-o dimineață, am pornit la atac, cînd încă nu se luminase bine de ziuă. (Fusesem aduși pe poziție în timpul nopții ca să schimbăm o unitate de vînători cu efectivele destul de greu încercate). Sprijiniți de artilerie, am putut înainta o sută de metri. Mai departe, n-a mai fost chip. Am primit ordin să ne

îngropăm la pământ. Așa am făcut cu toții, întîi măști individuale, apoi, pînă înspre seară, gropi adînci de puteam sta în picioare în ele. În cursul zilei, am respins trei contraatacuri. În sfîrșit, s-a lăsat noaptea, și marmizile cu mîncare au ajuns pînă la noi. Toată ziua nu pusesem nimic în gură și eram hămesit de foame. Dar tocmai cînd mă pregăteam să înfulec mîncarea care încă mai aburea, s-a stîrnit vîntul. Vîntul a adus pînă la mine miros de cadavru și n-am mai putut mîncă.

După aceea, în zilele și săptămînile care au urmat, m-am obișnuit. Și în împrejurări mult mai grele, idiosincrazia mea față de unele mirosuri neplăcute a dispărut.

Mai mult tîrîndu-mă, am ieșit în tindă. Acolo, nu mirosea decît a miere și a ceară curată. Și atunci deodată am simțit că mi-e foame, o foame cumplită. Din ajun nu mai pusesem nimic în gură. Am intrat în atelierul stuparului și tăindu-mi o bucată de fagure, am început să mănînc lacom. Mușcam din fagure, îl mestecam între dinți, apoi, după ce înghițisem mierea, scuiam ceara.

După ce m-am săturat, cîtva timp m-am simțit mai bine. Pe urmă însă durerile au revenit și, odată cu ele, starea aceea de sfîrșire, vecină cu leșinul. Îmi dădeam seama că, dacă mai rămîn mult timp în picioare, mă voi prăbuși. Trebuia neapărat să mă culc. Patul însă

137

era dincolo, în camera în care se descompunea cadavrul falsului Teller.

Ca într-o stare somnambulică, am intrat din nou acolo, am smuls de pe pat salteaua și așternutul și le-am adus în camera care mirosea atît de frumos a ceară și miere. Pe urmă, am mai făcut un drum ca să aduc stația de radio. În sfîrșit, am adus-o. Am adus-o

tîrînd-o, tîrîndu-mă. Mi-ar trebui pagini întregi ca să descriu cum am izbutit s-o car.

Cînd am terminat și această treabă, eram sfîrșit. Dar, în același timp, și mulțumit. Stația era lîngă mine. Fără să-mi dau seama ce fac, mi-am pus căștile la urechi și am deschis stația. Pe urmă, m-am prăbușit pe salteaua care mi se păru răcoroasă, pentru că eu frigeam.

Febra mă incendia, cu toate că rănile parcă nu mă mai dureau atît de tare. Mai ales aceea din umăr îsi astîmpărase durerile. În schimb simțeam. Vreau să spun prin asta că știam exact locul pe unde pătrunsese glonte, pentru că locul acela zvîcnea, aproape ritmic. Ce însemna zvîcnirea aceea nu era greu să înțeleg; rana începea să facă puroi.

Și, atunci, din nou am avut sentimentul că mă așteaptă și pe mine soarta falsului Teller. Lipsit de orice fel de îngrijire medicală și fără să am la îndemîină măcar tinctură de iod, rana se va cangrena fără îndoială, dacă nu cumva, mai înainte, aveam să fiu descoperit și arestat. M-am întrebat atunci dacă nu ar fi mai bine să mă folosesc de automatul de care mă despărțisem o clipă, pentru a pune capăt unei agonii dureroase și iremediabile.

Aveam să mor tocmai cînd mă aflam în posesia hărții, pe care adevăratul Teller însemnase toate obiectivele dispozitivului de foc al hitleriștilor din

138

sectorul acela afurisit, care ne cauzase atîtea pierderi. Aveam să mor, fără să am măcar satisfacția datoriei împlinite.

Dar, nu! Nu puteam accepta moartea ca pe ceva iremediabil. Trebuia să lupt împotriva ei, împotriva propriei mele slăbiciuni. Un tovarăș de-al meu, călit în închisori și lagăre, mă învățase că pentru un comunist

posibilul începe abia de acolo de unde pentru toți ceilalți oameni începe imposibilul.

„De-ar trece timpul mai repede, de s-ar lăsa mai cu-rînd noaptea. Atunci...”

Dar gîndul nu îndrăzni să meargă mai departe. De fapt, în starea în care mă aflu, nu vedeam ce aş putea face mai tîrziu, după ce avea să se întunece. Totuşi era aceasta o speranţă, aş zice speranţă supremă, era oxigenul de care aveam nevoie ca să nu mă las înfrînt.

Dar şi această speranţă se risipi în clipa cînd am auzit paşi afară, în curte. Venea cineva, venea, fără îndoială, un om al falsului Teller. De data aceasta totul era pierdut. Ghinionul se ţinea scai de mine.

„Dar, dacă, totuşi trebuie să mor, atunci să mor, cum se spune, cu faţa la inamic, vînzîndu-mi cît mai scump pielea.”

Am încercat să mă ridic în capul oaselor, dar n-am izbutit.. Pierdusem mult sînge şi încă mai continuam să pierd. Pînă la urmă, am izbutit să mă întorc pe partea dreaptă, cu automatul în poziţia de tragere. Desigur, era o poziţie destul de incomodă, totuşi eram convins că nu voi greşi ţinta.

Şi, cu degetul pe trăgaciul automatului, am aşieptat. Acum paşii se auzeau aproape şi, spre satisfacţia mea, eram sigur să sînt paşii unui singur om.

„Dacă e aşa, poate că voi izbuti să mă descotorosesc şi de ăsta”.

Deşi mai liniştit, mai stăpîn pe mine, am simţit cum mi se crispează degetul pe trăgaci.

Paşii se auzeau acum în tindă. Unul, încă unul, şi, în fine, încă unul. Necunoscutul se opri în dreptul uşii mele, dar în acelaşi timp în dreptul uşii înapoia căreia se descompunea cadavrul falsului Teller.

„Oare pe care ușa o va deschide mai întâi? Pe a mea sau pe cealaltă?”

Deși respirația îmi era ceva mai scurtă, n-aș putea spune că-mi era frică. Eram — oricât s-ar părea de curios — mai curînd emoționat.

În sfîrșit, cel de afară intră în cealaltă cameră. L-am auzit deschizînd ușa.

„Peste cîteva clipe are să se hotărască, într-un fel sau altul!” mi-am zis furios că și de data asta aveam ghinion.

Pentru că — raționam — necunoscutul, descoperind mai întâi cadavrul falsului Teller, va deveni mai prudent și nu va intra buzna la mine fără să-și ia anumite măsuri de siguranță. Pe cînd dacă intra mai întâi la mine, avînd avantajul surprizei, m-aș fi putut descotorisi mai ușor de el.

Ceva mai tîrziu — de fapt nu mai tîrziu de cinci, șase minute — am auzit din nou pașii și am văzut clanța ușii mișcîndu-se. Și dacă în clipa cînd ușa porni să se deschidă nu aș fi auzit cuvintele ce urmează, rostite de un glas de femeie, automatul meu ar fi început să melițe.

— Boje! Boje!

Apoi și-a făcut apariția în prag o bătrînică înaltă și slabă ca o icoană bizantină.

Se aștepta să dea cu ochii de mine — ulterior mi-a explicat că a pus-o pe urma mea dîra de sînge —

pentru că atunci cînd mă descoperi nici nu tresări măcar.

„O fi menajera falsului Teller”, mi-am zis, întrebîndu-mă în același timp dacă și ce fel de primejdie mă pîndea din partea bătrînei.

Mă înșelam însă. Bătrîna — cum aveam să aflu mai mult din gesturi decît din puțina germană pe care o vorbea — fusese menajera adevăratului Teller, pe care

falsul Teller o păstrase. Informația aceasta mă intrigă, pentru că nu-mi venea să cred că un agent al serviciului de contrainformații putuse proceda atît de imprudent. Bineînțeles, numai prin semne, neputînd căpăta explicațiile de care aveam nevoie, am renunțat s-o mai chestionez. Ulterior — vreau să spun, cîteva ore mai tîrziu — nedumerirea mea avea să se risipească. Aveam să aflu următoarele: într-o zi, omul pe care îl uciseseam apăruse pe neașteptate, și, dîndu-se drept fratele lui Teller, pretindea că fusese chemat de către acesta ca să aibă grijă de stupi cît timp avea să lipsească — o săptămînă, două — cu diverse treburi la Praga. Treburile care îl solicitau la Praga erau atît de urgente, încît plecase în timpul nopții, fără ca să-l mai aștepte.

Bineînțeles, dacă bătrîna ar fi fost mai puțin deșteaptă, ar fi acceptat explicația, fără să se mire. Dar, cum nu era proastă — și mai ales fiindcă ochii ei știau să observe — și-a dat seama că treburile pentru care plecase adevăratul Teller aveau să-l absoarbă în așa măsură, încît nu se va mai întoarce niciodată. De asemenea, și-a dat seama cam ce fel de frate putea fi cel de-al doilea Teller.

Dar, așa cum am mai spus, despre toate acestea am aflat mai spre seară.

La început, după ce bătrîna mă privi cîteva clipe din prag clătinînd din cap, veni lîngă mine, și mai mult

141

prin gesturi, îmi dădu să înțeleg că trebuie să-mi oblojească rănile. Din felul cum îmi vorbi, dar mai ales din întreaga ei atitudine reieșea că își îndeplinea rolul de infirmieră din pură obligație. Era clar că, din anumite motive, nu avea încredere în mine. În timp ce-mi spăla rănile, arătînd cu degetul spre „Crucea de fier”, care, nu știu prin ce împrejurare, nimerise într-o băltoacă

de sînge, mă întrebă dacă sînt neamț. I-am răspuns că nu, fără să-i dezvălui naționalitatea.

— Și de ce l-ai omorît pe ăla?

Am simțit că pot avea încredere în ea. Pentru că în clipa cînd a auzit că nu sînt neamț, a devenit mai puțin rigidă, mai caldă. I-am spus că sînt român și i-am explicat în ce împrejurări îl omorîsem. Dacă bătrîna ar fi știut să vorbească nemțește tot atît de binișor pe cît înțelegea, conversația dintre noi ar fi avut rezultate mult mai fructuoase, cel puțin pentru mine.

Aflînd că sînt român, mă privi cîteva clipe cu o legitimă curiozitate. Pe urmă, deveni și mai atentă. M-am abandonat cu încredere mîinilor ei dibace, și, trebuie să mărturisesc, am avut tot timpul senzația că mă las îngrijit de mama mea. Cred că tocmai de aceea, împrumu- tînd un cuvînt pe care îl auzisem la soldații sovietici, i-am spus: *mamușca*.

Dacă la îndemînarea cu care îmi spăla și lega rănile ar fi putut adăuga niscai medicamente, fără îndoială că starea mea s-ar fi ameliorat. Dar neavînd nici un fel de medicament, tot ceea ce a putut face a fost să mă bandajeze în așa fel, ca să împiedice sîngele de a mai curge. După aceea, mi-a dat să beau o cană cu lapte. Am băut-o și i-am mai cerut una.

O oră mai tîrziu, era gata de plecare. Mă făcu să înțeleg că va reveni mai tîrziu, spre seară, și îmi reco-

142

mandă să fiu liniștit, întrucît aproape că nu mai rămăseseră nemți în sat.

Pe urmă, după ce bătrîna a plecat, am adormit. Am adormit atît de adînc, încît nu m-am trezit decît seara și abia cînd am simțit o mîină pe frunte. Era bătrîna, dar nu singură. Din spatele ei, se uita la mine un bărbat tînăr, poate ceva mai tînăr decît mine. Era

îmbrăcat într-un fel de uniformă necunoscută și pe piept i se odihnea automatul.

Dînd cu ochii de el, instinctiv, am întins mîna după automatul meu. Dar bătrîna mă liniști, lămurindu-mă că e fiul ei și că nu am motiv să-mi fie teamă.

— El e partizan, îmi explică și mîndria cu care pronunță cuvintele îmi risipi pe dată toată neîncrederea și îngrijorarea.

M-am uitat la el, de data asta cu curiozitate. De cînd trecusem pe teritoriul Slovaciei auzisem că partizanii operau în spatele liniilor nemțești, dar acum mi se întâmpla pentru prima dată să mă găsesc în fața unui partizan.

Tînărul partizan vorbea destul de bine limba germană, așa că ne-am putut înțelege. Se arată foarte interesat să afle cum ajunsesem în sat și în ce scop. Am considerat că pot să-i spun adevărul. Informația pe care i-am dat-o că falsul Teller era fără îndoială un agent al serviciului de contrainformații hitlerist nu-l impresionează. Bănuise. Pe urmă, mă întreba dacă nu-mi putea fi de folos în vreun fel.

— Prin mama dumitale, mi-ai și fost de mare folos. Mi-ai salvat viața. Mai mult ce aș putea pretinde?

Partizanul aproape se supără:

— Ce a făcut mama pentru dumneata asta e cu totul altceva. Eu cum aș putea să-ți fiu de vreun folos? Dar era să uit. În legătură cu sănătatea dumitale, iată,

asta e tot ce am putut să fac rocamdată.

Și îmi întinse patru tablete care, după format și culoare, am bănuț că sînt sulfamide.

— Eu știu cum ai putea să-mi fii de folos? Întrebai cu îndoială, dar în același timp, tentat teribil de gîndul care îmi venise dintr-o dată în minte.

— Poate că vrei să transmiți vreo veste dincolo, la ai dumitale. Pot trece, să știi.

Apoi descoperind stația de radio:

— Dar probabil că ai și făcut-o pînă acum.

Din nenorocire, nu puteam transmite prin radio informațiile pe care mi le furniza harta. De aceea, propunerea partizanului mi se păru mai mult decît ispititoare.

„În definitiv, ce risc?” m-am întrebat.

Dacă, prin absurd, tînărul partizan nu era ceea ce voia să pară, atîta vreme cît eu, toropit de febră și cu una din răni obrintită sau, în cel mai bun caz, pe punctul de a se obrinti, nu puteam părăsi așternutul, ceea ce aș fi riscat — dacă lucrul acesta se putea numi risc — era ca, prin presupusul partizan, harta să ajungă din nou în mîinile nemților. În schimb, dacă era, într-adevăr, un partizan, atunci existau toate șansele ca harta să ajungă la divizie.

M-am hotărît relativ repede. I-am dat harta, i-am spus pe unde trebuie să treacă, la ce oră și cu cine să ia legătură. N-a reținut decît numele sublocotenentului Paraschivescu, deoarece cunoștea un loc de trecere mult mai sigur.

M-a asigurat că, cel mult într-o oră, harta va fi predată sublocotenentului Paraschivescu. Pe urmă, pentru mai multă siguranță, m-a pus cu saltea cu tot pe o pătură, și, ajutat de maică-sa, m-au cărat, pe această improvizată brancardă, într-o casă vecină. M-au culcat într-un pat și după ce mi-au dat să înghit

două din cele patru sulfamide, au plecat, făgăduindu-mi pentru a doua zi vești și îngrijire medicală.

Abia cînd am rămas singur mi-am dat seama că aveam febră mare. Cămașa pe mine parcă era de jar. Mă frigea. Și îmi era sete. O sete cumplită. Am dat să mă ridic în capul oaselor, dar n-am izbutit. N-am izbutit decît pe jumătate și m-am prăbușit înapoi, în așternut, cu toată greutatea corpului pe umeri. Durerea a

fost înnebunitoare. Cu eforturi desperate, am izbutit să mă întorc pe partea convenabilă. Capul mă durea, urechile îmi vîjîiau. Cu ochii căscați în întunericul compact, priveam un închipuit cortegiu de stelute, care treceau la un pas de mine, zumzând. Afară, în noapte, parcă totul încremenise.

Pe urmă, ce s-a mai întîmplat nu-mi mai amintesc. Cele cîteva amintiri pe care le păstrez nu știu dacă au fost adevărate sau țin de delirul care a durat toată noaptea.

Cînd mi-am revenit, ferestrele erau spălate de întuneric.

„Iată, se destramă noaptea! Oare, o fi ajuns harta în mîinile sublocotenentului Paraschivescu?” m-am întrebat cu neliniște.

În clipa aceea, s-a dezlănțuit canonada. Trăgea artileria noastră cu toate gurile de foc. La un moment dat, în pauzele dintre bubuituri, am auzit un huruit de motoare care se tot apropia. L-am recunoscut. Era huruitul caracteristic bombardierelor sovietice.

Ascultam fericit canonada, ascultam fericit huruitul bombardierelor.

Și atunci am știut că partizanul predase harta în mîinile sublocotenentului Paraschivescu. Predase harta și acum artileria noastră pe de o parte, iar pe de alta bombardierele sovietice vărsau tone întregi de proiectile asupra obiectivelor hitleriste.

145

Artileria se îndîrjise. Bateriile trăgeau în rafale. Exploziile îmi ajungeau în urechi ca o succesiune de sunete. Bombardierele, ajunse și ele deasupra obiectivelor, bombardau. Se cutremura pămîntul și huia văzduhul.

Mi-am culcat obrazul drept pe dușumeaua rece și am murmurat fericit:

„După un astfel de bombardament, ai noștri vor trece ca prin brînză!”

Pe urmă am închis ochii. Cînd i-am deschis din nou mă aflu într-un spital de campanie.²⁶

ULTIMA RAFALĂ

146

La început numele nu mi-a trezit nici o amintire. Mi s-a părut că-l aud pentru prima dată. Abia pe urmă, în

²⁶ **Relatînd întîmplarea pentru cititorii săi, autorul nu are alt merit decît de a fi transcris fidel cele ce i-au fost relatate de către sergentul Burlacu Alexandru pe care l-a cunoscut într-un spital de campanie.**

timp ce, la invitația mea, a început să se dezbrace, am avut vaga impresie că Panait Huștoiu nu-mi este un nume cu desăvîrșire necunoscut. Parcă mai auzisem vorbindu-se despre acest om, și încă de curînd. Aducerea aminte precisă a venit însă treptat. Întîi mi-am amintit că, nu mai departe decît în ajun, o revistă săptămînală din Capitală se ocupase pe larg de pacientul meu. Într-un portret literar reușit, un tînăr scriitor creiona cu mult talent figura comunistului Panait Huștoiu, de doisprezece ani ales mereu președinte al cooperativei agricole de producție „Zori noi”, una din cele mai vechi și mai înfloritoare din întreaga regiune. Apoi pe urmă, în timp ce mă pregăteam să-i palpez abdomenul, descoperind sub ombilic cicatricea, mi-am adus aminte că îl cunoscusem cu ani în urmă, pe vremea cînd eram chirurg la spitalul militar de campanie nr. 9.

— Va să zică — mi-am spus — omul acesta este Panait Huștoiu!... Deținutul!... Extraordinar! Deși fizic nu s-a schimbat prea mult, pare cu desăvîrșire alt om.

Cînd am sfîrșit examenul, nerăbdător și neliniștit, m-a întrebat:

— Sper că nu aveți de gînd să mă internați în spital, tovarășe doctor.

— Deocamdată, nu! Suferiți de gastrită.

— Îmi luați o piatră de pe inimă. Acum, primăvara, nu am timp să fiu bolnav.

147

— Să știți că va trebui să țineți cîtva timp regim și să luați, neapărat, medicamentele pe care vi le voi prescrie.

— Dacă este absolut nevoie, voi ține regim și voi lua și medicamentele.

După ce i-am scris rețeta, m-am trezit rostindu-mi gîndul tare:

— Va să zică, dumneavoastră sînteți Panait Huștoiu, deținutul!

S-a uitat la mine cu uimire și curiozitate. Era evident că se străduia să-și amintească în ce împrejurare îl cunoscusem. La rîndul meu, l-am cercetat cu nu mai puțină curiozitate.

Era același și totuși de nerecunoscut. Era același, în sensul că cei optsprezece ani care trecuseră nu-l îmbătrîniseră. I-ai fi dat cel mult patruzeci și doi de ani, deși, după socotelile mele, avea aproape cincizeci. Ochii, în schimb, nu mai erau aceiași. Altă dată fuseseră blînzi, sfioși. Acum privirea lor era metalică, dîrză, sfredelitoare. Și vocea i se schimbase. Nu mai era domoală, ci puternică, puțințel aspră, însă convingă-toare, cu alte cuvinte, vocea unui om cu voință hotărîită, care izbutește să se facă ascultat tocmai fiindcă știe să cîștige încrederea aceloră căroră li se adresează. Părul puțin încărunțit pe la tîmple se păstra bogat și ușor ondulat. Doar crețurile din jurul ochilor trădau că cei optsprezece ani care trecuseră fuseseră ani de luptă și de eforturi.

— Dacă știți că mi se spunea deținutul înseamnă că ați fost medic la spitalul militar. Așa-i?

— Am fost.

Panait Huștoiu își boți fruntea. Tot nu-și reamintea de mine.

— În noaptea în care hitleriștii au minat spitalul, am dat și eu o mîină de ajutor. Vă reamintiți acum?

Panait Huștoiu se lovi cu palma peste frunte.

— Da!... Da!... Acuma știu! Dumneavoastră sînteți medicul care ați fost printre primii cînd i-am atacat pe hitleriști, deși nu mai aveai un glonte în revolver. Așa-i?

Am dat din cap afirmativ.

— Iată o întâlnire neașteptată, tovarășe doctor, care nici nu vă închipuiți cât de mult mă bucură.

S-a ridicat și mi-a întins ambele mâini, bucuros din cale-afară. În clipa aceea, semăna foarte mult cu Panait Huștoiu pe care îl cunoscusem cu ani în urmă.

Pe urmă, privindu-mă cu căldură și simpatie, îmi spuse fără nici un fel de părere de rău:

— Cum au mai trecut anii!

— Repede, necrezut de repede. Și câte lucruri minunate nu s-au întâmplat în anii aceștia. În ceea ce vă privește, ați devenit un om însemnat. Despre dumneavoastră scriu ziarele, revistele. Nu mai departe decît ieri am citit un portret literar...

— Îl știu... L-am citit și eu. Aflați însă de la mine că tovarășul care a scris a cam înflorit lucrurile. De aceea, cînd pică vreunul pe la noi — și pică destui — le spun: Vreți să scrieți despre cooperativa noastră? Scrieți cât poțiți. Nu aveți să scrieți și despre mine dacă e musai, așa cum spuneți. Dar mai cu măsură. Fiindcă, dragă tovarășe, adevărul adevărat este acesta: dacă gospodăria noastră este fruntașă pe regiune și multimilionară, în primul rînd meritul este al colectivităților noștri care au avut încredere în cuvîntul partidului încă în urmă cu doisprezece ani.

— Ziariștilor le-ați povestit cum ați salvat spitalul? l-am întrebat ceva mai tîrziu.

— De ce să le fi povestit! Ce, parcă numai eu l-am

149

salvat? Pe Răuț l-ați uitat? Dar pe Paraschivoiu, pe sora Cornelia, pe invalidul cu piciorul anchilozat, pe dumneavoastră și pe ceilalți? N-am spus decît la partid, atunci cînd m-au primit. Am vorbit despre toți.

— Bine, dar dumneavoastră ați fost acela care ne-ați mobilizat.

— Ei, da! Ceva am făcut, nu zic. Trebuie să știți însă că, dacă atunci am avut curaj, lucrul s-a datorat numai tovarășului Bunea.

— Tovarășului Bunea? Cine-i tovarășul acesta?

Panait Huștoiu zîmbi:

— Nu aveți de unde să-l știți. L-am cunoscut la închisoarea din Caransebeș. El mi-a deschis ochii, el m-a ajutat să înțeleg, atîta cît mă ducea capul, pentru ce luptă comunistii. Fiindcă, trebuie să aflați că, neavînd carte, pe atunci mintea mea era așa cum sînt ochii unora: cu albeață. Îmi aduc aminte acum că, atunci cînd am aflat ce plănuiau hitleriștii în legătură cu spitalul, imediat m-am gîndit la tovarășul Bunea care-mi deschisese capul și mi-am zis: Trebuie să fac musai ceva... Ei, dar eu vă țin de vorbă și dincolo vă așteaptă pacienți.

Într-adevăr, în sala de așteptare mai erau încă destui bolnavi.

— Aș vrea să ne mai vedem, tovarășe Huștoiu.

— Cu mare plăcere, tovarășe doctor.

— Veniți des pe la oraș?

— Mult mai des decît mi-e voia.

— Într-una din zile, cînd veți mai veni, treceți pe la mine, pe acasă. Soția mea va fi bucuroasă să vă cunoască.

— Am să vin neapărat.

Ne-am strîns mîinile și a plecat. Peste cîteva clipe,

l-am văzut de la fereastră urcîndu-se într-un „GAZ”.

Revederea neașteptată, și încă după atîția ani, mi-a trezit curiozitatea să-l cunosc mai îndeaproape. Și lucrul a fost cu puțință, fiindcă făgăduința de a ne revedea nu a rămas doar o simplă formulă de politețe. În lunile următoare ne-am revăzut de mai multe ori, la mine acasă, la el, la cooperativă. Am mai stat de vorbă și cu alte persoane care, la fel ca mine, îl cunoscuseră

cu optsprezece ani în urmă: cu doctorul Poenaru, pe atunci șeful spitalului militar de campanie nr. 9, cu sora Cornelia, infirmiera șefă, cu Manole Crăiuț, comandantul formațiunii patriotice de luptă și cu mulți alții.

Stînd de vorbă cu atîția oameni, s-a născut ideea de a așterne pe hîrtie tot ce am izbutit să aflu despre acest om. Dar întrucît despre Panait Huștoiu cel de astăzi au scris adesea ziarele noastre — și fără îndoială că vor mai scrie — mă voi rezuma să povestesc despre Panait Huștoiu cel de acum optsprezece ani, despre deținutul pe care ni l-au trimis să-l vindecăm pentru ca după aceea să fie executat.

Despre acest Panait Huștoiu vreau să scriu și, mai ales, despre un episod din viața sa care ilustrează, cu prisosință, că oamenii cinstiți, din afara partidului, dar sub influența mobilizatoare a acestuia, au fost capabili, în împrejurări grele, de fapte eroice pe care în alte condiții nu le-ar fi putut înfăptui.

Și fiindcă în cele ce urmează să povestesc voi folosi în cea mai mare parte datele și amintirile care mi-au fost relatate de către aceia care l-au cunoscut mai bine, voi reda faptele fără a mai face referire la mine.

Cînd șeful de post i-a făcut cinstea să-i înmîneze personal ordinul de chemare, lucrurile s-au petrecut puțin altfel.

151

Mai întîi, cîinele Gruia, nu s-a obosit nici măcar să-l latre. Gruia era un cîine bătrîn și blajin, care atunci cînd cineva intra pe poartă, fie că-l cunoștea, fie că nu, îi ieșea înainte gudurîndu-se. Panait Huștoiu îl certa deseori, făcîndu-l „bleg”, fiindcă nu știa deosebi pe oamenii buni de cei răi, și nici pe prieteni de dușmani. Ținea însă la cîine. Îl crescuse doar el cu mămăligă muiată în lapte, spre marea indignare a

nevestei sale, care nu putea pricepe cum el, om în toată firea, își pierde vremea cu o potaie bălțată și cu ochi, pe atunci, urduroși.

Gruia cînd l-a văzut pe șeful de post că intră în ogradă i-a ieșit înainte gudurîndu-se, cum îi era obiceiul. Dom' șef Zîmbrea nu i-a dat însă nici o atenție. Îndrep- tîndu-se grăbit spre casa pitită sub niște duzi, tocmai în fundul ogrăzii, a întreat cu glas tare, încă de departe:

— Măi, Panaite, ești acasă?

Și fiindcă nu i-a ieșit nimeni înainte, vrînd, nevrînd a trebuit să străbată toată curtea. În casă n-a zăbovit mult. Pe urmă, în timp ce se îndrepta grăbit spre poartă. Gruia s-a apropiat pe furiș și, tocmai cînd dădea să iasă, s-a repezit și l-a mușcat de pulpa piciorului. Colții cîine- lui i-au sfîșiat moletiera și au pătruns adînc în carne. După isprava aceasta, Gruia nu a fugit, așa cum ar fi făcut un alt cîine. S-a retras numai puțin, s-a proptit pe picioarele dinapoi și, zbîrlindu-și părul de pe ceafă, a început să mîrîie la jandarm și să-și arate colții.

Șeful de post, după o clipă de uluială, cînd își văzu moletiera sfîșiată și sîngele curgînd gîrlă, duse furios carabina la ochi și trase. Dulău făcu un salt în aer și se prăbuși fără să mai miște.

Zgomotul împușcăturii îl scoase afară din casă pe Panait Huștoiu. Cînd îl văzu pe șeful de post cu cara-

152

bina în mîină și pe Gruia culcat într-o rînă cu picioarele în aer și țepene, înțelese.

— De ce mi-ai împușcat cîinele, dom' șef?

— De ce? Auzi, tîlharul mai întreată de ce! De ce ții javra dezlegată cînd știi că are năravul să se repeadă pe ascuns și să muște? Uite ce-mi făcu, mă! Ai să-mi plătești pantalonii, auzi, mă?

— Isprava asta a făcut-o Gruia? Întrebă cu neîncredere Panait Huștoiu.

— Dar cine, mă dobitocule, crezi c-a făcut-o?

— Iote-te, domnule! se miră Panait Huștoiu.

Turbînd de furie, șeful de post începu să urle de se auzi pînă la capătul uliței:

— Ce te miri, bă? Soarele mă-ti de calic! Te împușc, la fel ca pe jigodia asta!

Și fiindcă Panait Huștoiu se uita la el cu dispreț, jandarmul a înșurubat în umăr carabina, mînuind totodată închizătorul.

Dar acum îi sări țandăra și lui Panait Huștoiu. Galben la față de mînie, porni hotărît spre poartă. În drum apucă toporul pe care îl uitase la tăietor.

— Ce face? Vrei să mă împuști, dom' șef? Adicătelea de ce să mă împuști? Mă-ntrebi de ce mă mir? Păi, cum să nu mă mir, cînd bietul cîine de cînd e el n-a mușcat pe nimeni.

— Așa vorbești tu cu mine? Cu mine, mă nenorocitele, mă sărăntocule!

Dar Panait Huștoiu nu se sperie de amenințare. Dimpotrivă, abia acum, cînd descoperise de ce Gruia îl mușcase pe șef, deveni și mai furios că-i împușcase cîinele.

— Și adicătelea, de ce mi-ai ucis cîinele, dom' șef? Fiindcă te-a mușcat? Dar ce vină are el că ești matala atît de rău, încît pînă și un bleg ca el te-a simțit și nu

153

s-a putut înfrîna să nu te muște? De ce, dom' șef, l-ai împușcat?

Întrebarea era încărcată de atîta amenințare, încît șeful de post, cu toate că era înarmat, se neliniști:

— Parascovenia mă-ti de nebun! Lasă că pun eu gabja pe tine, n-ai grijă!

Și, fără să mai întîrzie o clipă, ieși pe poartă, de-a-n-dăratelea.

Panait Huștoiu privi întunecat după el, pe urmă se întoarse în casă, călcînd apăsător și cu privirea în pămînt. Vocea detunată a jandarmului adunase pe la garduri vecinii, mai ales vecinele. Cu toții și cu toatele fuseseră martori cum îl înfruntase Panait Huștoiu. Acum, bucuroși, îl lăudau:

— Bravo, Panaite! Bine l-ai mai înfruntat! A plecat cu coada între picioare, tîlharul dracului.

Cel care vorbise era un moșneag ce fuma din pipă. Obiceiul acesta îl căpătase încă din vremea primului război mondial, cînd căzuse prizonier la austrieci.

Panait Huștoiu nu-i răspunse.

O femeie întrebă îngrijorată:

— Nu cumva ți-a adus ordin, Panaite?

— Mi-a adus! Iaca acu' mă mîna și pe mine.

Un țînc, care stătuse cocoțat pe gard, sări jos și o rupse la fugă spre casă.

— Țată Aglaie, nea Panait a primit ordin.

Panait Huștoiu intră în casă, fără să mai privească nici în dreapta, nici în stînga. Cei strînși pe la garduri se risipiră și ei curînd. Doar vecinele mai întîrziară prin ogradă să poarte vestea către femeile care treceau pe uliță.

Acasă, amintindu-și de cele întîmplate, șeful de post se învinețiră de furie:

„Ai dracului oameni, și el, și nevastă-sa! M-au primit... ptu cum m-au primit, păcătoșii dracului!” își vorbi șeful de post.

— Ce-i, dom' șef? îl luase în primire din prag stăpînul casei. Nici bună ziua, nici să se ridice în picioare, așa cum obișnuiau alții.

— Ce să fie! Ți-a venit ordin. Pleci chiar de astăzi. Mîine să fii la regiment. Dacă te mai prind mîine prin sat, dai de dracu'! Mă știi doar!

— Te știi! Cine nu te știe pe dumneata!

— De bun ce ești, dom' șef, se usucă iarba pe unde calci, adăugase Dochița, nevasta lui Panait.

— Mă Panaite, dacă nu ești în stare să pui lacăt la gura muierii tale, am să dau ordin jandarmilor mei s-o facă.

— Dă fițuica ceea încoace, dom' șef, și du-te cu sfin- tulețu'! Du-te, că dacă eu știu cum ești, dumneata nu știi cum sînt eu.

— Na-ți-l! Dar bagă de seamă. Dacă mâine te mai prind prin sat, bine n-o să fie de tine. Mă auzi tu?

Panait Huștoiu nu i-a răspuns. A apucat ordinul de chemare numai cu două degete, parcă a scîrbă, și repede l-a lăsat să cadă într-o strachină de pe cuptor, plină numai pe jumătate cu boabe de porumb.

— Iaca îți veni și ție rîndul să te duci! a grăit Dochița după plecarea jandarmului.

Rostise cuvintele fără să plîngă și fără să se vaite, ca și cînd ar fi constatat un fapt care n-o privea defel.

Panait Huștoiu o cunoștea însă bine, simțea jalea ce se ascundea înapoia cuvintelor.

— Ăsta-i războiul dracului. Pînă la urmă, le vine tuturor rîndul. Doar moșnegii de-or să scape.

Dar tocmai acum se auzi împușcătura și Panait ieși să vadă ce se întîmplase.

Cînd se întoarse, Dochița care învîrtea mămăliga în ceaun întrebă fără să se uite la el.

— A tras tîlharul de șef?

— El! l-a împușcat pe Gruia!

— Da' de ce? Nu l-ar mai răbda sfîntu'!

— L-a mușcat de pulpa piciorului. Da' l-a mușcat, nu glumă!

— Mai bine îi rupea beregata!

Panait Huștoiu nu-i răspunse. Se așează pe vine, cu spatele rezemat de perete și începu să-și răsucească o țigară groasă.

Abia mult mai târziu întrebă:

— Tu ce zici, Dochiță?

— Eu zic să te duci pînă la regiment. Poate ai norocul și te opresc pentru vreo treabă la „pese”²⁷ Ce zici?

— Ce să zic! De bună seamă că am să mă duc pînă acolo. Poate că — vorba ta — am noroc... Iacă am plecat, Dochiță!

— Du-te și să te păzească sfîntulețu', Panaite!...

S-au îmbrățișat, iar omul s-a depărtat mergînd cu pași mari și apăsăți. Greu îi mai era că trebuia să se despartă de Dochița. Cînd a ajuns la capătul uliței a întors capul. Dochița era tot în poartă. Privea de departe și părea o stană de piatră. I-a făcut semn cu mîna și a întors repede capul, fără să mai vadă dacă femeia i-a răspuns sau nu.

Dacă l-ar fi întrebat cineva cum de ajunsese să-l suspecteze, n-ar fi putut răspunde. Cu toate acestea îl bănuia, deși toate încercările de a-l dovedi se soldaseră cu eșecuri. Dacă Negrilă n-ar fi fost invalid — și încă mare mutilat — ar fi știut cum să procedeze ca să afle dacă are sau nu vreo vină. L-ar fi chemat la post și — credea el — l-ar fi făcut să-și amintească pînă și de laptele pe care l-a supt de la mamă-sa. Așa însă nu îndrăznea, de teamă să nu-și ridice în cap

156

întreg satul, care îl ura de moarte.

Totuși, ca să se pună la adăpost, în cazul în care ar fi izbucnit cine știe ce boroboacă în sat, trimise la legiunea de jandarmi o notă informativă, în care arăta că „aplecîndu-și urechea la propaganda comunistă subversivă, oamenii se vorbesc să saboteze

²⁷ În vechea armată P.S. însemna partea sedentară a regimentului, spre deosebire de P.O. — partea operativă.

aprovizionarea trupelor germane și propriul nostru front, refuzînd să livreze cereale, vite și orice fel de alimente". Cerînd instrucțiuni speciale, informa totodată că este pe punctul de a „identifica pe unul dintre agenții comuniști care acționează cu multă abilitate în comună”.

Partea sedentară a regimentului din care făcea parte Panait Huștoiu se dispersase în satul Caiua, tocmai în Oltenia. Era un sat de șes, mare, cu multe case arătoase din zid și acoperite cu tablă, semn că numărul chiaburilor nu era mic. Se înșirau mai toate pe ulița principală, între biserică și primărie. Spre margine și pe ulițele lăturalnice erau doar niște coșmelii, în cea mai mare parte acoperite cu stuf. Satul gema de concentrați.

Regimentul lor suferise pierderi grele și avea nevoie de o reîmprospătare masivă. Era vorba să plece pe front cîteva batalioane de marș. Și, cu toate acestea, numai o parte dintre cei care primiseră ordine de chemare se prezentaseră. Maiorul — comandantul P. S. — era îngrijorat, întrucît și la precedenta reîmprospătare a regimentului procentul celor care refuzaseră să se prezinte fusese ridicat. Întrucîtva se mîngîia, deoarece știa că și la celelalte regimente situația era similară. (Un căpitan de la cercul teritorial îl informase, cu totul și cu totul confidențial, că numărul celor nesupuși la încorporare

157

și concentrare trecuse de cîteva mii.)

Faptul că cei chemați se prezentau cu greu sau deloc întîrzia plecarea batalioanelor de marș spre front, unde se simțea atîta nevoie de combatanți. O altă dificultate era și aceea că oamenii se prezentau în loturi mici, mulți dintre ei întîrziind intenționat prin gări sau prin alte sate unde aveau rude. De pildă, odată cu Panait Huștoiu, coborîră la Caiua doar vreo

treizeci de concentrați. În grupuri — grupurile erau alcătuite din consăteni — porniră spre P. S. Erau cu toții întunecați, deprimați. Mergeau aduși de spate, cu privirile încruntate, ațintite în pământ. În drum, se încrucișau cu cei care, sosiți mai de mult, îmbrăcaseră de acum uniforma. Cîte unul mai curios întreba:

— Din ce comună ești, măi județ?

Cînd Panait Huștoiu și cei care veniseră cu același tren ajunseră la regiment, se prezentară cu toții la biroul mobilizării. Majorul de la mobilizare era un vlăjgan înalt cît o prăjină și slab ca un țîr, negricios la față, cu o mustață de catran care se subția spre colțurile gurii, cu sprîncenele împreunate și ochii parcă lăcuiți. Le lua ordinele, le striga numele de cele mai multe ori schimo- nosindu-le, în timp ce un furier, chel și fălcos, îi scria pe un tabel.

— Indringeanu Petre!

— Idrigeanu, dom' majur. Present!

— Idrigeanu Petre. Compania cincea. Marș la magazie să te echipeze!

Pe unii îi cunoștea mai dinainte. Ăstora le lua ordinele, le punea deoparte și nu-i repartiza la nici o companie. Erau cei mai rumeni, mai grași și mai bine îmbrăcați. Din siguranța cu care priveau la cei din jurul lor se cunoștea că se prezentaseră cu buzunarele doldora de parale.

— Huștoiu Panait!

158

— 'Zent!

— Compania întîi. Fuga marș la magaziner, să te echipeze.

I se dădu echipamentul aproape nou și o armă Z.B. năclăită de unsoare.

— Iaca, mă, te înțolești! glumi sergentul major care avea în primire magazia de efecte.

— Ei, da! Omul cînd moare e îngropat cu hainele cele bune.

— Lasă că nu mor toți. Și apoi, dacă ți-o fi să mori, încălțea mori pentru țărișoara noastră.

Întrucît batalioanele de marș urmau să plece pe front în cîteva zile, li se dăduse voie soldaților să-și aleagă singuri cantonamentele. Se cerea doar ca ele să nu fie prea departe de casă unde se afla instalat P.S.-ul.

Panait Huștoiu se aciuă într-o coșmelie, care tocmai din cauza aceasta fusese ocolită de ceilalți concentrați. Stăpîna casei era singură. Omul ei plecase pe front din primele zile și de atunci nu mai primise nici o veste de la el. Nu știa dacă mai trăiește sau nu. Era o femeie ca la douăzeci și șapte de ani, bolnavă de piept, îmbătrînită înainte de vreme. Înaltă și slabă, trezea mirare că picioarele mai pot purta trupul. Nu avea rude. Nu avea copii. Singură și bolnavă trăia mai mult din mila vecinilor. Îl primi pe Panait Huștoiu cu inima deschisă — se bucura că avea să mai fie în casă suflet de om — dar și cu mare mirare că tocmai în dărăpănătura ei își căutase el cantonament.

— Măcar dacă în linia întîi ar fi ca aici la matală, răspunse nedumeririi gazdei sale.

Pe urmă, cu toate că femeia prinsese sămîntă de vorbă, Huștoiu se duse în sat, să afle amănunte în

159

legătură cu plecarea pe front a batalioanelor de marș.

Circiuma situată în apropierea P.C.-ului era plină de soldați, alții ocupau puținele mese din lemn de brad aproximativ geluit, iar alții stăteau pe vine pe lîngă pereți, cu cîte un țoi de rachiu în mîină. Lumina era moho- rîtă din cauza fumului de tutun gros să-l tai cu cuțitul.

„Tii sfîntulețu' mă-sii, cît sînt eu de amărît, aș bea acum un chil, singur și pe nerăsuflăte”, își vorbi el în gînd ducînd mîna la buzunarul unde păstra cei douăzeci de lei pe care Dochîța îi vîrîse acolo cu de-a sila. Ceru o cinzeacă de rachiu, o bău pe îndelete, ascultînd la ce vorbeau ceilalți, pe urmă părăsi circiuma.

Afară, în stradă, murmură ca pentru sine:

„Sfîntulețu' mă-sii de viață! De ce or fi toate lucrurile pe lumea asta orînduite așa, parcă dinadins cu dosu-n sus?”

Și o porni în jos, pe uliță, descumpănit, pe gînduri. Peste o jumătate de oră se trezi la gară. Peronul mic era pustiu. Un ceferist cu uniformă peticită și chipiu slinos scotea apă de la o fîntînă cu roată. Un stol de hulubi înnegri o clipă cerul și ateriză pe acoperișul magaziei cu rampă de încărcare. Panait Huștoiu se așează pe singura bancă de pe peron. Scoase pachetul de tutun și își răsuci o țigară groasă, mai să n-o încapă foița. După ce o aprinse, începu să fumeze tacticos.

Și iată că tocmai acum apărură pe peron doi dintre cei cărora majorul de la mobilizare le luase ordinele fără să-i repartizeze la vreo companie. Erau veseli, mulțumiți. Unul dintre ei intră în biroul impiegatului de unde reveni după cîteva clipe.

— Ei? întrebă cel care rămăsese pe peron.

— Mai avem de așteptat o oră.

160

— Acu' nu-mi mai pasă! Aștept și două.

— Hai să mîncăm ceva. Mi se făcu foame.

Banca pe care sta Panait Huștoiu era lungă. Veniră să se așeze și ei. Unul îl recunoscuse.

Făcîndu-i din ochi cu înțeleș, întrebă:

— Ei, cît?

— Ce? întrebă nedumerit Panait Huștoiu.

— Cît dăduși majurului?

— Dar tu cît ai dat? îi întoarse Panait Huştoiu întrebarea.

— Opt bătrîne.

— Eu am scăpat mai ieftin! Cu vreo trei mii, îi minţi uitîndu-se la ei cu ură.

— Uite, mă hoţu' dracului, cum ne-a pungăşit! Ne-a cerut cîte opt bătrîne şi nici n-a vrut să audă de, mai puţin.

— Ia mai dă-l în mă-sa de tîlhar! replică celălalt. Acu' mai bine să mîncăm. Dacă vrei să ştii, sînt bucuros că am scăpat numai cu atîta. Sănătos să fiu, şi fac eu banii la loc.

Pe urmă, urcînd pe bancă un cufăr, îl deschise între ei. Cufărul era burduşit cu de-ale mîncării.

Panait Huştoiu se uită pe furiş la ei, cu ură neîmpăcată.

„Tu-le sfîntuleţu' lor! Au dat cîte opt mii de lei majurului de la mobilizare ca să-i facă scăpaţi de front. Opt mii!... Şi eu de cînd n-am mai avut în mîna, deodată, atîta bănăret! Ăştia sînt chiaburi ca de-alde Năstase Cîr-măz!

— Na, trage şi tu o duşcă! îl îndemnă unul oferindu-i sticla golită pe trei sferturi şi vorbind cu gura plină.

— Ba, că nu vă mai rămîne vouă! Şi, ridicîndu-se de pe bancă, părăsi peronul gării. Porni grăbit înapoi, spre sat, ca şi cînd acolo l-ar fi aşteptat cine ştie ce

treabă. Cum ajunsese la cantonament, se lungi pe o laviţă ca să doarmă. Nu se trezi decît a doua zi dimineata. Trecuseră douăzeci şi patru de ore de cînd nu pusese nimic în gură, şi acum îi era o foame cumplită. Vîrî gamela în sacul gol de merinde şi plecă să caute bucătăria. Acolo, îl luă în primire majurul.

— Tu cînd picaşi, bă!

— Ieri, dom' majur.

— Păi dacă picași de ieri de ce mai umbli țivil, bă? Fuga marș de te îmbracă și pe urmă vină să capeți cafea. Gura!

— Lasă-l, dom'majur, că se îmbracă el pe urmă, se amestecă în vorbă bucătarul. Nu vezi că i s-au lungit urechile de foame, săracu'!

— Bine, bă, dacă zici tu! Gura!

Bucătarul îi turnă în gamelă un polonic de *cafea*, iar artelnicul îi zvîrli dintr-o căruță cu coviltir o pîine cli-soasă cu pete de noroi pe ea.

Panait Huștoiu se așează pe prispa casei și începu să mănînce tacticos, așa cum îi era obiceiul.

În timp ce mînca, un sergent aduse vestea:

— Măi fraților, au sosit în gară bou-vagoanele.

Oamenii se posomorîră dintr-odată. Unul, care nici nu apucase să soarbă măcar o dată din gamela cu cafea, auzind vestea, răsturnă lichidul negricios și amar chiar pe treptele ce duceau la „cancelaria” majurului, înjurînd cumplit.

— Dacă au venit vagoanele, înseamnă că azi ne duc, spuse un altul oftînd.

— Astăzi poate nu, dar mîine fără doar și poate, adăugă cel care adusesese vestea.

Plutonierul major, ieșind din „cancelarie”, îi vesti:

— Ascultați aici, măi oameni! Mîine, la orele douăsprezece, toată lumea se prezintă echipată și ferchezuită pentru inspecția lu' dom' maior. Se aude?

162

Gura!

— Cînd ne duceți, dom' majur? întrebă unul.

— Are să vă spună după inspecție dom' maior. Bă, să nu care cumva să lipsești vreunul, că mănînci chibrite. Gura!

Și, grăbit, se înapoie în cancelarie unde îl aștepta o tigaie plină cu carne de porc prăjită, o mămăligă aurie

și o damigeană pîntecoasă adusă de un bogătan pe care îl „aranjase” să nu plece pe front.

Inventar de efecte, cazarmament și armament aflate asupra soldatului Huștoiu Panait, scrise citeț Panait.

Apoi, pe liniile orizontale, trase aproape corect, începu să scrie toată zestrea pe care o primise, de la capelă și veston, pînă la baionetă și pușcă. După ce sfîrși, se înnoptase de aproape o oră. Gazda lui se pregătea de culcare.

— Leliță, vrei matale să-mi faci un mare bine?

— Cum să nu, cum să nu! Dar cu ce-ți pot eu oare fi de folos?

— Mîine pleacă batalioanele. Ne duc pe front, tu-le sfîntulețu' lor de tîlhari. Da' eu nu vreau să mor pentru că așa vrea Antonescu.

Uite, aici în raniță sînt efectele și ce altceva mi-au dat de la magazie. Am trecut totul pe acest inventar. Totul! Ce te rog eu pe matale tare mult: mîine, după ce o porni trenul din gară, să iei efectele și hîrtia asta și să i le duci majurului. Vrei, leliță, să-mi faci binele ăsta? Să n-ai grijă, fără veste n-am să te las, fie că pun sau nu mîna pe mine. Mă gîndesc să mă duc la munte, la tăiat de păduri. Mi-a spus unul în tren unde anume. Cică au mare nevoie de brațe de muncă și de aceea nu-i prea întreabă ce hram poartă pe cei care vin să

163

ceară de lucru. Poate am noroc și mi se pierde urma.

Trei zile a stat ascuns în casă. În a patra, noaptea, a plecat. A călătorit mai întîi cu un mărfar, apoi cu un accelerat pînă la Brașov. În ziua următoare, chiar în gara Sibiu, cu prilejul unei razii militare, au pus mîna pe el. A fost trimis sub pază înapoi, la P. S., iar maiorul, rău și hain, după ce l-a bătut cu cravașa peste obraz, a dat ordin să i se întocmească actele de

trimitere în judecata Curții Marțiale. Era furios și de neînduplecat, mai ales din cauza inventarului:

— Va să zică, așa, mă trădătorule! Nu numai că dezertezi, dar îți mai și bați joc de noi. Ne lași plocon efectele, armamentul, cu inventarul în regulă.

— Nu mi-am bătut joc, păcatele mele, dom' maior! Am socotit că dacă dezertez cu armament și efecte cazone și am nenorocul să mă prindeți, pedeapsa o să fie mai mare.

— Lasă, banditule, că nici așa n-ai să scapi ușor! Cei de la Curtea Marțială nu glumesc.

Plutonierul major cu administrația companiei, după ce l-a înjurat pînă a obosit, i-a spus-o pe șleau:

— Bă, vrei să scapi de Curtea Marțială? Te scap eu. Dai două bătrîne și te-am scăpat. În regulă?

— De unde să iau două mii, dom' majur!

— O mie!

— N-am, dom' majur.

— Atunci ocna te mănîncă, golane. Gura!

L-au trimis cu acte la Curtea Marțială.

Închisoarea Curții Marțiale era plină de arestați. Cu toate că judecau și dimineața și după-amiaza, și cu toate că judecățile erau sumare, unii așteptau cu lunile pînă să le vină rîndul. Panait Huștoiu nu-și închipuise că ar putea fi atît de mulți cei judecați pentru dezertare.

— Sîntem mulți, mă frate-meu! îl informă un caporal artilerist, care de trei săptămîni aștepta să fie judecat. Și fiindcă sîntem mulți — fără să punem la socoteală pe aceia pe care încă n-au izbutit să pună mîna — au înăsprit pedepsele. Să zici mulțam dacă scapi sub cinci ani. Mie, unul, au să-mi dea pe puțin zece.

— Dar de ce să-ți dea atîția? Ce-ai făcut matală, dom' căprar?

Artileristul prinse a rîde, ca și cînd ceea ce făcuse l-ar fi amuzat nespus.

— Eu, măi frate-meu, îs omul dracului! Nu sufăr să dea cineva în mine, nici general de-ar fi, d-apoi un fîrîngău de locotenent. Să vezi cum a fost. Regimentul nostru se imbarcase pentru zonă. Tunuri, chesoane, cai, mă rog, tot calabalîcul. Am muncit o zi și o noapte întreagă. Dimineața eram gata, așteptam numai locomotiva să ne remorcheze. Dar, nu știu cum, i se năzare comandantului bateriei că așezasem în vagon două tunuri prea aproape unul de altul și numai pentru atîta lucru începe să mă înjure. Locotenentul era un ăla mărunț și sfrijit să-l dobori dintr-un scuipat. Dar rău, cum nu-i găseai pereche în nici o altă baterie. Și la noi în regiment se adunaseră, nu știu cum, ăi mai cîinoși ofițeri activi din cîți există în armată.

„Lasă, dom' locotenent — am căutat eu să-l potolesc — nu se prăpădesc tunurile numai dintr-atîta.” „Ce spui, mă?” urlă locotenentul sărind în vagon după mine. „Spun și eu, ce-am auzit, dom' locotenent”. „Așa vorbește, mă, un comandant de tun?” Și îmi arde o palmă, de am văzut stele verzi. Cît era el de pirpiriu, avea o palmă grea ca de plumb. Atunci, măi frate-meu, n-am mai putut răbda. I-am cîrpit un dos de labă, de-a zburat din vagon cu capul în jos.

Cum am dat, cum m-am răcorit. Și dacă m-am răcorit, mi s-a limpezit și mintea. Mi-am dat seama ce mă

așteaptă. N-am mai stat mult pe gînduri. Am sărit din vagon și, pînă să se dezmeticească locotenentul, eu mă și ascunsesem în păpușoi de dincolo de linii. Și m-am tot dus prin păpușoi, pînă mi-au pierdut de urmă. Să nu crezi cumva că-mi părea rău de ceea ce făcusem. Da' de unde! Dimpotrivă, zău așa! Și nu că mă răcorisem, ci pentru că îmi dam seama că acu', măcar pentru un timp, scăpasem de front.

Din ziua aceea, timp de un an, am izbutit să mă ascund. Pînă la urmă însă tot au pus mîna pe mine. Dar nu-i nimic. Să-mi dea! Pe urmă, om mai vedea.

Pe Panait Huștoiu nu l-au condamnat la cinci, așa cum crezuse artileristul, ci la opt ani închisoare, începînd cu Văcărești și sfîrșind cu cea din Aiud, Panait Huștoiu trecu prin toate închisorile. Pretutindeni întîlni comuniști. Dar mai ales la Caransebeș avu prilej să-i cunoască mai îndeaproape. Pe cîtiva îi întîlnise și la închisoarea Curții Marțiale. Se mirase atunci cît sînt de tineri și mai ales se minunase că niște muncitori necăjiți se încumetau să pornească războiul contra „ăloră de aveau în mînă pîinea și cuțitul”. Pe urmă, cînd a aflat că, la judecată, *galonații* de la Curtea Marțială i-au condamnat la ani grei de temniță și-a zis:

„Dacă le-au dat atîția ani de pușcărie, înseamnă că boierii se tem de ei. Dar cum se face că dumnealor, care au puterea să taie și să spînzure, au frică de niște ama- rîți de ciocănari? Asta nu pot înțelege și trebuie musai să mă dumiresc”.

Începu prin a-i observa cu multă atenție, străduindu-se să găsească singur răspuns la întrebarea care îl frămînta. Pe măsură ce izbutea să-i cunoască mai bine, se convingea din ce în ce mai mult că, într-adevăr, boierilor le era frică de comuniști. De ce însă trebuiau neapărat să se teamă de ei, nu-și putea

166

explica, așa cum nu-și putea explica nici în ce consta curajul cu care aceștia înfruntau, neînfricați, pe cei mari.

Răspuns la aceste întrebări avea să capete abia la închisoarea Caransebeș, de la comunistul Stamate Bunea.

La închisoarea din Caransebeș Panait Huștoiu fu repartizat să lucreze la atelierul de lustruit mobilă.

Tot acolo fusese dat să muncească și Stamate Bunea, un tânăr de vreo douăzeci și trei de ani care șchiopăta de piciorul stîng. Panait Huștoiu îl crezu invalid de război. Abia mai tîrziu avea să afle că, de fapt, infirmitatea se datora schingiuirilor pe care le îndurase în beciurile Siguranței.

Încă din primele zile, Stamate Bunea îi arată multă bunăvoință. Îl ajută să deprindă meseria, în aparență simplă, dar care cerea migală și răbdare. Pe atunci era o fire tare sfioasă. Dar bunăvoința pe care i-o arăta politicul făcu să-și învingă slăbiciunea și să ceară acestuia răspunsuri la întrebările care îl frământau.

— Nu te superi matală dacă am să te întreb ceva?

— De ce să mă supăr? Întreabă și, dacă m-oi pricepe, ți-oi răspunde.

— Știi, domnule, de cîtva timp mă tot întreb ceva și nu izbutesc să mă dumiresc în legătură cu alde dumneavoastră comuniști.

— Așa!... Și asupra cărui lucru nu izbutești să te dumirești?

— Dumneata, pînă a nu fi închis, ce meserie aveai?

— Lucram la atelierele Grivița. Sînt cazangiu.

— Ciocănar, va să zică!

— Ciocănar.

— Eu sînt plugar. Va să zică, nici dumneata și nici eu nu sîntem dintre cei poftiți de boieri la masa cu

167

bucate multe. Dar dacă așa stau lucrurile, atunci de ce nu sînt și eu în stare să mă iau de piept cu ei pentru dreptate, așa cum ai făcut dumneata? De ce dumneata și cei de-o seamă cu dumneata aveți curaj și eu nu? Iaca ce te-aș ruga să mă lămurești. Și apoi te-aș ruga să-mi mai spui de ce domnii ăia mari se tem atîta de voi? Sînteți pesemne mai puternici decît ei. Dar unde-i, în ce vă stă puterea?

Stamate Bunea a zîmbit întîi, apoi a început să-i explice. În ziua aceea, foarte general și numai atît cît a crezut că Panait Huștoiu este în stare să înțeleagă; pe urmă, în zilele următoare, din ce în ce mai mult, dar totdeauna pe măsura priceperii lui.

După o lună aproape, într-o zi, Panait Huștoiu exclamă plin de bucurie și uimită încîntare:

— Uite-te, domnule, cum se leagă toate, ca mărgelile pe o ață! Vezi dumneata, eu de multe ori m-am întrebat de ce o fi lumea asta așa, cu dosul în sus parcă, dar nu m-am putut dumiri. Păi dacă așa stau lucrurile, atunci sînt și eu comunist, zău așa!

Noaptea, tot gîndindu-se la cele ce-i spusese Stamate Bunea, își aminti de invalidul Costea Negrilă de la ei din sat, și de cele ce se zvoneau în legătură cu acesta.

„Să știi că prin spitale pe unde o fi zăcut luni de zile, Costea a cunoscut comuniști, și s-a dat de partea lor”.

Pe frontul din Moldova pentru armata germană și pentru trupele române lucrurile mergeau din zi în zi mai prost, din zi în zi pierderile în material de război și în efective erau mai mari. Nevoia de oameni era așa de acută, încît începură să fie scoși și trimiși în linia întîi pînă și cei din închisori. Nu trecea săptămînă fără ca, la apel, gardianul șef să nu întrebe:

— Mă, care mai vrei să te reabilitezi? Care vrei,

mă, să intri în rîndul oamenilor?

Se înscriau mereu alții, delincvenți de drept comun, criminali, hoți, delapidatori, drojdia societății. Mai întîi erau expediați la centrul de instrucție, special amenajat, la Sărata. De acolo, după o instruire sumară, erau trimiși pe front și încadrați în așa-numitele „batalioane de sacrificiu”. Unele dintre ele luptau direct sub comanda hitleristă care le utiliza

acolo unde era situația mai grea și primejdia mai mare. De aceea, erau repede exterminate. Dar asta nu avea importanță, fiindcă de la Sărata porneau spre front alte și alte batalioane, iar din închisori spre acest centru de instrucție mereu alți pușcăriași, mereu alte epave omenești.

Pe Panait Huștoiu care între timp fusese transferat de la închisoarea din Caransebeș la cea din Aiud îl întrebaseră de mai multe ori dacă nu vrea să se reabiliteze.

— Nu, dom' gardian șef!

— De ce, mă? Ia gîndește-te! Iei parte la un atac, faci acolo o bravură, și gata reabilitarea. Cică, dacă distrugi un tanc, te decorează și-ți dă pe deasupra și conced o lună de zile. Ce, e rău? Te duci și tu acasă, îți vezi femeia... Nu-i mai bine decît să zaci aici, în pușcărie? Sau ți-o fi frică de moarte? Păi ce, parcă toți care merg pe front mor? Dacă n-ai zile, crezi că aici ești mai ferit? Te apucă o pîtecariță sau mai știu eu ce altă boală, și gata!

— Nu, dom' gardian șef, nu-mi trebuie mie reabilitare de asta. Pe mine chiar dacă m-ați ține și aici nu opt, ci optsprezece ani sau chiar toată viața, pe front tot nu mă duc de bună voie.

— Așa, mă?

— Așa, dom' gardian șef!

— Și de ce, mă?

— Că nu-s vită, dom' gardian șef, să mă las mînat la moarte din spate. Asta-i războiul boierilor! Da' ei stau aici în țară, departe de foc, și ne trimit pe noi ăștia proștii, ăștia mulții, să murim pentru ei.

— Ce spui, mă! Și fiindcă ești deștept nevoie mare, de-aia ți-e mai la îndemînă să stai în pușcărie?

— Păi, da! Cei deștepți spun: mai bine la pușcărie decît pe front. Fiindcă ei mai știu și ce are să se întîmple mîine.

— Cine sînt ăia, mă?

— Lasă că-i cunoști matale, dom' gardian șef.

— Comuniștii, mă?

— (!)

— Atunci ia să te vîr o săptămînă la „neagra”, să vedem dacă și după aceea tot așa ai să gîndești...

În drum spre punctul de comandă al batalionului locotenentul se abătu pe la postul de prim-ajutor ca să-l panseze pe rănit. Panait Huștoiu, deși pierduse mult sînge, după ce fusese pansat, putu să meargă pe propriile sale picioare. De la punctul de comandă al batalionului fu expedit în sat, unde se afla comanda regimentului, iar de acolo, cu un „Horsch” trimis de Biroul 2, la divizie.

Informat de comandantul regimentului, șeful Biroului 2 ținea să-l interogheze personal pe „dezertor”. Și socotea că este de datoria sa s-o facă, deoarece considera că ceea ce se întîmplase nu era o simplă tentativă de dezertare, ci o adevărată rebeliune: patru oameni din aceeași grupă fugiseră cu toții deodată, după ce, în prealabil, încercaseră să-l omoare pe ajutorul comandantului lor de grupă. Unul dintre ei era recidivist, scos din închisoare și trimis pe front

170

pentru reabilitare. Cazul trebuia cercetat îndeaproape, cu multă atenție. Nădăjduia că, interogînd pe „dezertorul recidivist”, va putea da de firul vreunui nucleu comunist, care — era convins de aceasta — activa printre ostașii din linia întîi.

Șeful Biroului 2, ofițer de carieră cu gradul de maior, prin însăși funcția pe care o îndeplinea, cunoștea cel mai bine cît de catastrofal de scăzut era moralul

trupelor de pe front. Sintezele informative primite de la unități — pe care le citea personal și le adnota — erau mai mult decât grăitoare. În fiecare noapte cazuri de dezertare, manifestări mai mult sau mai puțin fățișe de indisciplină, comentarii, păreri îndrăznețe, exprimate pe față în legătură cu apropiata prăbușire a frontului, iluzii mai mult sau mai puțin străvezii în legătură cu „soarta boierilor” după înfrângere. Rapoartele mai aminteau de interesul cu care erau ascultate cuvântările ostașilor și ofițerilor români, prizonieri la sovietici, difuzate prin megafoanele instalate în primele linii.

Maiorul le citea cu mare atenție absolut pe toate, sublinia pasajele mai importante și pe urmă, pe baza lor, informa, în scris, mai departe. Ca urmare a acestor sinteze, și ale altora asemănătoare — asemănătoare fiindcă „moralul” era același de la un capăt la celălalt al frontului — porneau, zilnic aproape, tocmai de la Marele Cartier, ordine și circulări care preconizau cele mai năstrușnice măsuri în scopul „întăririi disciplinei și ridicării moralului trupelor”. La rîndul său, maiorul convoca ofițerii cu informațiile de la unități, le transmitea în copie dispozițiile primite de sus și le ținea apoi cîte un mic discurs, ca încheiere. Dar, cu fiecare zi care trecea, se convingea mai mult de totala lipsă de eficacitate a ordinelor primite și transmise de el mai departe, în

171

jos, de micile sale discursuri patriotarde în care de mult încetase să mai creadă.

În sinea sa, adesea se trezea spunîndu-și:

„Degeaba! Totul este pierdut. Frontul se prăbușește. Nimic nu ne mai poate salva”.

Și, spunîndu-și aceasta, nu-și dădea seama că nici „moralul” său nu era mai ridicat decât al ostașilor pe care voia să-i stimuleze prin măsurile preconizate de

Marele Cartier. Aceste măsuri recomandau, printre altele, sancționarea prin împușcare a tuturor acelor care se fac vinovați de abateri de la disciplină sau a acelor care colportează zvonuri menite să submineze moralul trupei...

— Dragi nu știu dacă îmi sînt. Dar nici să-i urăsc nu am de ce.

— Ce-ai spus, mă?

— Am spus ce m-am priceput.

Și, într-o oarecare măsură, înspăimîntat de ceea ce rostise, își plecă privirea.

Maiorul nu-și ieși din fire. Răspunsul curajos al mîrlanului îi aminti de unele pasaje din sintezele pe care le primea de la unități: «...în sufletul ostașilor s-a născut anarhia, care poate să ajungă la revoluție într-un timp nu prea îndepărtat...» «...Din cele ce discutau ostașii între ei se desprinde impresia că trupa nu mai vrea să lupte. Se pare că, în cazul unei ofensive sovietice, ei sînt hotărîți să părăsească pozițiile...» «...Sub impresia evenimentelor și a propagandei, ostașii nu înțeleg și nu vor să înțeleagă rostul războiului».

Maiorul clipi des și își trecu de cîteva ori palma peste frunte. Destul!... Ce rost avea să-și amintească acum ce relatau în sintezele lor ofițerii cu informațiile! Ca să-și dea seama de adevăratul „moral” al trupelor nu avea decît să asculte pe dezertorul din fața sa.

172

— Tu ai mai fost o dată condamnat pentru dezertare, așa-i?

— Așa-i, dom' maior!

— Cîți ani ți-au dat?

— Opt!

— Opt? Puțin! Ar fi trebuit să te împuște. Cu ce minciuni le-ai împuiat capul? Ce le-ai spus? Hai, mă, la comuniști, că ne așteaptă cu bucatele pe masă?

— Își puseseră ei mai de mult în minte să treacă dincolo, dom' maior. Așteptau numai prilejul.

— De ce minți, mă? Tu i-ai momit. Spune drept!...

— Spun drept. De mult așteptau ei un prilej. Dar cu un comandant de grupă ca păcătosul de Zdrelea, nu era o treabă tocmai ușoară. Cîinele toată noaptea nu doarme, și stă cu ochii pe oameni. De aceea oamenii se temeau să încerce. Dumneavoastră gîndiți că oamenii au rămas tot așa proști. Da' de unde! S-au deșteptat ei. Adicătelea, parcă dumneavoastră nu știți!

Ultimele cuvinte îl făcură pe maior să tresară: Adicătelea parcă dumneavoastră nu știți!...

„Al dracului mîrlan. Își dă oare seama ce mare adevăr a rostit? Poate nu-i chiar atît de prost pe cît mi-am închipuit”.

Apoi, cu voce tare:

— Mă, tu vorbești, de parcă ai fi... comunist.

— Sînt!

— Ești? Atunci se schimbă socoteala, se bucură maiorul, dintr-o dată înviorat, gîndindu-se la perspectiva care îl aștepta în cazul în care izbutea să dea de firul vreunui nucleu comunist. Va să zică, așa. Ești comunist!... În afară de tine, mai sînt mulți în regimentul vostru? Dacă îmi spui numele tuturor, îți făgăduiesc, omule, că te scap de plutonul de execuție.

— Păi de unde să-i știu eu, dom' maior? răspunse

173

Panait Huștoiu, care nu înțelegea ce anume voia să afle maiorul de la el.

— Bine... Bine... Să zicem că nu-i știi pe toți. Atunci, spune-mi cu cine ții tu legătura. De la cine primeai ordine, cui le transmiteai mai departe. Că doar n-oi fi pre- tinzînd că ai lucrat de unul singur.

Abia acum înțelese ce ticăloșie i se cerea.

— Stați, dom' maior, că m-ați înțeles greșit. Eu v-am spus că sînt comunist, fiindcă simțesc ca un comunist. Dacă vreți să aflați de la mine pe comuniștii cei adevărați, cîți or fi fiind în regimentul nostru, apoi nu-i știu.

— Va să zică, tu nu ești comunist de-adevăratelea.

— Nu sînt!

— Tu... numai simțеști ca un comunist, hai?

— Da! Eu numai simțesc!... Parcă numai eu!

Maiorul se simți dintr-odată obosit, neputincios. Ce rost avea să-și mai piardă timpul. Ce putea să afle mai mult decît aflase? Nimic!...

...El doar simțеște! în naivitatea lui, mîrlanul, fără să-și dea seama, a caracterizat situația de fapt: ideile comuniste au contaminat masa ostașilor. Sînt mulți aceia care au început să simțеască aidoma comuniștilor. „Și partea gravă nu constă în faptul că am pierdut, fără doar și poate, războiul. Partea cea mai gravă constă în aceea că vom pierde și altceva, mult mai important decît războiul, din cauză că ăștia — gloata — au început să simtă ca și comuniștii”.

Își trecu palma peste frunte, apoi zbieră ca un bezmetic:

— Planton!

— Ordonăți, dom' maior!

— Luați-l de aici! Să-l ducă escorta la domnul colonel pretor.

174

Ancheta și întocmirea dosarului cu care Panait Huș- toiu urma să fie înaintat Curții Marțiale durară patru zile. Antonescu, printr-un ordin special, împuternici comandantii de divizii să judece pe loc și să sancționeze chiar cu pedeapsa capitală — prin împușcare — toate cazurile de indisciplină semnalate la unitățile în subordine, fără ca cei vinovați să mai fie deferiți Curții Marțiale.

Condamnarea la moarte a lui Panait Huștoiu fu prima sentință de acest fel pe care o semnă comandantul diviziei. În executarea ei imediată însă, colonelul pretor întâmpină dificultăți, și iată din ce cauză: Timp de cinci zile — atît durase ancheta și procesul — anchetatorii și judecătorii improvizați nu se sinchisiseră că dezertorul are pîntecul străpuns de glonte de un automat. Din acest motiv, rana — neîngrijită — făcuse puroi și exista primejdia unei infecții generale. În stare gravă, Panait Huștoiu fu internat, provizoriu, la infirmerie. Sentința neputînd fi adusă la îndeplinire, colonelul pretor, ca să iasă din încurcătura în care se găsea, relată în scris generalului cele întîmplate. Pe raportul acestuia comandantul diviziei puse următoarea rezoluție: La spital! Va fi împușcat după ce se va vindeca. Execuția să aibă loc în prezența delegațiilor de la toate unitățile diviziei. Să le fie de învățătură!

Deoarece Panait Huștoiu se afla în stare gravă, fu evacuat la un spital din interior. Sarcina de a-l păzi fu încredințată soldatului Chibrit Ion, un rezervist trecut de patruzeci de ani.

La plecare, comandantul companiei de poliție îi spuse:

— Mă Chibrit, răspunzi de deținut cu capul. Dacă îți fuge cumva, după ce doctorii de la spital au să-l pună pe picioare, te sfătuiesc, măi omule, că ai face

175

mai bine să te spînzuri decît să te prezinți în fața mea. Ai băgat în cap, mă?

— Am băgat dom' căpitan.

Panait Huștoiu fu operat de doctorul Spătaru, poreclit „doctorul Ham-Ham”.

Convins că mîrlanul nu avea să scape cu viață, i-o spusese fără menajamente.

— Bă, operația a reușit, dar să știi că ai să te cureți. Ai să te cureți, bă! Auzi?

Nutrind un dispreț suveran față de aceia pe care trebuia să-i opereze — deși medic, nu vedea în răniți oamenii, suferința omenească, ci doar țărănoii în haine militare — avea un motiv în plus să nu-l menajeze pe Panait Huștoiu, fusese doar adus la spital escortat de o santinelă.

— Ce-i cu ăsta, bă? Ce-a făcut? Întrebases curios pe Chibrit.

— Ce să facă, dom' maior! A vrut să treacă dincolo. L-au prins când se afla între linii și au tras în el. Pe urmă, așa rănit, l-au trimis la divizie să-l judece.

— Așa, va să zică!

— Chiar așa, dom' maior! Apoi, după o pauză, cu vădită stînjeneală: Oare are să se vindece, dom' maior?

— Se vindecă, pe dracu! Moare, bă!

— Mai bine de el, săracu!

— De ce, bă?

— Păi dacă se face bine îl execută, dom' maior!

— Ce spui, bă?

— Spun că după ce se vindecă, au să-l împuște. Fiindcă la judecată a fost condamnat la moarte prin împușcare.

— Și de ce nu l-au împușcat, bă, imediat? De ce l-

176

au mai trimis aici? Că pe picioare, la nevoie și acum încă mai poate merge.

— Păi zicea dom' căpitan ăl de mi l-a dat sub escortă, că a ordonat dom' general să fie împușcat numai după ce l-oți vindeca alde dumneavoastră.

— Cum, bă, l-au trimis aici să-l vindec, ca pe urmă să-l împuște?

— Chiar așa, dom' maior! Ei, dar parcă dumneavoastră nu știți ce fel de câini de oameni sînt ăia de ne judecă pe noi, leaturile!...

Dar, imediat, speriat de ceea ce spusese, începu să tușească absolut fără motiv, privind cu neliniște la doctor.

Acesta însă nu acordă nici un fel de importanță celor spuse de soldat. Ceea ce aflate în legătură cu mîrlanul pe care îl operase îl amuza teribil. Izbucnind în rîs, făcu următoarea reflecție pe care însă soldatul n-o pricepu:

— Cîtă fantezie și la generalul acela!

Se înnoptase aproape de tot. Peste oraș se așternuse liniștea. Arar se auzea motorul vreunui camion sau răpăitul vreunei puști mitraliere. Mult mai des, și la intervale regulate, se auzeau exploziile aruncătoarelor cu care hitleriștii trăgeau din Pavilion. Pe străzi nici țipenie de om. Locuitorii orașului, strînși în jurul aparatelor de radio, ascultau veștile pe care le transmiteau crainicii.

În camera de gardă a spitalului, sora Cornelia, infirmiera șefă, își trăsese un scaun în dreptul ferestrei deschise și privea afară, înspre capătul celălalt al aleii, pe unde dispăruse, condus de către cei doi ofițeri hitleriști, doctorul Poenaru. Camera de gardă a spitalului se afla într-o clădire anexă, puțin mai departe de pavilionul principal. Acolo mai erau

instalate birourile administrației, „salonul 5”, al convalescenților pe punctul de a părăsi spitalul, iar la subsol, bucătăria.

Trecuseră două ore de cînd ofițerii hitleriști îl ridicaseră pe doctorul Poenaru, șeful spitalului, și acesta încă nu se înapoiase. Din acest motiv, sora Cornelia era neliniștită și îi era teamă. Teamă că nu avea să-l mai vadă niciodată.

„Bestiile ar fi în stare să-l împuște!” își spuse, continuând să supravegheze aleea pe care se putea ajunge la Pavilion.

Și cum stătea pîndind aleea, auzi deodată pași înapoia sa.

— Cine este? întrebă fără să se întoarcă.

— Eu, soră Cornelia! răspunse cel întrebat.

Era Panait Huștoiu, căruia mulți dintre cei care făceau parte din personalul spitalului îi spuneau *deținutul*.

— Ce vrei, Panaite?

Panait Huștoiu nu răspunse imediat. Veni lîngă ea și se așează cu grijă pe un colț al unei mese, pe care se aflau niște cutii cu eprubete de mărimi diferite.

— Ai grijă să nu spargi vreuna! îi atrase atenția infirmiera șefă, privindu-l cu coada ochiului.

— Nu sparg!... Am eu grijă, soră Cornelia.

Cîteva minute nu mai vorbi nici unul dintre ei. Între timp se întunecase de-a binelea.

— Soră Cornelia!

— Ce vrei?

— Nu e bine!

— Ce nu e bine?

— Nu e bine că nu s-a întors încă domnu' colonel. Zău că nu e bine. Mie, unul...

— Ei? se prefăcu ea nepăsătoare.

178

— Mi-e teamă!

— Ei, lasă că nu are să i se întîmple nimic.

Cuvintele, rostite fără convingere, fură urmate de un oftat pe care nu și-l putuse stăpîni.

— Soră Cornelia, mie mi-e teamă nu numai pentru viața domnului colonel: mie mi-e teamă pentru spital, pentru răniți. Situația e afurisită de tot, soră Cornelia.

— Ce tot bîigui acolo...

Panait Huștoiu se așează mai bine pe masă și eprubetele zăngăniră alarmate.

— Ai să le spargi!

— Dacă am spus că nu le sparg, gata! Eu cînd spun o vorbă e sfîntă. Soră Cornelia, matale știi că hitleriștii au pus santinele?

— Știu! Au pus la sala cazanelor. La acelea te referi?

— La ele, soră Cornelia.

— Și fiindcă au pus acolo santinele ți-e teamă?

— Dar știi matale de ce fac ei de pază acolo?

— Naiba să-i ia! Și-or fi făcut vreun depozit. Nu vezi ce turbați sînt? În loc să se predea, se încăpățînează să opună rezistență. Ce-or mai fi sperînd, nu știu. Mîine dimineată, cel mai tîrziu, ai noștri sigur au să termine cu ei.

— Soră Cornelia, eu știu de ce au pus pază.

— Știi?

— Știu, zău că știu! Păzesc, fiindcă au minat spitalul, soră Cornelia!

— Ce spui!

Dacă nu ar fi fost întuneric, Panait Huștoiu s-ar fi mirat cît de palidă devenise dintr-odată sora Cornelia.

— Spun ce am văzut, soră Cornelia. I-am văzut cărînd la subsol lăzi cu trotil, atîtea cîte sînt de ajuns ca din toată mîndrețea asta de spital să nu mai rămînă

179

piatră peste piatră.

— Bine, dar cum pot fi în stare de o asemenea crimă? Spitalul e plin de răniți, se revoltă infirmiera, deși văzuse, dar mai ales auzise destule în legătură cu bestialitățile comise de hitleriști.

— Asta-i bună! Păi, ce! Aștia-s ostași? Aștia-s uci-gași! Mai rău ți-ar părea matale să îneci un mîț decît lor să arunce în aer un spital plin cu răniți. Fiarele

astea nici pe prunci nu-i cruță. Vorba este: ce facem acum? Stăm așa, cu mâinile în sân, și așteptăm să zburăm cu toții la sfîntulețu'? Nu se poate!

Sora Cornelia se ridică.

— Mă duc să-l vestesc pe doctorul Spătaru.

— Mai stai un pic, soră Cornelia. Parcă ce poate să facă în treaba asta dumnealui. E tînăr, repezit și, dacă îi spui, teamă mi-e să nu facă vreo boacăna. Atunci s-ar putea să fie și mai rău de noi toți.

— Bine, dar chiar tu ai spus că trebuie să facem ceva.

— De bună seamă. Dar, să știi, soră Cornelia, că de cînd am prins de veste ce-au pus la cale hitleristii, mă gîndesc și mă tot gîndesc... Căci nu se poate să nu eziste un mijloc să salvăm spitalul și viața răniților. Nu se poate și pace! Dar pînă acuma, oricît mi-am frămîntat mintea...

— Pînă ai să găsești tu, măi omule, teamă mi-e că sărim cu toții în aer.

— Am să găsesc, soră Cornelia!... Am să găsesc! Că de-aia e omul fain, soră Cornelia: că are minte, că poate să se gîndească. Și dacă se gîndește, pînă la urmă nu se poate să nu găsească o cale de scăpare, fie impasul ori- cît de al naibii.

— Spune-mi! Nu cumva ai și dat sfoară în țară? Atîta ar mai lipsi, să intre răniții în panică...

— Cum poți să crezi despre mine una ca asta, soră

180

Cornelia! o mustră Panait Huștoiu. Păi, eu cînd am aflat ce au pus tîlharii la cale, imediat m-am gîndit la cei din salonul 5. Adică m-am gîndit la toți, dar, mai ales, la cei de acolo, sărmanii. N-au ei suferința lor? Și încă ce suferință! Parcă va scăpa vreunul necalicit? Ce crezi că ar gîndi în neputința lor? Ar gîndi că, decît să zboare în aer, mai bine caliciți, dar în viață. De-aia, soră Cornelia, am tăcut mîlc, de-aia n-am spus

nimănuî nimic, nici lu' domnu' doctor și nici celorlalte surori. Am venit la matală. Dinadins!

Sora Cornelia îl căută cu privirea prin întuneric.

— Și de ce tocmai la mine?

— De ce? Păi tocmai asta-i! De ce la matală? Fiindcă matală ești altfel. Matală semeni cu domnu' colonel. Unde pui matală mîna, pune Dumnezeu mila! Și apoi, nu știu cum și ce, dar atunci cînd spui o vorbă cuiva, îl unge la inimă. Oare cum te vei fi pricepînd așa, soră Cornelia, ca numai cu o vorbă să alini suferința omului și să-l faci ca, în pragul morții de s-ar afla, să creadă că mai are multe zile de trăit?

— Ia ascultă, Panaite! Acum de-astea îți arde ție? De măguleli?

— Crezi că eu vorbesc așa, cumva ca să te complimentez, soră Cornelia? Nici prin gînd să nu-ți treacă. Și nici să nu crezi că mi se potrivește proverbul: „Țara piere și baba se piaptănă”. Eu stau de vorbă cu matală, dar totodată mă și gîndesc la ce ne doare pe amîndoi: la spital, la oameni. Și dacă mă gîndesc, pînă la urmă găsesc eu ac de cojocul hitleriștilor. Cu sprijinul matală, soră Cornelia, sigur am să găsesc.

— Cu sprijinul meu! se miră sora Cornelia. Bine ar fi, dar zău că nu văd cum.

— Soră Cornelia, ții minte în ce hal eram cînd m-au adus aici?

— Țin! Cum să nu țin minte!

181

Și sora Cornelia zîmbi trist prin întuneric.

— Rana făcuse puroi, și în față, și în burtă, și în spate, pe unde ieșise glonte. Domnul doctor Ham-Ham mi-a zis: „Bă, te cureți, bă!”

— Domnul doctor Spătaru, îl corectă infirmiera.

— Ba domnul doctor Ham-Ham. Eu altfel nu-i pot zice. Cînd vorbește, tot timpul se răstește. Și cînd se răstește parcă latră: ham-ham! Se cunoaște că-i viță

de boier și că nu-i place să ne repare pe noi, mocofanii. Ei, dar să vedem pe unde are să scoată cămașa de-acu încolo.

Și cum îți spuneam, domnu' doctor Ham-Ham zicea că mă curăț. Dar matale, soră Cornelia, când m-au dus după operație, în salon, mi-ai zis: „Tu, măi băiete, să nu te pierzi cu firea, că scapi!” Soră Cornelia, ai știut, într-adevăr, că am să scap?

— Dacă ai fi văzut măcar un sfert din cazurile pe care le-am văzut eu, ai înțelege că niciodată nu poți ști, cu siguranță, cine scapă și cine nu. Am văzut murind pe unii care, în mod normal, ar fi trebuit să trăiască, în timp ce alții, cu desăvârșire pierduți, lecuindu-se. Ce pot să spun în legătură cu treaba asta este că scapă cei care nu se dau bătuți în lupta cu moartea.

Și apoi, chiar atunci când îmi dau seama că cineva sigur va muri, de ce să răpesc omului nădejdea? E mare lucru nădejdea, Panaite!...

— Va să zică, soră Cornelia, mie mi-ai spus că am să trăiesc, numai așa, ca să nu-mi răpești nădejdea?

— Cred că da, Panaite!

— Dar știai, soră Cornelia, că, dacă mă fac bine, au să mă execute?

— Nu! Am aflat pe urmă.

— Așa am presupus și eu atunci. Ei, dar nu știi cum mi-ai spus că n-am să mor.

— Cum?

— Ai spus-o ca și când mi-ai fi dat poruncă, nu care cumva să mă dau bătut, ci musai să trăiesc. Și eu nu m-am dat bătut. Știi de ce? Ca să nu te fac pe matale de rușine față de răniții ceilalți, că una spui și alta se întâmplă. M-am luptat cu moartea, și atunci, urîcioasă, văzînd că nu mă poate răzbi, mi-a întors spatele.

Eu, soră Cornelia, asta n-am uitat-o și n-am s-o uit nici de acum încolo, cîte zile mi-or mai fi date să trăiesc. De aceea am venit acum la matale. Mi-am zis: poate că sora Cornelia o să-i păcălească pe hitleriștii care păzesc sala cazanelor.

Pe urmă, imediat, bătîndu-se cu palma peste frunte:

— Asta-i! Iaca, vezi ce-am găsit? Acuma știu ce avem de făcut. Trebuie neapărat să-i păcălim. Altfel, nu e chip. Ei sînt înarmați cu automate, pe cînd noi nici măcar o pușcă nu avem. Cel puțin dacă ar fi fost aici escorta mea, alde Chibrit. Am fi avut măcar o armă.

— Într-adevăr, unde ți-e umbra, Panaite? De vreo două zile nu l-am mai văzut.

— Și-a luat tălpășița, soră Cornelia. Cînd a auzit la radio că am întors armele contra hitleriștilor, a venit la mine și mi-a spus: „Panaite, acu' nu mai are rost să te păzesc. Gata! S-a dus dracului șandramaua. De acu' tu ai să poți să le ceri socoteală ălor de-au hotărît să te ezece. Eu, măi băiete, mă întorc la unitate. Dar, mai întîi, vreau să dau o raită pe acasă să-i văd pe ai mei. Iaca la sînta Maria s-a împlinit anul de cînd nu i-am văzut”.

...Și s-a dus ca din pușcă!

— Ce te-a mai păzit!

— Ca o umbră, cum ai zis matale, soră Cornelia.

Să- racu'! Se temea că, dacă fug, ocna îl mănîncă. Ai băgat de seamă? Cînd mă păzea Chibrit, domnu' doctor Ham- Ham în fiecare noapte trimitea om să-l înlocuiască. Dar de cînd umbra mea și-a luat tălpășița, n-a mai trimis pe nimeni. Ehei, și-a dat și el seama că acu' nu mai este ca înainte.

Tot cam la zece minute se auzea prin aer filfiitura caracteristică, apoi răbufnea explozia proiectilului, ca un fel de grohăit asurzitor. Schijele mușcau pereții, transformau în cioburi sticla ferestrelor, scrijeleau pietrele caldarîmului. De ce se încăpățîneau hitleriștii să țină tocmai strada aceea sub tirul aruncătoarelor de mine — cu toate trei la număr — din punct de vedere tactic era inexplicabil. Pur și simplu risipeau muniția de pomană. Chiar și în cazul în care românii ar fi atacat pe neașteptate, ca să-i scoată din bîrlog, nu de pe strada aceea îi amenința pe hitleriști pericolul cel mai mare. Părea mult mai probabil că, intrați în panică, trăgeau cu aruncătoarele pentru a crea impresia că dispun de o putere de foc mult mai mare decît aceea pe care o aveau în realitate.

Dimineața — dimineața zilei de 24 august a anului 1944 — un detașament hitlerist format din gărzile și formațiunile de serviciu aflate în oraș și în împrejurimi încercaseră să-și croiască drum spre port. Intenția comandantului hitlerist al detașamentului fusese clară: să-și treacă oamenii dincolo, în Bulgaria, folosind ambarcațiunile aflate în port.

Împotriva detașamentului fusese trimisă o companie de infanterie și cîteva grupe de muncitori înarmați din formațiunea patriotică de luptă, cu misiunea precisă de a împiedica pătrunderea în port a detașamentului și de a-l captura sau lichida.

184

Evitînd lupta deschisă și retrăgîndu-se pe străzi periferice, hitleriștii, avînd tot timpul compania de infanterie în spate, izbutiseră să coboare în port pe strada numită Vadul Grădinii. Dar încă de pe cînd detașamentul se afla în partea cealaltă a orașului, comunistul Călin Crăiuț, comandantul grupului înarmat de muncitori care, împreună cu grănicerii din corpul de gardă, avea misiunea să asigure securitatea

portului, luase unele măsuri ce se dovediră, o oră mai târziu, deosebit de utile. Așa, de pildă, căpitanii vapoarelor și mecanicii remorcherelor primiră ordin să scoată vasele din rada portului, iar șleparii, să ridice ancorele și să lase șlepurile la vale, în voia curentului, pînă la mila 173. La fel trebuiră să procedeze și barcagiii.

După aproape o oră, de-a lungul cheiului nu mai exista o singură ambarcație care ar fi putut fi folosită de hitleriști în cazul în care ar fi izbutit să pătrundă în port.

Abia după aceea Călin Crăiuț se dusesese să preia comanda grupului de elevatoriști și docheri înarmați care, între timp, se alăturaseră grănicerilor. Dar nu după mult timp își făcuseră apariția și primele grupe de hitleriști. Românii îi lăsaseră să se apropie și abia după aceea deschiseseră focul.

Prinsă între ciocan și nicovală, pentru moment coloana fusese nevoită să se oprească. Se auzise însă imediat o comandă guturală și detașamentul se puse din nou în mișcare. Scurt timp după aceea, fiind superiori atît numericeste cît și în armament, hitleriștii izbutiseră să ocupe căpitănia și să se reverse pe chei. Dar grănicerii și muncitorii nu se dăduseră bătăuți. Ascunși în vagoanele de marfă aflate pe linia de manevră, dinapoia unor lăzi și butoaie cu smoală, sau la adăpostul aproximativ al babalelor,

185

continuaseră lupta.

Dealtfel, satisfacția hitleriștilor fusese de scurtă durată. Comandantul detașamentului lor, văzînd că nu-și va putea salva oamenii, trecîndu-i în Bulgaria, dăduse ordin de retragere. Cum însă replierea pe drumul pe care veniseră era imposibilă, își conduseseră detașamentul înapoi spre oraș pe un alt vad, numit al Budurului. Suferind pierderi grele, pînă la urmă

izbutiseră să urce dealul și să închidă clădirea Pavilionului aflat în imediata apropiere a falezei.

În decurs de maximum o oră, cît timp duraseră peregrinările detașamentului hitlerist prin oraș, acesta pierduse cam jumătate din efectivul său. Vadul pe care urcase era presărat cu cadavre, iar pe strada care venea din oraș două mașini militare hitleriste fuseseră incendiate.

Pavilionul în care se refugiaseră hitleriștii era o clădire cu etaj, mare, solidă, dar, ca arhitectonică, lipsită cu desăvîrșire de gust. I se spunea așa, deoarece, cîndva, făcuse parte din spital. (Adăpostise secția de boli contagioase.)

Cu ani în urmă, atît Pavilionul cît și clădirea spitalului propriu-zis fuseseră vîndute primăriei orașului de un oarecare Stan Băcanu și reprezentaseră doar o infimă parte din moștenirea pe care le-o lăsase — lui și surorii sale — bătrînul Zamfirică Băcanu, fost mare negustor de vite, devenit multimilionar în timpul primului război mondial.

Zgîrcit și hapsîn, la împărțirea moștenirii Stan Băcanu avusese grijă să-și facă partea leului. Soră-sa însă, nu mai puțin zgîrcită și hapsînă, îi intentase proces. De pe urma acestui proces, care durase mai mulți ani, pînă la urmă se alesese doar cu cîteva „firimituri”, cum le numise ea. Printre aceste firimituri figurase și Pavilionul.

186

Intrînd în stăpînirea lui, noua proprietară se grăbi să-l despartă de spital printr-un gard de zid și să-l închirieze primului solicitant. În decursul anilor, Pavilionul adăpostise mulți locatari. În 1937 se stabili acolo un suspect consulat german, iar după 1941, o secție a Gestapoului, care însă păstra vechea firmă.

Spre spital duc și astăzi trei străzi. Una dinspre nord, altele două dinspre est și vest. Ocupînd

Pavilionul, hitleriştii puseseră, în fapt, stăpînire şi pe spital, instalînd posturi fixe la cele trei intrări. Procedaseră aşa, ca să-şi asigure spatele. Bineînţeles, românii care îi asediau din trei părţi ar fi putut închide şi latura dinspre spital, lichidînd şi santinelele. Întrucît bestialitatea hitleristă era bine cunoscută, o asemenea măsură nu putea fi luată fără riscul de a pune în primejdie viaţa răniţilor. Dealtfel, nici nu era absolută nevoie, deoarece hitleriştii nu se puteau retrage mai departe de spital. (Curtea acestuia se înfunda în spatele compact al unei clădiri cu etaj.)

Înspre capătul străzii, cele două maşini militare hitleriste, incendiate, fumegau încă. În jurul amîndurora zăceau cadavrele a şase hitlerişti. Dintre ele, unul purta uniforma de maior S.S. Cu abdomenul ciuruit de o rafală de mitralieră, răsturnat pe spate, strîngea în braţe o servietă burduşită cu hîrtii. Cînd se prăbuşise, casca îi căzuse de pe cap şi, acum, în lumina soarelui care apunea, părul, neobişnuit de blond, părea aproape alb.

— Domnule locotenent, eu aş zice să trimitem pe cineva să aducă servieta. Dacă fascistul acela nu i-a dat drumul din braţe nici în clipa morţii, înseamnă că se găsesc în ea hîrtii care ar putea să ne intereseze.

Cel care vorbea era sudorul Manole Crăiuţ, comandantul formaţiunii de luptă patriotice. El, locotenentul Eugen Negură, care comanda militarii,

187

încă doi muncitori şi trei ostaşi — agenţi de legătură — se aflau într-o încăpere de la parterul unei case cu etaj.

— Lasă, *comisare*, că mă duc eu! se oferi un strungar, pe nume Florea Ciobănică. Acesta nu era comunist. În schimb era Manole Crăiuţ. Din acest motiv, mai în glumă, mai în serios, strungarul îi spunea: *comisare*.

— Dacă vrei să te duci, du-te. Numai ai grijă să nu te pălească vreo schijă.

Și spunînd aceasta, în ochii lui Manole Crăiuț miji un fel de umbră de suferință. (Nu trecuse nici un sfert de oră de cînd fusese încunoștințat că fratele său Călin Crăiuț fusese grav rănit cu prilejul luptei care se dăduse în port.)

— Lasă că am făcut armata, și la atîta lucru m-oi pricepe și eu. Dealtfel, n-a fost încă fabricat glonte sau proiectilul care să mă omoare pe mine. Eu, comisare, așa să știi, vreau să trăiesc!

Și, petrecîndu-și cureaua automatului peste antebrațul mîinii drepte, Florea Ciobănică părăsi adăpostul punctului de comandă.

Tocmai atunci un proiectil de aruncătoare grohăi, explodînd cam pe la mijlocul străzi. O schijă nimeri cadavrul maiorului din S.S., zburătăcindu-i o parte din craniu.

„Ce trageți, mă porcilor?” îi apostrofă furios strungarul, hazardîndu-se în stradă pe lîngă zidurile caselor.

De la fereastra punctului de comandă, Manole Crăiuț și locotenentul Negură îl urmăreau cu privirile.

— De nu le-o veni tocmai acum în minte să tragă mai des, nu-l amenință nici o primejdie, își dădu cu părerea sudorul.

— Nu cred că o vor face. Dacă au hotărît să ne bombardeze tot cam la zece minute, așa au să continue pînă vor termina toată muniția. Îi cunosc eu.

Și, într-adevăr, Florea Ciobănică ajunsese pînă la cadavrul maiorului hitlerist, luă servieta și reveni la punctul de comandă, fără ca, între timp, să mai fi căzut vreun proiectil.

— Comisarule, iată servieta! Ordinul a fost îndeplinit.

Manole Crăiuț o deschise imediat. Era burdușită cu hîrtii bătute la mașină.

— Domnule locotenent, dumneata cunoști limba germană?

— Puțin!

— Ia uită-te un pic prin ele. Să știm și noi dacă au meritat riscul.

Locotenentul Negură scoase cîteva hîrtii din servietă, străduindu-se, cu bruma de nemțească pe care o cunoștea, să-și dea seama de conținutul lor.

— Dacă înțeleg bine, hîrțiile acestea aparțin Gestapoului. Dealtfel, toate poartă mențiunea: „strict secret”.

— Așa! în cazul acesta, făcurăm o treabă bunișoară. Nu degeaba maiorul hitlerist n-a vrut să lase geanta din brațe.

Și Manole Crăiuț, primind servieta de la ofițer, o dădu în seama unuia dintre muncitori.

— Nea Vergule, răspunzi de ea! N-o lași o clipă din mînă.

Pe urmă, către locotenent:

— Domnule locotenent, eu zic să începem. Mai înainte de a se întuneca trebuie să-i scoatem din bîrlog pe ticăloșii ăștia. Cum crezi că e mai bine să procedăm?

— Din păcate va trebui să atacăm frontal. Dacă am ataca cu flancurile, am termina mai repede cu ei și,

sigur, cu mai puține pierderi.

— Și de ce nu atacăm cu flancurile?

— Din cauza spitalului. Hitleriștii s-ar putea retrage acolo și pe urmă să-l transforme... În cîmp de bătălie. Apoi, după o clipă. Sau poate că nici n-are importanță din care parte atacăm. În răzburarea lor, bestiile sînt capabile de orice ticăloșie.

— Înțeleg la ce te gîndești.

— Ei, dar ce se întîmplă? Au trecut cele zece minute și nu ne-au mai bombardat. Oare pregătesc ceva?

— Or fi gătat muniția, își dădu cu părerea Florea Ciobănică.

— Nu prea îmi vine să cred. Dacă ar fi avut numai atîta muniție cîtă au tras pînă acuma, n-o risipeau de pomană... făcînd demonstrații, replică locotenentul. Pe urmă, către telefonist: Dă-mi-l pe sublocotenentul Pă-curaru.

Telefonistul se porni să învîrtească repede și nervos manivela aparatului de campanie.

— Alo! Cu domn' sublocotenent Păcuraru. Domn' sublocotenent? Vorbiți cu domn' locotenent Negură. Domn' locotenent, aveți legătura...

Sublocotenentul Păcuraru comanda plutonul care ataca Pavilionul dinspre vest.

— Ce se aude la tine, Păcurarule?

— Nimic, domnule locotenent! Ce facem, atacăm?

— Așteaptă ordinul. În orice caz, fii gata.

Situația nu se prezenta deosebită nici pe strada ocupată de oamenii comandați de sublocotenentul Năstase. Plutonul acestuia era format numai din două grupe de ostași. Efectivul lui fusese completat cu muncitori din formațiunea patriotică.

Locotenentul Negură reveni lîngă Manole Crăiuț.

— Nimic deosebit, nici la Păcuraru, nici la Năstase.

190

Și, totuși, nu știu de ce, liniștea asta nu-mi place. Sînt convins că pun la cale ceva.

— Nu ar fi exclus.

— În orice caz, iată cum văd eu că va trebui să acționăm, domnule Crăiuț.

Și, pe o foaie de hîrtie, ruptă dintr-un carnet scos din porthartă, începu să deseneze schița sectorului. Dar abia apucă să tragă cîteva linii, cînd, ridicîndu-și

din în- tâmplare privirea, observă un civil care venea grăbit spre punctul lor de comandă.

Civilul era îmbrăcat într-un halat alb și mergea drept prin mijlocul străzii, scrutînd în dreapta și în stînga, cu priviri mai curînd mohorîte decît speriate.

— Țsta cine o mai fi? zise tare ofițerul.

— Să știi că pe noi ne caută, își dădu cu părerea Florea Ciobănică, prompt întotdeauna cu răspunsurile, chiar și atunci cînd întrebările nu lui îi erau adresate.

— Nu știu dacă pe noi ne caută, dar sînt sigur că e de la spital, completă Manole Crăiuț.

Pe urmă, apropiindu-se de fereastra deschisă, strigă la el:

— De unde vii, domnule?

Omul în halat alb, descoperindu-l la fereastră, nu răspunse. Începu să alerge și, după cîteva clipe, intră pe ușa punctului de comandă. Era alb de emoție și avea fața toată scaldată de transpirație. Se opri în prag și, după ce trecu pe fiecare în revistă, privirile îl căutară din nou pe Manole Crăiuț.

— Sînt colonelul Poenaru, medicul șef al spitalului. Știți cumva cine este și unde-l pot găsi pe comandantul trupelor noastre?

— Ce anume treabă aveți cu el? întrebă Manole Crăiuț.

— Trebuie să-i transmit ceva din partea hitleriștilor

191

încercuiți în Pavilion. Pe urmă, ridicînd din umeri și oftînd: M-au silit să le devin emisar.

— Puteți să-mi spuneți mie, domnule doctor. Ce vor hitleriștii?

Doctorul Poenaru îl învălui din nou într-o privire cercetătoare, pe urmă, mulțumit de rezultat, explică:

— Domnule, acum o jumătate de oră, tocmai ieșisem din sala de operații cînd doi ofițeri hitleriști

mi-au cerut să-i însoțesc pînă la comandamentul lor, adică la Pavilion. Acolo, m-au dus în fața unui colonel, pe cît de tînăr pe atît de îngîmfat, care mi-a cerut să vin înapoi ca să aduc la cunoștința comandamentului român ceea ce numea el ultimatumul lor.

— Și în ce constă acest așa-zis ultimatum, domnule colonel?

— Ticălosul amenință că, de nu li se dă voie să părăsească orașul cu tot armamentul de care dispun fără să li se întîmple ceva, vor zvîrli în aer spitalul pe care l-au minat.

— Bestiile!

Și, de indignare, Florea Ciobănică mută automatul dintr-o mîină într-alta.

— Au minat, într-adevăr, spitalul? întrebă locotenentul Negură.

— După toate probabilitățile, da. În orice caz, în sala cazanelor de calorifer, respectiv în întreg subsolul, nu se poate intra. Păzește o gardă de-a lor.

— Bolnavii au aflat?

— Nu, ei nu știu nimic. N-am știut nici eu, pînă a nu afla chiar din gura colonelului hitlerist. În altă ordine de idei, trebuie să vă informez că termenul de bolnavi pe care l-ați folosit nu se potrivește, deoarece în spitalul nostru avem numai răniți. În prezent, circa o sută cincizeci, dintre care patruzeci grav.

— Auziți ce le-a trecut prin minte. Să arunce în aer

spitalul! se revoltă din nou Florea Ciobănică, repezindu-se la fereastră și trăgînd o rafală de automat.

— Nu mai risipi muniția, măi Floreo! Acuși, acuși, ai să ai nevoie de ea, î! certă Manole Crăiuț.

— Ai dreptate, comisare! Dar mi-am ieșit din fire.

Doctorul Poenaru consultă ceasul, se miră cît de repede trecuse timpul, apoi adresîndu-se din nou lui Manole Crăiuț:

— Ce răspuns să duc hitleristului? Puteți hotărî dumneavoastră sau mă conduceți la cineva mai mare?

Manole Crăiuț, care privea tot timpul în pământ, parcă absorbit de gânduri, întrebă după câteva clipe:

— Ați putea peste un sfert de oră, cel mult douăzeci de minute, să vorbiți cu spitalul la telefon?

— Imposibil! Nemții au tăiat legătura. Sîntem acolo cu totul izolați.

Manole Crăiuț oftă, se scărpină în vârful nasului și, privind gînditor chipul medicului care continua să strălucească de transpirație, îi spuse:

— Domnule doctor, eu nu v-aș sfătui să vă reîntoarceți la spital.

— Și de ce?

— În prealabil va trebui să treceți pe la colonelul hitlerist care va trimis încoace?

— Fără îndoială. Așteaptă răspuns.

— Tocmai de aceea nu vă sfătuiesc. Dacă treceți mai întîi pe la el să-i comunicați rezultatul... soliei dumneavoastră, sigur că nu vă va mai lăsa să vă reîntoarceți la spital.

— Înțeleg ce vreți să spuneți. Din cauza răspunsului, va da ordin să mă împuște. Așa-i?

— Da! Din păcate, cred că așa s-ar întîmpla.

— Va să zică... vor fi sacrificați răniții, personalul...

— Asta de unde ați mai scos-o, domnule doctor!

193

Cum vă închipuiți că am putea sacrifica nu o sută cincizeci, ci măcar unul dintre ei? Bineînțeles, nu putem accepta ultimatumul lor. Trebuie să găsim o soluție. Trebuie, cu alte cuvinte, să-i lichidăm, fără însă a le da posibilitatea să se atingă de spital. Vă dați seama că nu e o treabă ușoară, și singur nu-mi pot lua răspunderea, chiar dacă aș întrezări mijlocul. În

prealabil, este necesar să cer aprobarea comandantului meu.

— Atunci duceți-mă și pe mine la el. Să-i explic. Nu trebuie să uitați o clipă că e vorba de viața a o sută cincizeci de răniți.

— Domnule doctor, vă repet că soarta spitalului, mai bine-zis a oamenilor care se află acolo, pe noi ne preocupă tot atît de mult ca și pe dumneavoastră.

În clipa aceea sună telefonul.

— Pe dumneata te caută, domnule, anunță soldatul telefonist, întinzînd lui Crăiuț receptorul.

— Alo? Da, eu sînt, Crăiuț! Cu cine vorbesc? Tovarășul Ilinoiu? Noroc, tovarășe! Nu, încă n-am atacat... A survenit între timp ceva. Trebuie neapărat să vă raportează... Tocmai mă pregăteam să vin la dumneavoastră. Da, e ceva grav... Aștept atunci motocicletă.

Întinse telefonistului receptorul, apoi adresîndu-se doctorului Poenaru:

— Domnule doctor, mă veți însoți. Îndată va sosi o motocicletă cu ataș să ne ia.

Despărțindu-se de sora Cornelia, Panait Huștoiu a pornit spre salonul 5. Salonul 5 era cel al convalescenților care urmau să părăsească spitalul. Oricît de puțin ar părea de crezut, totuși, pînă la întoarcerea armelor în tot spitalul nu exista un alt salon în care moralul să fie mai scăzut. O atmosferă atît de tristă, atît de depri-

194

mantă și de mohorîță nu ai fi găsit nici măcar în salonul operațiilor. Pînă și acolo, după ce durerile celor abia „ieșiți de sub cuțit” se domoleau, ai fi putut auzi vorbe de duh, glume, prefigurarea unor întîmplări hazli, ba chiar crîmpeie de cîntece. În salonul 5 însă, în salonul acelor care în cîteva zile urmau să părăsească spitalul, ai fi avut posibilitatea să cunoști moralul răniților.

Din salonul acesta păraseau spitalul două categorii de convalescenți: cei care, de pe urma rănilor, deveneau inapți pentru front, și *recuperații*, adică cei care, după un concediu scurt, urmau să se prezinte la unități, pentru a fi din nou trimiși în linia întâi. Cei schilodiți, ciungii și ologii, cei cu vreun organ intern iremediabil vătămat sau cei cu bărbăția pierdută pentru tot restul vieții lor așteptau clipa când aveau să părăsească spitalul fără bucurie, cu neliniște, cu teamă. Acestor oameni, obișnuiți să se spetească muncind ca să-și asigure existența mizeră, acum când deveniseră total sau parțial inapți pentru muncă, viitorul le apărea mai îngrozitor decît moartea. Pentru ceilalți, recuperații, bucuria de a se ști vindecați era întunecată de gîndul că din nou vor ajunge în linia întâi.

Atmosferei deprimante din salonul 5 i se adăuga un spirit de nemulțumire, de revoltă, deosebit de puternic. Dacă discuțiile care se purtau aici ar fi putut ajunge pînă la urechile acelor care vegheau ca moralul ostașilor să fie cît mai ridicat, în mod normal cei mai mulți dintre ei, părăsind spitalul, ar fi trebuit să ajungă în fața plutonului de execuție. Din fericire, aceasta nu se întîmpla. Din fericire, Marele Cartier, atît de interesat să cunoască starea de spirit a soldatului român, nu știa ce se discută în salonul 5 al spitalului militar nr. 9, în toate „saloanele nr. 5” din

195

nenumăratele spitale de campanie, toate gemînd de răniți. Și nu mai știa încă ceva deosebit de important: ce se întîmpla după ce recuperații, invalizii sau marii mutilați părăseau „saloanele 5”. Cu toții, dezvăluind adevărata situație de pe front, deveneau dușmani înverșunați ai hitleriștilor.

Cînd frontul ajunsese pe linia Iași-Chișinău, atmosfera din salonul 5 se schimbă întrucîtva. Se

schimbă, fiindcă acuma tuturora le era clar că se apropie sfârșitul necazurilor.

— Mult nu mai e și vine ea ziua socotelilor!

Pentru cei mai mulți, în ce va consta „ziua socotelilor” nu era foarte clar. Dar își dădeau seama că va fi altceva, cu totul altceva decît pînă atunci. Și tocmai pentru că își dădeau seama de aceasta, cel mai mult sufereau aceia care acum erau numai pe jumătate oameni. Sufereau, fiindcă erau conștienți că nu vor fi în stare să iasă ca oameni întregi în întâmpinarea începutului celui nou.

Despărțindu-se de sora Cornelia, Panait Huștoiu urcă la salonul 5. Cu cîteva zile mai înainte, fusese și el mutat acolo, împreună cu „umbra” sa, soldatul Chibrit, paznicul său neadormit. Acum, Chibrit a plecat să-și vadă de-ale lui și patul acestuia era singurul care nu avea stăpîn.

— Paraschivoiule, am o vorbă cu tine. Și cu tine, Răuț. Haideți! li se adresă din prag.

— Ce vorbă? întrebă nerăbdător ultimul.

— O vorbă! Ai o țîră de răbdare, omule!

Cei doi îl urmară afară, în curte. Acolo se așezară toți trei pe o bancă.

— Ei? întrebă nerăbdător Răuț. Ce, s-a întîmplat ceva?

— S-a întîmplat, tu-i sfîntulețu' mă-sii! Măi fraților,

aflați că spitalul a fost minat.

Și le povesti tot ceea ce descoperise singur și ceea ce aflate de la sora Cornelia în legătură cu șeful spitalului.

Panait Huștoiu îi alesese tocmai pe cei doi, fiindcă avea mai multă încredere în ei. Dintre toți convalescenții, Răuț și Paraschivoiu i se părea a fi oamenii cei mai de nădejde.

— Eu, mă, spunea odată Paraschivoiu, se cheamă că am avut norocul să scap cu viață. Când mi-or da drumul de aici, capăt o lună conced? Capăt, de bună seamă! Păi într-o lună, s-a dus dracului șandramaua! într-o lună încep rușii ofensiva. Și, dacă o încep, nu se mai opresc. Dar chiar dacă o mai amînă, pe front au să mă mai vadă ai noștri cînd mi-oi vedea ceafa.

— Se gată pînă într-o lună! întărea și Răuț care era ardelean din țara Moților. Să vezi atunci ce comedia dracului are să fie cu toți domnii de-au făcut sluj în fața nebunului de 'Itler.

Asemenea discuții avuseseră loc pe vremea cînd mai exista frontul din Moldova. Cînd el se prăbuși și armata română întoarse armele, celor doi tocmai le venise sorocul să părăsească spitalul. Formele de ieșire din spital le primiră în ziua de 24 august, respectiv în ziua în care hitleriștii ocupaseră Pavilionul. Posturile fixe ale hitleriștilor instalate la cele trei ieșiri nu-i lăsară să plece. Nu dădeau voie nimănui să intre sau să iasă din spital. Nu făceau excepție nici cu medicii. Se părea că hitleriștii urmăreau ca, în cazul în care se vor decide să arunce în aer spitalul, deodată cu răniții să-și găsească moartea întreg personalul medical.

Aflînd de la Panait Huștoiu ce ticăloșie se pregăteau să comită hitleriștii, Paraschivoiu se porni să-i înjure cumplit.

197

— Grijania mamei lor!... Mă Răuț, al dracului să fiu dacă am să stau acasă mai mult decît îmi trebuie ca să-mi îmbrățișez muierea și pruncii. Atît, și pe urmă am să plec la unitate. Acu', dacă a început răfuiala cu *aliații*, nu mă mai rabdă inima să stau ca mireasa cu fundu' pe cămașă. Apoi către Panait Huștoiu: Cîți hitleriști zici că păzesc în sala cazanelor?

— Cinci!

— Măi, dacă aş avea o grenadă!
— Sau măcar o armă! adăugă Răuţ.
— Mare scofală n-am face! îi potoli Panait Huştoiu.
Să zicem că am pus mîna pe o grenadă şi cu ea am izbuti să-i curăţăm pe toţi cinci. Cu asta ce am făcut? Zgomotul exploziei i-ar vesti pe ceilalţi, şi atunci ar fi şi mai rău de noi toţi.

— Adicăte! nu-i nimic de făcut? întrebă Paraschivoiu.

— Păi tocmai ăsta-i baiul: cum ne scăpăm de toţi cinci fără gălăgie? sintetiză Răuţ gîndul lui Panait Huştoiu.

— Afurisită treabă! se scărpină în cap Paraschivoiu.

— Eu m-am gîndit şi m-am tot gîndit, continuă Panait Huştoiu, şi iată cum văd eu misiunea noastră. Va să zică, trebuie mai întîi să-i curăţăm pe hitleriştii din sala cazanelor, fără ca cei de la Pavilion să prindă de veste. Apoi, să luăm lăzile cu trotil şi să le ascundem undeva. Pe urmă, chiar dacă ceilalţi prind de veste, n-au ce să ne mai facă, fiindcă alt trotil nu mai au...

— Măi Panaite, tu prea bine nu-i cunoşti, îl întrerupse Răuţ. Tîlharii ăştia, dacă află că i-am tras pe sfoară şi că, pe deasupra, le-am mai omorît cinci oameni, sînt în stare de cine ştie ce ticăloşie: să dea foc spitalului, să pună la zid pe toţi doctorii şi pe toate

198

surorile şi mai ştiu eu ce.

— Stai, omule, nu te pripi. Încă n-am terminat ce aveam de spus, protestă Panait Huştoiu. Ascultă pînă la capăt şi pe urmă dă-ţi părerea. Va să zică, mai întîi trebuie să ne scăpăm, pe tăcute, de hitleriştii din sala cazanelor. După aceea, îngropăm lăzile cu trotil. După ce sfîrşim cu bine şi treaba asta, va trebui să-i

vestim pe ai noștri să ne vină în ajutor, mai înainte ca hitleriștii să prindă de veste că i-am tras pe sfoară.

— Și cum crezi că ne-ar putea ei ajuta? întrebă oarecum sceptic Răuț.

— Păi, să-i atace în bîrlogul lor. Altfel, n-au cum, îl lămuri Paraschivoiu.

— Asta-i !... Să-i atace, să-i mîntuie pe toți, dacă nu vor voi să se predea! se bucură Răuț. Mă mir chiar că n-au făcut-o pînă acuma.

— Vedeți, întrebarea asta este: de ce n-au făcut-o, măi oameni buni? Că dacă îi atacau, de mult terminau cu ei. Oare nu cumva ca să nu aibă de suferit spitalul?

— Măi, să știi că asta o fi! exclamă Paraschivoiu.

— Ei, și dacă așa s-au întîmplat lucrurile, e musai să-i vestim pe ai noștri. Fraților — să le spunem — scoateți-i pe hitleriști din bîrlog fără teamă, că noi am deminat spitalul.

— Măi Panaite, dar cum să ne scăpăm, fără gălăgie, de cei cinci? Să așteptăm să adoarmă și pe urmă să-i strîngem de gît? întrebă Răuț.

— Nu așa! N-am izbuti decît numai dacă s-ar culca să doarmă și cel care stă de santinelă. În noaptea asta însă nu prea îmi vine să cred că se va lăsa furat de somn. Altfel trebuie ticluite lucrurile. Trebuie să-i păcălim în vreun fel.

— În vreun fel!... Dar cum, măi Panaite? întrebă Paraschivoiu.

— Cum? Dacă toți trei ne vom gîndi nu se poate să nu găsim ceva.

Nu apucă bine să-și sfîrșească spusele, cînd pe alee apăru un hitlerist. Călca apăsător cu cureaua automatului petrecută pe după gît, cu casca pe cap.

— Ce-o fi căutînd ăsta? întrebă Paraschivoiu.

Hitleristul care, la rîndul său, îi zărise, veni întins spre ei. Se opri la trei pași și le puse lumina lanternei în ochi.

Paraschivoiu, iute din fire, se răsti la el:

— Vrei să ne chiorăști, mă păcătosule?

Hitleristul înțelese. Stinse lanterna, apoi întrebă, amestecînd cuvintele nemțești cu cele românești.

— *Unde ist Spitalleiterul? Er soli imediat Kaffe face. Meine camarazi warten* ²⁸.

— Du-te și caută-l pe *spitallaidarul* tău, cine dracu' o fi ăla. Uite colo ușa! se răsti la el Paraschivoiu, privind cu ochi hrăpăreți automatul a cărui curea hitleristul și-o petrecuse pe după gît.

— Ho, mă! Nu fi și tu negru în cerul gurii! îl muștră fățarnic Panait Huștoiu, călcîndu-l cu înțeleș pe picior. Sînt și ei oameni și or fi simțind nevoia dacă nu de o mîncare, măcar de o băutură caldă.

Apoi, către hitlerist:

— Vino, camarade! Te ducem imediat la doctor.

Hitleristul care înțelegea vag românește se lăsa condus. Paraschivoiu și Răuț se luară după ei, spărgîndu-și capul să înțeleagă ce anume urmărea Panait Huștoiu, că se purta atît de prietenos cu hitleristul.

Pe doctorul Ham-Ham îl găsiră în biroul doctorului Poenaru. Se mai aflau acolo și ceilalți medici, precum și sora Cornelia. Pe figura tuturor se citea

200

consternare. Dintre toți, cel mai neliniștit, cel mai speriat era doctorul Ham-Ham. Livid, cadaveric de livid, își freca întruna mîinile. Dintr-o singură privire Panait Huștoiu înțelese că aflaseră de minarea spitalului.

²⁸ — **Unde-i conducătorul spitalului? Trebuie imediat face cafea. Camarazii mei așteaptă.**

Cînd îl văzură pe hitlerist în pragul ușii, tresărîră cu toții, iar doctorul Ham-Ham sări ca ars de pe scaun. Pe frunte și pe chelia-i prematură izvorîră brusc broboane mari de transpirație.

Panait Huștoiu le explică ce voia hitleristul.

— Să trăiți, domn' maior! Dumnealui vrea cafea pentru oamenii care păzesc sala cazanelor. Apoi către hitlerist ca să fie sigur: Nu-i așa că de acolo vii?

— *Jawohl!* răspunse neamțul care înțelesese întrebarea.

— *Sie wünschen, also, Kaffee? Sofort werden Sie bedient.*²⁹

— *Bestellen Sie fünf Schalen Kaffee. Wenn Sie nicht Kaffee haben, dann Tee*³⁰.

— *Doch, wir haben Kaffee. Er wird gleich zubereitet. Wünschen Sie sonst was? Zu speisen etwas?*³¹

— *Nein, danke!*³²

— *Bitte, nach Wunsch!*³³

Apoi către unul din medici:

— Doctore, ia, te rog, imediat măsuri ca, în timpul cel mai scurt, cafeaua să fie gata.

— Domnule maior, pentru atîta lucru nu e nevoie să se obosească un domn' doctor. Mă îngrijesc eu ca dumnealui să fie mulțumit. Vino cu mine, camarade! se oferi Panait Huștoiu.

Afară, pe coridor, îi spusese hitleristului cu tonul cel mai prietenos de care era în stare:

201

²⁹ — Doriți, deci, cafea. Veți fi servit imediat.

³⁰ — **Comandați cinci cești de cafea. Dacă nu aveți cafea, poate să fie și ceai.**

³¹ — Ba da, avem cafea. Va fi imediat gata. Mai doriți ceva? Ceva de mîncare?

³² — **Nu, mulțumesc!**

³³ — **Mă rog, cum doriți!**

— Dumneata du-te înapoi de unde ai venit. Cum e gata cafeaua, ți-o aducem noi.

— Nein! Aștept!

— Cum ți-e voia. Apoi către Paraschivoiu și Răuț: Măi, băieți, duceți-l pe dumnealui la bucătărie. Dacă bucătarul s-a culcat, unul dintre voi să dea fuga și să-l scoale. Eu fug după artelnic, să-mi dea cafea și zahăr.

Și, profitînd de faptul că hitleristul se uita în altă parte, le făcu din ochi cu înțeles.

După ce Paraschivoiu și Răuț plecară împreună cu hitleristul, Panait Huștoiu deschise ușa biroului unde se aflau adunați medicii și făcu semn sorei Cornelia să iasă afară.

— Ce s-a întîmplat? întrebă aceasta neliniștită.

— Nimic rău, soră Cornelia. Dimpotrivă, are să fie bine, dacă ai să vrei să-mi dai o mîină de ajutor.

— Ce fel de ajutor?

— Soră Cornelia, să-mi dai prafuri de-acelea care te adorm. Da' îmi trebuie multe.

— Ce să faci cu ele, omule?

— Păi nu l-ai auzit pe hitlerist? Vrea cafea! Păi să le dăm o cafea să ne țină minte. O cafea care să-i adoarmă. Înțelegi matale, soră Cornelia? Să doarmă cît mai repede, și duși. Pe urmă, lasă totul pe seama noastră. Adică a mea, a lui Paraschivoiu și Răuț. Le potrivim noi pe toate cum e mai bine.

— Panaite, te-ai gîndit bine ce faci? Bagă de seamă.

— M-am gîndit, soră Cornelia! Mie dă-mi prafurile alea și lasă totul pe seama noastră. Scăpăm noi spitalul din cumpăna în care se află acuma.

— Bine!... Haide cu mine!

Îl duse la farmacie.

— Să-mi dai, soră Cornelia, atîtea cîte trebuie cam pentru patru, cinci chile de cafea. Dacă poftesc dum-

nealor cafea, acu' noaptea, să le dăm pe săturatelea. Nu-i așa, soră Cornelia?

Sora Cornelia nu-i răspunse. Luă dintr-o pungă o mînă de somnifere și i le dădu.

— Ține! Cred că astea ajung ca să doarmă neîntorși pînă la prînz.

— Mulțumesc, soră Cornelia! Dar mai am o rugă-minte la matală. Să nu spui nimic doctorului Ham-Ham. Asta, dacă află, de frică să nu pățească ceva, e în stare să-i vestească pe hitleriști.

— Bine, n-am să-i spun.

— Nimănui să nu spui deocamdată, soră Cornelia!

— Bine!... Bine!...

— ...Și să ai încredere în noi că vom izbîndi!

Despărțindu-se de infirmieră, Panait Huștoiu se duse să-l caute pe artelnicul spitalului. După ce obținu cafeaua și zahărul, se îndreptă grăbit spre bucătărie. Între timp, bucătarul puse apă la fiert. Era cald afară și cu atît mai mult în casă. De aceea, hitleristul rămase să aștepte în curte. Paraschivoiu și Răuț făcură la fel. Se trăsese rău puțin mai deoparte, așteptîndu-l pe Panait Huștoiu. Hitleristul se plimba de colo-colo pe sub ferestrele bucătăriei, fumînd o țigară de foi care mirosea urît. Din cînd în cînd, vîra capul înăuntru și striga:

— *Schnell!... Schnell!...*³⁴

Pe urmă, dîndu-și seama de absurditatea îndemnu-

203

lui, fără să mai aștepte răspunsul, reluă plimbarea.

Aducînd cafeaua și zahărul, Panait Huștoiu propuse bucătarului:

— Cred că ești obosit. Du-te și te culcă. O cafea mă pricep și eu să fac.

³⁴ — **Repede!... Repede!**

— Aș cam fi! Dar, știindu-l pe urîtu' ăsta aici, tot nu m-ar prinde somnul. Și, apoi, acuși fierbe și apa.

— Cum vrei! Pînă atunci, na, fă-ți de-aici o țigară! Bucătarul răsuci una groasă și începu să fumeze.

Era atît de cald, încît mereu trebuia să-și șteargă transpirația cu mîneca cămășii.

În sfîrșit, apa începu să fiarbă.

— Dă-mi zahărul!

Panait Huștoiu i-l dădu.

— Așa mult! se miră bucătarul. Nu-l pun pe tot. Dă-i în mă-sa că n-are să li se aplece dacă n-o fi cafeaua dulce ca mierea. Ce rămîne, pun mîine dimineată la cazan.

— Nu se poate, nea Mitrule. Ordin de la domn' doctor Ham-Ham. Chiar așa mi-a spus: să fie dulce ca mierea.

— Bine, mă, bine! Rămîne-le-ar cafeaua în gît și îneca-s-ar cu ea!

În timp ce bucătarul turna zahărul, Panait Huștoiu aruncă în cratiță somniferele.

— Sînt vitamine! explică el, văzînd că bucătarul face ochii mari. Cică astea întăresc toate măduarele. Mi le-a dat domn' doctor Ham-Ham.

— Uite, mă, scîrnăvia dracului! Porcilor ăstora le dă... de astea cum le-ai spus, iar pe-ai noștri, dacă ar fi după el, i-ar lăsa să moară de foame. Boiernașul ăsta încă n-a băgat de seamă că începe să nu mai cînte

cucul lor.

— Lasă că are să se dezmeticească el cînd i-o cădea cărămida în cap. Dar uite că acuși e gata și cafeaua.

Ca să nu dea în foc, Panait Huștoiu, care preluase pe nesimțite sarcina bucătarului, începu s-o amestece de zor cu polonicul.

— Gata!... Gata! Poți s-o tragi deoparte! Îl instrui acesta.

— S-a făcut, șefule.

Luă pe limbă un strop de cafea și nu simți nici un gust deosebit. Era dulce, cum nu mai băuse alta vreodată. Bucuros, luă cratița și părăsi bucătăria.

— Gata, camarade! Ei, ce zici? Gut cafea, nu? Miroase fain!

Și săltă cratița pînă sub nasul hitleristului.

Acesta înțelese, zîmbi și dădu din cap aprobativ,, fiindcă, într-adevăr, erzațul mirosea frumos. Pe urmă, vru să i-o ia din mînă.

— Lasă că ți-o duc eu! Ce să te mai obosești dumneata!

Hitleristul acceptă și o porni, țațoș, înainte.

Trecînd pe lîngă Paraschivoiu și Răuț, Panait Huștoiu le șopti:

— Urmați-mă, dar mai de departe!

În apropierea sălii cazanelor, hitleristul îi luă cratița din mînă.

— Ți-o duc pînă jos! se oferi Panait Huștoiu, care voia să arunce o privire în bîrlogul celor cinci hitleriști.

— *Nicht nötig!*³⁵

În fața ușii care ducea la subsol făcea de pază un hitlerist care, atunci cînd îl văzu pe celălalt venind cu cafeaua, scoase o exclamație de bucurie, spunînd pe

205

limba sa ceva ce Panait Huștoiu nu pricepu.

Despărțindu-se de hitlerist, Panait Huștoiu se ascunse înapoia unei barăci. Aici veniră să-l găsească Paraschivoiu și Răuț. Din locul unde se ascunseseră nu-l puteau vedea pe acela care stătea de pază la intrarea în subsol. În schimb, îl auzeau fluierînd.

— Cum naiba îți dădu prin minte! se miră Paraschivoiu, după ce Panait Huștoiu le explică ce făcuse.

— 'nafura mamei lor, de-acu' ai noștri sînt! se bucură Răuț.

— Mi-e teamă să nu ne încurce ăsta socoteala. Dacă n-au să-i dea și lui cafea pînă iese din schimb? Cînd i-o vedea pe toți adormiți ca niște bușteni, te pomenești că ghicește ce s-a întîmplat și dă alarma.

— Măi să fie al dracului! se necăji Paraschivoiu.

Dar temerea lui Panait Huștoiu nu se adeveri. Ușa se deschise și cineva dinăuntru strigă:

— Herman!

Hitleristul care făcea de pază intră, lăsînd ușa întredeschisă. Cei trei răsufară ușurați.

— Să știți că l-au chemat să-i dea și lui porția! șopti Răuț.

Și, într-adevăr, peste cîteva clipe, în deschizătura luminată a ușii apăru soldatul de santinelă cu o gamelă în mînă. Cineva dinăuntru închise ușa după el. Hitleristul se așeză pe trepte și, imediat, în liniștea atotbiruitoare a nopții, îl auziră sorbind zgomotos zeama fierbinte.

— Sfîntulețul mă-ti, toată s-o bei! îl îndemnă Panait Huștoiu.

Acum, cînd avea siguranța că planul îi va reuși, se gîndi să ia măsurile cuvenite.

— Paraschivoiule, rămîi cu mine. Tu, Răuț, du-te și

adu încă patru oameni de nădejde. Eu zic tot de la noi, de la 5. Nu le spune despre ce-i vorba. Furișați-vă pînă la etuvă și stați pitiți acolo pînă ce vă chem.

Răuț se strecură înapoi, tîrîndu-se tiptil.

Și așteptarea începu. Fiecare clipă trecea încet, chinuitor de încet. Erau amîndoi atît de emoționați, încît erau learcă de sudoare.

„Numai să nu fi greșit sora Cornelia și să-mi fi dat prea puține prafuri!” se neliniște Panait Huștoiu.

Ca să-și bea pe îndelete cafeaua, hitleristul se așezase pe trepte. Când nu-l mai auzi sorbind zgomotos, Paraschivoiu șopti:

— Pesemne că a băut-o toată!

— Acu' e acu'! murmură Panait Huștoiu, mai mult pentru sine.

Clipele începură să curgă și mai încet. Cinci minute... zece... un sfert de oră...

— O fi adormit? întrebă Paraschivoiu.

— Nu știu! Cum naiba am uitat s-o întreb pe sora Cornelia după cât timp te apucă somnul!

— Să mă duc s-o întreb? se oferă Paraschivoiu.

— Nu!... Lasă acum.

Când socoti că se scursese cam o jumătate de oră, Panait Huștoiu se hotărî.

— Tu să mai rămâi aici încă zece minute. Dacă nu mă întorc pînă atunci, înseamnă că totul merge bine și vii după mine. Eu am plecat.

Și porni să se tîrască înspre santinelă. Se tîra cu atîta grijă, încît nici el singur nu se auzea. Izbuti să se apropie pînă la o depărtare de cel mult trei metri. Se opri să asculte. De acolo de unde se afla îi auzi răsuflarea furnăitoare. Hitleristul adormise. Începu din nou să se tîrască pînă ajunse chiar lîngă trepte. Acum, cu tot întunericul, putea să-l și vadă. Dormea cu

207

spatele rezemat de ușă. Pe genunchi odihnea automatul. Întinse mîna și i-l luă, fără ca acesta să simtă.

„Acum, chiar dacă se trezește, îl pocnesc o dată cu patul automatului acolo unde i-a pus popa miru', de nu mai apucă să zică nici pîs!” își vorbi sieși. Dinăuntru nu răzbea nici un zgomot. Dormeau duși.

În spatele său, ca o umbră, apăru Paraschivoiu. Panait Huștoiu îi dădu automatul șoptindu-i:

— Na, ține-l. Dacă se trezește, pocnește-l pînă nu apucă să strige.

După aceasta, se apropie de hitlerist și îl scutură ușurel de umăr. Nu se trezi. Atunci, cu cordonul halatului de spital îi legă mîinile, iar gura, cu un fel de batic pe care neamțul îl avea înfășurat în jurul gîtului.

— Dinspre partea ăstuia nu mai avem a ne teme. Du-te acu' și adu-i pe ceilalți. Dar încet, fără zgomot.

După cîteva minute, Paraschivoiu se întoarse cu Răuț și cu încă patru recuperați din salonul 5.

— Răuț, tu rămîi de pază aici. Fii cu ochii în patru! Ceilalți veniți după mine!

Deschise încetișor ușa și păși cel dintîi pragul. Înăuntru, hitleriștii dormeau cu toții în poziții aproape grotești. Erau patru. Sforăiau cutremurător.

„Duc porcii la jir!” gîndi Paraschivoiu.

Patru erau și lăzile cu trotil. De fiecare era legat cîte uri fir de sîrmă subțire, și toate cele patru fire, de un cablu lung de cîtiva zeci de metri. Peste colacul cablului odihnea o baterie de formă paralelipipedică. Panait Huștoiu înțelese: în cazul în care primeau ordin să arunce în aer spitalul, hitleriștilor nu le rămînea altceva de făcut decît să părăsească subsolul, desfășurînd după ei cablul. Pe urmă, cînd aveau să se găsească la o depărtare care să-i pună în afară de

208

orice pericol, trebuiau doar să unească cele două fire ale cablului de polii bateriei, și curentul, transmis prin cablu, avea să facă să explodeze lăzile cu trotil.

„Tu-le sfîntulețu' lor de ucigași!” îi înjură în gînd.

— Legați-i și duceți-i de-i încuiați în garaj.

Erau acum în posesia a cinci automate, fiecare cu cîte trei încărcătoare de rezervă, găsite în sacii de merinde. Tot în saci găsiră și grenade.

După ce hitleriștii fură transportați și încuiați în garaj, iar lăzile cu trotil ascunse, Paraschivoiu întreabă:

— Acu' ce facem?

— Acu' ne rămîne de făcut treaba cea mai grea: să-i vestim pe ai noștri, înainte ca hitleriștii să prindă de veste că i-am tras pe sfoară.

— Aș încerca eu, se oferi Răuț.

— Și dacă pun mîna pe tine?

— Cum mi-o fi norocul!

— Nu-i așa, măi băiete. În treaba asta nu-i vorba doar... de norocul tău. E în joc soarta spitalului, a noastră, a tuturor. Crezi tu că noi, ăștia cîtiva, numai cu patru automate — fiindcă unul o să ți-l dăm ție — și cu cele cîteva grenade, vom putea face față dacă tabără hitleriștii asupra spitalului? Și dacă se întîmplă să pună mîna pe tine, cum știm, să încercăm altceva?

Răuț se scărpină în cap.

— Păi, eu zic așa: dacă pun mîna pe mine, am să chiui.

— Ce-ai să faci?

— Am să chiui, și voi aveți să auziți. Îți vine ție a rîde, măi Panaite, dar, să știi, eu cînd chiui o dată se aude peste șapte sate. De aceea gîndesc să fie acesta consemnul: dacă izbutesc să trec, îndată ce ajung la ai noștri, slobozesc automatul de trei ori, lovitură cu lovitură. Dacă n-am noroc și pun mîna pe mine, am să chiui. Bine-i?

209

— Bine, rău, n-avem încotro. Na, ia automatul și du-te!

După ce Răuț se mistui în noapte, Panait Huștoiu împărți celor rămași automatele. Erau, cu toții, șase. Doi primiră grenade. Cîteva opri și pentru sine. Pe urmă, improvizînd un dispozitiv de luptă în formă de evantai, fixă fiecăruia locul. Dar tocmai acum, deodată se auzi rafala unui automat, urmată imediat de un

chiuit care sună mai curînd a urlet de durere. Înțeleseră. Răuț fusese prins, și acum era mort sau rănit de moarte.

„Ce să fac? se întrebă Panait Huștoiu. Să trimit pe un altul? înseamnă să-l mîn la moarte sigură. Hitleriștii abia de acum încolo vor fi cu ochii în patru. Nu, trebuie încercat altceva. Altceva, dar ce?”

— Și acu', pe unde scoatem cămașa, măi oameni buni? se adresă el celorlalți.

— Să mai încercăm o dată. Mă duc eu, se oferi unul dintre recuperații aduși de Răuț. Poate o să am mai mult noroc.

— Trebuie încercat altceva. De acum încolo vor fi cu și mai multă grijă...

— Panaite, știi ce-mi trece mie prin minte?

— Ce?

Dar, în loc să-i răspundă, Paraschivoiu se adresă celorlalți:

— Măi, ești careva de la transmisiuni? întrebarea rămase fără de răspuns.

— Ne-ar folosi la ceva? se interesă Panait Huștoiu.

— Păi sigur că ne-ar folosi! Dacă nu putem trimite om la ai noștri, atunci să le transmitem prin morse ceea ce vrem să le spunem.

— Prin morse! se miră unul. Da' aparat de radio de unde luăm?

— Lasă că nu avem nevoie de aparat. În loc de aparat ne putem folosi de o lanternă. Ce zici, Panaite?

— Ce să zic! Zic, omule, că încercarea moarte n-are. Trebuie să găsim însă un transmisionist.

— O fi în tot spitalul ăsta. Măcar unul, de sămînță.

— Este, sigur că este. În salonul 3 e un sublocotenent de la noi din regiment. Ala de i-au tăiat mîna stîngă săptămîna trecută. Îl cheamă Tomșa.

Cel ce dăduse informația era un sergent care avea plămînii străpunși de un glonte. Se vindecase, dar din cînd în cînd tot mai scuipa sînge.

Panait Huștoiu o porni în grabă spre intrarea principală. În goană urcă și scările, pînă la salonul 3. Pe sublocotenentul Tomșa îl găsi plimbîndu-se, pe coridor. Deși trecuse o săptămîna de cînd fusese operat, nu se obișnuise cu gîndul că va rămîne ciung.

— Domn' sublocotenent, cunoașteți morse?

— N-aș mai cunoaște!... La urma urmei, ce te privește dacă știi sau nu? se răsti la Panait Huștoiu, ursuz și nervos.

Acesta, în cîteva cuvinte, îl puse la curent cu ceea ce se întîmplase, atrăgîndu-i atenția asupra primejdiei care îi amenința în cazul în care hitleriștii prindeau de veste.

— Și eu cu ce vă pot ajuta? întrebă sublocotenentul.

— Am aici o lanternă luată de la unul din hitleriștii pe care i-am făcut prizonieri. Trebuie să semnalizați cu ea, ca să afle ai noștri că am deminat spitalul și că acum pot să-i atace pe hitleriști fără teamă. Pe urmă, mai trebuie să le spuneți că-i musai să se grăbească. Dacă prind de veste hitleriștii, ar fi în stare să dea foc spitalului. Noi ne vom apăra, dar cu patru automate și cîteva grenade nu-i putem răzbi. Astea să le spuneți prin morse, domn' sublocotenent.

211

— Și dacă nu mă răceționează?

— Trebuie să încercăm, domn' sublocotenent. Vă rog să veniți cu mine în pod. De acolo, veți putea transmite mai bine decît din oricare altă parte.

Urcară în pod. Panait Huștoiu găsi o ladă pe care sublocotenentul, mic de statură, urcîndu-se, putu să iasă afară, prin luminator, cu jumătate din trup. Locul ales era cum nu se poate mai bun, deoarece Pavilionul

în care se baricadaseră hitleriștii nu avea ferestrele înspre spital. În schimb, de pe oricare din străzile care duceau la Pavilion și pe care se afla armata puteau fi ușor recepționate semnalele luminoase. Exista totuși riscul să fie observate și de posturile fixe ale hitleriștilor. Dar riscul era cu neputință de înlăturat.

Primul care descoperi semnalele luminoase transmise de sublocotenentul Tomșa fu sudorul Florea Ciobănică.

— Ia te uită, comisare! îi atrase atenția lui Manole Crăiuț. Nu ți se pare că lumina aceea, care se tot aprinde și se stinge, seamănă a semnalizare?

Manole Crăiuț se apropie de fereastră și privi câteva clipe cu atenție.

— Ai dreptate. Dar acolo e spitalul, nu? Oare cine semnalizează și în ce scop? Hitleriștii?

— Eu zic, măi comisarule, că ei nici n-ar avea cui!

— Dă fuga după locotenent, Floreo! Să vină imediat!

Locotenentul Negură era afară în stradă și inspecta posturile. Atacul fusese amânat și din pricina aceasta ofițerul era negru de supărare. Deși nu-i era în obicei, înjura acum mai rău ca un surugiu.

Hotărârea fusese luată cu o oră mai devreme în cadrul unei scurte ședințe care avusese loc la punctul de comandă al formațiunii patriotice de luptă. Posibilitatea ca hitleriștii să-și pună în aplicare amenințarea în

cazul în care ar fi fost atacați nu putea fi nesocotită, în schimb, nu se găsisese soluția care să îndepărteze primejdia ce amenința spitalul. Propunerile făcute nu prezentau suficiente garanții că spitalul nu va avea de suferit. (Bineînțeles, nimănui nu-i trecu prin minte că ar putea fi acceptate condițiile ultimatumului.)

Hotărîndu-se amînarea atacului, se avea în vedere și faptul că erau așteptate să sosească din orașul vecin, în chiar cursul nopții, cîteva tunuri.

— Domnule locotenent, haideți că vă cheamă comisarul, îl vesti Florea Ciobănică.

— Da? Bine! A venit cumva vreun ordin?

— Nu! Cineva semnalizează din podul spitalului. Da' eu n-am făcut armata la transmisiuni, nici comisarul.

— Știe sergentul Călin care comandă grupa de la întretăierea străzilor. Dă fuga dumneata și adu-l la punctul de comandă.

În acest timp, sublocotenentul Tomșa semnaliza: „*Răspunde dacă m-ai recepționat... Răspunde dacă m-ai recepționat*”. Repeta întruna indicativul, fiindcă nu avea nici un rost să transmită mesajul propriu-zis, atîta timp cît nu știa dacă fusese înțeles de către aceia, cărora le era destinat. Pe de altă parte, nu-l transmitea și din prudență, ca nu cumva hitleriștii să-l recepționeze înaintea românilor și, furioși, să ia măsuri de represalii împotriva celor din spital.

Numai după cîteva minute, Florea Ciobănică veni cu sergentul Călin. Acesta, după ce urmări cîteva clipe semnalele luminoase, spuse locotenentului:

— Transmite, domn' locotenent, un indicativ de apel de-al nostru, românesc. Trebuie să-i răspund că l-am recepționat. Da-ți-mi, vă rog, lanterna

dumneavoastră.

Și, luînd lanterna, urcă în goană pînă la etajul doi, urmat îndeaproape de ofițer. Acolo, de la una din ferestre, se apucă să semnalizeze. Abia acum, sublocotenentul Tomșa începu transmiterea propriu-zisă:

„*Spitalul a fost minat de hitleriști, dar noi am izbutit să-l deminăm, capturînd lăzile cu trotil*”.

În clipa aceea, liniștea nopții fu tulburată de zgomotul unei împușcături. Una din santinelele hitleriste, descoperind că cineva semnaliza din podul spitalului, trăsese. Gloanțele nu nimeriseră decît în streășina acoperișului.

Cîteva clipe luminița nu mai clipi.

— Te pomenești că l-au nimerit! se neliniști locotenentul Negură.

După prima împușcătură, Panait Huștoiu spuse sublocotenentului:

— Domnule sublocotenent, eu trebuie să cobor. Acu', dacă au descoperit că transmitem, s-ar putea să ne atace. Trebuie să văd ce măsuri am mai putea lua. Dumneavoastră nu vă lăsați. Transmiteți mai departe!

— Lasă că știu eu care mi-e datoria, nu-i nevoie să mă înveți tu, se răsti la el ofițerul.

„Deocamdată pericolul înlăturat.. ” transmise mai departe.

Încă o împușcătură, apoi altele. Cîteva gloanțe se înfipseră în acoperișul de tablă. Unul îi fluieră pe la ureche. Sublocotenentul se trase înăuntru, ținînd afară doar brațul ridicat, cu care semnaliza.

„Acum ținta e mai mică!” își spuse reluînd semnalizarea:

„Pericol de represalii.”

Ploua cu gloanțe pe acoperiș. Acum trăgea și o pușcă-mitralieră. Un glonte ricoșînd din pervazul

acoperit cu tablă îi sfîrtecă urechea.

„Veniți-ne, de urgență...”

Un alt glonte îl nimeri, zdrobindu-i osul la încheietura pumnului. Scăpă lanterna din mînă.

—... în ajutor! zbieră în timp ce se prăbușea de pe lada pe care se urcase, ca și cînd ar fi putut fi auzit de către cel care îl recepționa.

În cădere, lanterna nu se stinse. La lumina ei, sublocotenentul Tomșa își privea mîna însîngerată. Palma atîrna inertă.

— Transmite! Transmite că vom ataca imediat, ordonă locotenentul Negură sergentului Călin.

— Transmit, domn' locotenent, dar nu cred că are cine să mă mai recepționeze. Cred că l-au nimerit, săracu'!

Locotenentul Negură nu-l mai ascultă, fiindcă se grăbi să coboare ca să-i comunice și lui Manole Crăiuț ceea ce aflate. Acum, cînd știa că cei de la spital izbutiseră să demineze clădirea, lichidarea grupului hitlerist baricadat în Pavilion se impunea cu necesitate.

Manole Crăiuț obținu, telefonic, de la legătura sa superioară aprobarea ca acțiunea să înceapă imediat. Planul fu pe loc modificat, în sensul ca atacul să fie dat cu ambele flancuri deodată, tocmai spre a izola cît mai repede posibil spitalul de bîrlogul hitlerist.

Dar mai înainte ca soldații și grupele de muncitori să pornească, în curtea spitalului se dezlănțui un schimb viu de focuri.

În momentul în care fu tras primul foc de armă în direcția podului de unde sublocotenentul Tomșa semnaliza, Panait Huștoiu bănuie că ceea ce avea să urmeze. Coborî în goană treptele, ca să ajungă cît mai repede în mijlocul tovarășilor săi care ocupau poziții de luptă

215

în jurul sălii cazanelor. Cînd ajunse la etajul întîi îi ieși în întâmpinare doctorul Spătaru, care, speriat de împușcături, năvălise pe sală.

— Ce se întîmplă? Cine trage? De ce trag?

Toate întrebările erau adresate lui Panait Huștoiu, cu o voce pițigăiată din cauza fricii, totuși, încă poruncitoare.

Panait Huștoiu se uită la el, se uită la ceilalți doctori, care de asemenea ieșiseră pe culoar. Printre ei o văzu și pe sora Cornelia.

— Domnule maior, sora Cornelia are să vă lămuirească ce s-a întâmplat. Dinspre partea mea, eu atît am a vă spune: cei dintre dumneavoastră, domnilor ofițeri, care sînteți înarmați, veniți la sala cazanelor, fiindcă nu peste mult timp va fi nevoie de luptători.

Și, fără să mai piardă o clipă, fugi în jos pe scări.

Între timp se întetise tirul asupra luminătorului podului de unde sublocotenentul Tomșa continua să semnalizeze.

— M-am întors, Paraschivoiule. Preiau comanda!

— Bine că te-ai întors, Panaite, fiindcă mi se pare că hitleriștii ne și atacă.

Dinspre Pavilion se auziră tropăituri. Cîțiva hitleriști veneau în pas alergător.

— Nu trage nimeni decît la comanda mea.

Hitleriștii, patru la număr, cînd ajunseră cam la jumătatea distanței dintre poartă și sala cazanelor, o cotiră la stînga.

Panait Huștoiu înțelese. Hitleriștii primiseră ordin să captureze pe acela care transmitea. Nu mai stătu o clipă pe gînduri. Smulse automatul din mîna unuia și se furișă, mergînd de-a bușilea, ca să le iasă în întîmpinare. Ocoli mai întîi pe după baracă, pe urmă, tăind, de-a dreptul, peste straturile cu flori, izbuti să-i

216

depășească. Se culcă înapoia unui gîrduleț viu cu bușii și-i așteptă. Aleea pe care trebuiau să vină hitleriștii se afla numai la cinci metri depărtare. În sfîrșit, apărură la capătul aleii. Veneau în pas alergător, cu armele în cumpănire. Cînd ajunseră la numai cîțiva pași de el, Panait Huștoiu apăsă pe trăgaci. Dintr-o singură rafală îi culcă pe toți patru.

Parte dintre răniții spitalului, cei care erau în stare să meargă, dădură năvală la fereastră.

— Măi frate-meu! — le strigă Panait Huștoiu — făcui rost de patru arme și am nevoie de voluntari. Pe care te ții cureaua și vrei să te răcorești, coboară și vino la sala cazanelor.

Luă armele și cartușierele hitleriștilor, apoi se întoarse la oamenii săi. În lipsa sa se prezentaseră ca voluntari patru dintre medicii tineri.

— Doar noi am venit, ceilalți sînt neînnarmați, îl lămurii unul dintre ei, ca nu cumva să creadă că ceilalți ar fi fost cuprinși de lășitate.

Țineau cu destulă neîndemînare pistoalele „Bereta” în mîinile lor mai obișnuite cu bisturiul. Dar erau hotărîți să se folosească de ele cum s-or pricepe mai bine.

Panait Huștoiu indică locul fiecăruia, pe urmă trebui să se ocupe de voluntarii care se prezentaseră și cărora trebuia să le împartă armele disponibile. Unul care fusese rănit la genunchiul piciorului stîng venise sprijit nîndu-se într-o cîrjă. Era un ostaș mai în vîrstă, cu o mustață groasă lăsată spre colțurile gurii.

— Tocmai matale te-ai găsit, bădiță! îl mustră Panait Huștoiu. Du-te de vezi-ți de treabă, că tot venirăți mai mulți decît avem arme.

— Da' eu de ce nu-s bun? se supără el. Fiindcă mi-e piciorul țepăn? Doar ce, eu trag cu piciorul? Ia dă

arma înncoace, măi leat!

Și i-o smulse aproape cu de-a sila din mîină.

Între timp, hitleriștii, dîndu-și seama că la spital se înnîmpla ceva neobișnuit și, temîndu-se de un atac și dinspre partea aceea, trimiseră un Unteroffizier cu vreo douăzeci de oameni să recunoască terenul și, la nevoie, să restabilească situația. Totodată, în scop de intimidare, unul din aruncătoare începu să bată la

întîmplare, schimbînd unghiul de tragere după fiecare proiectil.

Odată ajuns în curtea spitalului, Unteroffizier-ul își desfășură oamenii în trăgători și, neștiind din care parte avea să fie primit cu foc, începu să înainteze cu multă precauție în direcția pavilionului principal.

Focul îl deschiseră apărătorii. Cînd hitleriștii înțeleseră — și mult nu le trebui — că puterea de foc a apărătorilor era concentrată în jurul sălii cazanelor, începură să execute o manevră de învăluire, spre a le cădea în spate. În maximum jumătate de oră situația acestora putea deveni desperată. Dar tocmai acum se dezlănțui și atacul trupelor comandate de locotenentul Negură.

Surprins, derutat, temîndu-se că ar putea fi despărțit de cei din Pavilion, Unteroffizier-ul dădu ordin de retragere.

— Pe ei, fraților! Salt înainte! comandă Panait Huștoiu, ieșind în goană de dinapoia etuvei și trăgînd asupra Unteroffizier-ului cu automatul în care pusese ultimul încărcător, dar fără să-l nimerească.

Urmîndu-i exemplul, ceilalți apărători ieșiră de pe unde se aflau și porniră în salturi înspre hitleriști. Ca într-o părere, Panait Huștoiu îl văzu pe cel cu genunchiul anchilozat alergînd într-un picior și sprijinindu-se cînd în cîrjă, cînd în pușcă.

— Pe ei, bă, grijană mamei lor!

218

Din mers, proptindu-și patul armei de sold, schiopul trase în direcția hitleriștilor. În clipa următoare, Panait Huștoiu se trezi cu unul dintre medici alături.

— Îi biruirăm, domn' sublocotenent! i se adresă el, fără să slăbească din ochi copacul înapoia căruia se ascunsese Unteroffizier-ul.

De acolo, de dinapoia copacului, hitleristul dădea comenzile cu o voce puternică, guturală.

— Domn' sublocotenent, fiți atent la copacul acela. Dinapoia lui s-a pitit subofițerul care îi comandă pe hitleriști. Acuși, acuși are să plece de acolo. Cum îl vedeți că țîșnește, trageți. Așa am să fac și eu. Dintre noi doi, unul tot îl va nimeri.

— N-am cu ce! De mult am tras ultimul cartuș.

Și medicul, înciudat, zvîrli pistolul ca pe o jucărie stricată.

Panait Huștoiu strînse mai bine automatul în mîini. În încărcător — ultimul — dacă mai erau trei gloanțe. Unteroffizier-ul se mișcă înapoia copacului.

„Acuși are să sară!” își spuse. Înșurubă automatul în umăr și, cînd Unteroffizier-ul țîșni dinapoia copacului, apăsă pe trăgaci. Toate cele trei gloanțe — ultima rafală — nimeriră în plin. Hitleristul se răsuci într-un picior, ca și cînd ar fi executat o piruetă dificilă, apoi se prăbuși.

— Salt înainte! strigă triumfător Panait Huștoiu, pornind în goană.

Pe sus se auzi un fel de filfuit, pe urmă un proiectil de aruncător căzu în apropiere, împrôscînd cu schije, razant, în toate părțile. Una îl lovi în coastă, alta în genunchi.

— Paraschivoiule, preia comanda!

— Am înțeleș, Panaite, preiau comanda!

219

Dar aproape că nu mai era nevoie să preia cineva comanda. Hitleriștii care mai scăpaseră cu viață o rupseră, de-a binelea, la fugă. Dar cînd ajunseră dincolo de poarta spitalului, fură prinși între focurile românilor — care atacau, concomitent, de la est și de la vest — și decimați pînă la unul.

Ceilalți, cei din Pavilion, opuseră rezistență aproape o jumătate de oră, pe urmă capitulară. Fură

făcuți prizonieri opt ofițeri superiori, dintre care patru din S.S. și aproape trei sute de soldați...

Peste cîteva ore, Panait Huștoiu stătea culcat într-un pat în salonul celor de curînd operați. Nu trecuse nici un sfert de oră de cînd fusese adus din sala de operație. De data asta nu-l mai „tăiașe” doctorul Ham-Ham, ci șeful spitalului, doctorul Poenaru.

Din patul său îi putea vedea pe toți cei care intrau sau ieșeau. Și cum se uita așa spre ușă, deodată o văzu în prag pe sora Cornelia. Era însoțită de un civil, modest îmbrăcat, care își petrecuse pe după gît cureaua automatului.

Descoperindu-l, sora Cornelia îi zîmbi de departe și totodată, atrase atenția însoțitorului său, arătîndu-i-l cu degetul.

— Ei, cum te simți? îl întrebă ea cînd ajunseră lîngă patul său.

Civilul rămase un pas mai în urmă. De acolo, se uita la Panait Huștoiu cu simpatie și curiozitate.

— Bine, soră!

— Tu, băiete, să nu te pierzi cu firea, ai să scapi.

Erau aceleași cuvinte pe care i le spusese și cînd doctorul Ham-Ham îi pronosticase că se „va curăța”.

— Știi, soră Cornelia. Doar nu se moarte tocmai acum, cînd abia începe a fi bine să trăiești.

— Ei, bravo! Am știut eu că n-ai să te dai bătut. Dar

220

uitam! Am adus pe cineva, Panaite, care, aflînd de isprava ta, a vrut neapărat să te cunoască...

Civilul se apropie de pat cu mîna întinsă:

— Noroc bun! Mă numesc Manole Crăiuț. Am luptat și eu ca să-i scoatem pe hitleriști din bîrlogul lor de la Pavilion. Așa cum ți-a spus sora Cornelia, am aflat că salvarea spitalului, ferirea lui de distrugere, se datorește, în primul rînd, curajului dumitale și am

venit să te felicit în numele muncitorilor din formațiunea de luptă patriotică. Te-ai purtat ca un adevărat viteaz, ca un... ca un comunist, măi frate Panaite.

Panait Huștoiu se împurpură de bucurie, de emoție; abia putu îngăima:

Dacă m-am purtat, cum spui, ca un comunist, n-ar fi chiar de mirare. Fiindcă eu, dragă tovarășe, simțesc ca un comunist.

Redactor: E. GROZEA
Tehnoredactor: D. ANDREI

-----*Bun de*
tipar 03.03.1976. Apărut 1976. Tiraj 56.688 ex.
Hârtie tip II de 63g/m². Format 16/54x84. Coli tipar 11 ½ B.
299

-----Tiparul
executat sub comanda nr. 54 la
Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”
str. Grigore Alexandresu nr. 89—97,
București,
Republica Socialistă România

